ਅਖਾਣਾਂ ਦੀ ਖਾਣ- ਗੁਰਬਾਣੀ

(ਲੋਕ ਸਾਹਿਤ)

ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਕਿਸਾਨ

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਪ੍ਰਗਤ ਕਰਾਇਆ ਨੂੰ ਸਾਦਰ ਭੇਟਾ।

ਸਾਧੂ [illegible] ਵਿਚਾਰ.

10-3-12

ਅਖਾਣਾਂ ਦੀ ਖਾਣ- ਗੁਰਬਾਣੀ

(ਲੋਕ ਸਾਹਿਤ)

ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਕਿਸਾਨ

ਤਸਵੀਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ, ਸਿਰਸਾ

AKHANA DI KHAN GURBANI
(Lok Sahit)
by : Sadhu Singh Kisan
Vill. Budhi Madi
Tehsil Ellenabad
Distt. Sirsa (Haryana)
Ph. 01698- 280261

ਸਾਲ : 2011

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ :
ਤਸਵੀਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ
ਹਿਸਾਰ ਰੋਡ
ਸਿਰਸਾ-125055 (ਹਰਿਆਣਾ)
ਮੋਬਾਈਲ : 094161-24729

ਛਾਪਕ : ਆਰ.ਕੇ. ਆਫਸੈੱਟ ਪ੍ਰੋਸੈਸ,
ਨਵੀਨ ਸ਼ਾਹਦਰਾ, ਦਿੱਲੀ

ਟਾਈਪ ਸੈਟਿੰਗ :
ਭੁਪਿੰਦਰ ਪੰਨੀਵਾਲੀਆ

ਟਾਈਟਲ :
ਸੁਰੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ

ਮੁੱਲ : 100 ਰੁਪਏ

ਸਮਰਪਣ

ਉਹਨਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ
ਇਸ 'ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਕੇ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਅਖਾਣਾਂ ਦੀ ਖਾਣ - ਗੁਰਬਾਣੀ

ਅਖਾਣਾਂ ਦੀ ਖਾਣ - ਗੁਰਬਾਣੀ

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਅਮਰ ਬੂੰਦਾਂ

- ਡਾ. ਜੀ.ਡੀ. ਚੌਧਰੀ

(ਗ਼ੈਰ ਸਰਕਾਰੀ ਮੈਂਬਰ, ਹਰਿਆਣਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ)

ਇਕ ਵੇਰਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਗੋਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਕ ਜਣੇ ਨੇ 'ਭੁੰਚੇ' ਦਾ ਅਰਥ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹਿਆ। ਉਸਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਰਚਿਤ 'ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼' ਵਿਚ ਵੀ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ। ਪੜ੍ਹਦਾ-ਸੁਣਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਪੂਰੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਬਰਨਾਲਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸੋਹਿਤਕਾਰ ਸਵ. ਪ੍ਰੋ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਰਾਹੀ, ਜੋ ਕਿ ਹਿੰਦੀ, ਪੰਜਾਬੀ, ਉਰਦੂ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ, ਫਾਰਸੀ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਆਦਿ ਦੀ ਐਮ.ਏ. ਪਾਸ ਕਰੀ ਬੈਠੇ ਸਨ- ਨੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਕਿ 'ਭੁੰਚੇ' ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਚਬਾ ਚਬਾ ਕੇ ਤੇ ਸਵਾਦ ਲੈ ਲੈ ਕੇ ਖਾਣਾ। ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਜੋ ਕੋਈ ਖਾਣਾ ਬੜਾ ਚਬਾ ਚਬਾ ਕੇ ਅਤੇ ਸੁਆਦ ਲੈ ਲੈ ਕੇ ਖਾਵੇ, ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਨਾ ਨਿਗਲੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਸਿਹਤ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਿਹਤ ਬਾਰੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਇਸ ਪਥ ਪਰਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਸਾਰੇ ਹੈਰਾਨ ਸਾਂ।

ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਮਾਜ ਦੇ ਮਹਾਨ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਸਵ. ਸੰਤ ਤਰਨ ਸਿੰਘ ਵਹਿਮੀ ਜੀ ਰਚਿਤ 'ਜਸ ਜੀਵਨ' (ਛੇ ਭਾਗ) ਦਾ ਅਵਲੋਕਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਤਰਕ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਥਾਂ ਪਰ ਥਾਂ ਉਪਰਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਪੜ੍ਹਕੇ ਇੰਜ ਪਰਤੀਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਐਸਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੋਵੇ ਜਿਸਨੂੰ ਸਟੀਕ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਹਾਈ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇ।

ਸੱਤ ਅੱਠ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਪਰੰਪਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਾਠ ਕਰਨ ਦੀ ਬਖਸ਼ੀਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਹਰ ਸਾਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਰਵਾਂਦੇ ਸਨ। ਘਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਮਹੌਲ ਵਿਆਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਭੋਗ ਦੇ

ਸਮੇਂ ਬੜੇ ਉੱਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ, ਮਤ ਮਤਾਵਰਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਉੱਠਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਿਆਂ ਸਹਿਜ ਭਾਵ ਹੀ ਬੜੇ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਵਚਨ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਬਾਲ ਮਨ 'ਤੇ ਉਕਰਿਆ ਇਹ ਸੁਖਮਈ ਅਸਰ ਚੇਤੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਮਨ ਤੋਂ ਮਣਾ ਮੂੰਹੀ ਬੋਝ ਉਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਘਰ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪ੍ਰਤੀ ਬੜੀ ਸ਼ਿੱਦਤ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸ੍ਰੀ ਵਹਿਮੀ ਜੀ ਦੇ ਜੇਠੇ ਸਪੁੱਤਰ ਸ੍ਰੀ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਕਿਸਾਨ ਰਾਹੀਂ ਲਿਖਤ ' /ਅਖਾਣਾਂ ਦੀ ਖਾਣ- ਗੁਰਬਾਣੀ' ਦਾ ਖਰੜਾ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕਿਵੇਂ 'ਲੋਕ ਸੁਖੀ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸੁਹੇਲੇ' ਤੱਕ ਦਾ ਸਫਰ ਉਂਗਲੀ ਫੜ੍ਹ ਕੇ ਤੈਅ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਕਿਸਾਨ ਨੇ ਬੜੀ ਮਿਹਨਤ, ਸੂਝ ਅਤੇ ਲਗਨ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਉਹ ਤੁਕਾਂ/ਵਾਕ ਆਪਣੀ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਜੋ ਆਮ ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ ਵਾਂਗ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਵਰਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਬੜੀ ਸੰਖੇਪ ਤੇ ਢੁੱਕਵੀਂ ਵਿਆਖਿਆਤਮ ਟਿੱਪਣੀ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤੇ ਬਹੁਤ ਲੰਮੀ ਚੌੜੀ ਵਿਆਖਿਆਤਿਮਕਤਾ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕੁਝ ਕੁ ਵਾਕ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਹਨ।-

' ਆਪੇ ਬੀਜਿ ਆਪੇ ਹੀ ਖਾਹੁ ।।
ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੀ ਆਵਹੁ ਜਾਹੁ ।।'
' ਕਰਮੀ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਕੇ ਨੇੜੈ ਕੇ ਦੂਰਿ ।।'
' ਸੁੰਞੇ ਘਰ ਕਾ ਪਾਹੁਣਾ ਜਿਉ ਆਇਆ ਤਿਉ ਜਾਇ ।।'
' ਲਖ ਖੁਸ਼ੀਆ ਪਾਤਿਸਾਹੀਆ ਜੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨਦਰਿ ਕਰੇਇ ।।'
' ਗੁਰੂ ਜਿਨਾ ਕਾ ਅੰਧੁਲਾ ਚੇਲੇ ਨਾਹੀ ਠਾਉ ।।'
' ਭੁਲਣ ਅੰਦਰਿ ਸਭੁ ਕੋ ਅਭੁਲੁ ਗੁਰੂ ਕਰਤਾਰੁ ।।'
' ਹਕੁ ਪਰਾਇਆ ਨਾਨਕਾ ਉਸ ਸੂਅਰ ਉਸ ਗਾਇ ।।'
' ਪੁਤੀ ਗੰਢੁ ਪਵੈ ਸੰਸਾਰਿ ।।'

ਕਿਸਾਨ ਜੀ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੰਖੇਪ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਉਦਾਹਰਨ-
'ਬਿਰਧ ਸਤਿਗੁਰੂ ਥੋੜੇ ਵਿਚ ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਸਿਆਣੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ-

‘ ਅੰਧੇ ਗੁਰੂ ਤੇ ਭਰਮੁ ਨਾ ਜਾਈ ।।.... ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਤੇ ਸੋਝੀ ਪਾਇ ।। ਮਹਲਾ 3, ਸ਼ਬਦ 6, ਪੰਨਾ 232 ।।’

‘ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਮਾਲ ਦੇ ਬੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਖਿੱਝ ਕੇ ਆਖੀਦੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਆਖਾਂ’–

‘ ਐਸੇ ਲੋਗਨ ਸਿਉ ਕਿਆ ਕਹੀਐ ।।
ਆਖ ਨ ਦੇਹਿ ਚੁਰੂ ਭਰਿ ਪਾਨੀ ।।
ਤਿਹ ਨਿਦਹਿ ਜਿਹ ਗੰਗਾਆਨੀ ।।’

‘ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਨਿੰਦਾ, ਅਲੋਚਨਾ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ ਏ–

‘ ਨਿੰਦਾ ਕਰੈ ਸੋ ਹਮਰਾ ਮੀਤੁ ।।’

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਤੁਕ ਆਮ ਵਰਤੋਂ ’ਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

‘ ਵਿਦਿਆ ਵਿਚਾਰੀ ਤਾਂ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ।।’

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੱਸਿਐ–

ਸੂਰਜ ਏਕੋ ਰੁਤਿ ਅਨੇਕ ।।ਪੰਨਾ 347

‘ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰੀ ਬਿਪਤਾ ਵਿਚ ਵੀ ਆਪਣੇ ਇਸ ਬਚਨ ’ਤੇ ਪੂਰੇ ਉੱਤਰੇ–

‘ ਤੇਰਾ ਕੀਆ ਮੀਠਾ ਲਾਗੈ ।।’

ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਬਾਰੇ ਵੀ ਪੂਰਾ ਤਜਰਬਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ–

‘ ਕਲਰਿ ਖੇਤੀ ਬੀਜੀਐ ਕਿਉ ਲਾਗ ਪਾਵੈ ।।’
ਲਾਲਚ ਛੋਡਹੁ ਅੰਧਿਹਿ ਲਾਲਚਿ ਦੁਖ ਭਾਰੀ ।।੧:੧੫ ।।ਪੰਨਾ ੪੧੯ ।।

ਜੇ ਕੋਈ ਵਿੱਦਿਆ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਤੁਕਾਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਚੇਤੇ ਰੱਖਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ–

‘ ਮੰਦਾ ਕਿਸੇ ਨ ਆਖੀਐ ਪੜਿ ਅਖਰ ਏਹੋ ਬੂਝੀਐ ਮੂਰਖੈ ਨਾਲਿ ਨਾ ਲੂਝੀਐ ।। ’ ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੧੯, ਪੰਨਾ ੪੭੩ ।।

ਅੱਗੇ ਬੜੇ ਸਪਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਹੁਕਮ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਆਸਰੇ ਨਾ ਤੱਕੋ–

‘ ਆਪਣੇ ਹਥੀ ਆਪਣਾ ਆਪੇ ਹੀ ਕਾਜੁ ਸਵਾਰੀਐ ।। ’ ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੨੦, ਪੰਨਾ ੪੭੪ ।।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚਲੀ ਇਲਾਹੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਕ ਅੱਖਰ

ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਅੰਦਾਜ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਇਕ ਤੁਕ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਦਾਹਰਨ ਅਰਥ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਸਭ ਕੁਝ ' ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ' ਦਾ ਗਵਾਹ ਹੈ। ਪਰ ਹਥਲੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਵਿਦਵਾਨ ਲੇਖਕ ਨੇ ਅਥਾਹ ਸਾਗਰ ਵਿਚੋਂ ਕੁੱਝ ਕੁ ਅਜਿਹੀਆਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬੂੰਦਾਂ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਇਕ ਵਾਰ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਸੁਣਿਆਂ ਹੀ ਜਿਹਨ ਨਸ਼ੀਨ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰ ਕਦਮ ਤੇ ਅਗਵਾਈ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਜਰੂਰ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣਗੇ ਅਜਿਹਾ ਮੇਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ।

- ਨਜਦੀਕ ਜਗਦੇਵ ਸਿੰਘ ਚੌਕ,
ਪੰਜਾਬ ਨੈਸ਼ਨਲ ਬੈਂਕ ਵਾਲੀ ਗਲੀ,
ਸਿਰਸਾ- 125055(ਹਰਿਆਣਾ)
ਮੋਬਾਈਲ : 097290-06245

ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਵੱਲੋਂ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਿਆਨ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ ਜਿਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅਤਿਕਥਨੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਹਰ ਗੱਲ ਨੂੰ ਉਦਾਹਰਨ ਦੇਕੇ ਸਮਝਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਵਾਕ ਦੀ ਸਮਝ ਪੈ ਸਕੇ ਜੋ ਉਹ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਅਖਾਣਾਂ ਅਤੇ ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਗਿਆਤਾ ਸ੍ਰੀ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਹਥਲੀ ਪੁਸਤਕ ' ਅਖਾਣਾਂ ਦੀ ਖਾਣ- ਗੁਰਬਾਣੀ' ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਵਾਕ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਅਖਾਣਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਾਫੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਈ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੰਨਾ ਨੰਬਰ 488 ਤੱਕ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਉਦਾਰਹਨਾਂ ਵੀ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਕਿਸਾਨ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕੰਮ ਸੰਖੇਪ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਸਤਾਰ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਵਾਕਾਂ ਦੇ ਭਾਗੁ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਸਕਣ। ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਵਾਕਾਂ ਦੀ ਕਾਫੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਛਾਪਣ ਸਮੇਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਸ਼ੁਧਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਜੇਕਰ ਅਣਜਾਣੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਅੱਖਰ ਦਾ ਵਾਧਾ ਘਾਟਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤਸਵੀਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਇਸ ਲਈ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਖਿਮਾ ਦਾ ਜਾਚਕ ਹੈ।

ਭੁਪਿੰਦਰ ਪੰਨੀਵਾਲੀਆ

ਤਸਵੀਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ

ਹਿਸਾਰ ਰੋਡ, ਸਿਰਸਾ

ਅਖਾਣਾਂ ਦੀ ਖਾਣ - ਗੁਰਬਾਣੀ

ਅਖਾਣ- ਕਹਾਵਤ- ਮੂੰਹਚੜ੍ਹੀ- ਲੋਕੋਕਤੀ- ਲੋਕਬੋਲੀ- ਉਕਤੀ- ਜ਼ਰਬੁਲਮਿਸਲ ਆਦਿ- ਇਸ ਦੇ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਨਾਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਨੇ। ਏਹ ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਨੇ ਜੇਹੜੀਆਂ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲੋੜ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਨੇ। ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਗੱਲ ਕਰ ਦੇਂਦੈ- ਜੋ ਬੜੀ ਸਟੀਕ -ਵੇਲੇ ਨਾਲ ਢੁੱਕਦੀ ਹੋਵੇ- ਤਾਂ ਉਹ ਅਖਾਣ- ਪ੍ਰਮਾਣ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਏ।

ਵੈਸੇ ਇਹ ਕੰਮ ਕਿਸੇ ਬੜੇ ਧੁਰੰਦਰ ਵਿਦਵਾਨ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਕਿਸੇ ਕੀਤਾ ਵੀ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਕੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਏ- ਜਿਵੇਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਕਰਾਇਆ, ਪਾਠਕ ਵੇਖ ਲੈਣਗੇ।

ਗੁਰਬਾਣੀ 'ਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਹਿਲਾ ਅੱਖਰ-ਸ਼ਬਦ ੧ਓ ਔਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਤਨਾ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਕੰਮ- ਕੋਈ ਲਿਖਤ- ਕੋਈ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖ ਸਮਾਗਮ ਆਰੰਭ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਸਵੇਰੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਸਿਰ 'ਚ ਪਾਣੀ ਪੈਂਦਿਆਂ ਈ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ੧ਓ ਹੀ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲੇਗਾ। ਸ੍ਰੀ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਹਿਬ ਦਾ ਆਰੰਭ ਇਸ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਿਚ ਵਾਰ ਵੀ ਥਾਂ ਪਰ ਥਾਂ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਦਾ ਮੁੱਢ ੧ਓ ਤੋਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਤਨਾ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੋ ਗਿਐ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਮਹਾਂਸ਼ੁਭ ਅਰਥਾਤ ਸ਼ੁਭੰਕਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਬਾਣੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸਦੇ ਪਹਿਲੇ ਵਾਕ ਹਨ-

ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥
ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥੧॥

ਇਹ ਵਾਕ- ਮੁਹਾਵਰਾ ਐਨਾ ਮੂੰਹ ਚੜ੍ਹਿਆ ਏ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਅਸਲੋਂ ਅਨਪੜ੍ਹ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹੱਡਬੀਤੀ ਇੰਜ ਬਿਆਨ ਕੀਤੀ।

ਕਿਸੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਉਸਨੂੰ ਪੁਲੀਸ ਨੇ ਥਾਣੇ ਲਿਆ ਬਿਠਾਇਆ। ਲਗਾਤਾਰ ਕੁੱਝ ਗੁਣਗੁਣਾਉਂਦਿਆਂ ਮੁਨਸ਼ੀ ਨੇ ਸੁਣ ਲਿਆ। ਪੁੱਛਦੈ ਕੀ

ਪੜਦੈਂ ? ਅੱਗੋਂ ਕਹਿੰਦਾ ਏ- ਇਸ ਝੂਠੇ ਕੇਸ 'ਚੋਂ ਬਚਣ ਵਾਸਤੇ ਬਾਬੇ ਦੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦਾਂ। ਸਿੱਖ ਮੁਨਸ਼ੀ ਕਹਿੰਦਾ- ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਸੁਣਾ ? ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਏ- ੧ਓ ਸਤਨਾਮ- ਆਦ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦ ਸਚੁ।। ਹੈ ਵੀ ਸਚੁ ਹੋਸੀ ਵੀ ਸਚ।। ਮੁਨਸ਼ੀ ਕਹਿੰਦੈ ਤੂੰ ਤੇ ਗਲਤ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਨਾਂ ਏਂ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਠੀਕ ਤੂੰ ਦੱਸ ਦੇ। ਮੁਨਸ਼ੀ ਕਹਿੰਦਾ- ਵਿਚ ਬਾਬੇ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ- ਆਖ, **ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ।।** ਕਹਿੰਦਾ ਲੈ ਏਹ ਕੇਹੜਾ ਔਖਾ ਏ- ਹੁਣ ਇਹੋ ਆਖੀ ਜਾਨਾਂ। ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਵੀ ਸਚ- ਏਹ ਸਗੋਂ ਚੰਗਾ ਏ- ਸੱਚ ਈ ਹੋਵੇ। ਮੁਨਸ਼ੀ ਨੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਆਏ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ- ਉਹਨੇ ਸੱਚਾ ਤੇ ਨਿਰਛਲ ਜਾਣ ਕੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਅੱਗੇ ਦੂਸਰੀ ਪਉੜੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੰਗਤੀ ਹੈ-

ਸੋਚੈ ਸੋਚਿ ਨ ਹੋਵਈ ਜੇ ਸੋਚੀ ਲਖ ਵਾਰ।।

ਜੇ ਲਗਾਂ ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਗੇੜ 'ਚ ਨਾ ਪਵੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਤੁਕ ਬਹੁਤ ਮੂੰਹ ਚੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਸਾਡੀ ਸੋਚ ਤੋਂ ਬਾਹਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਪੰਗਤੀ ਸਾਨੂੰ ਬੜਾ ਹੌਸਲਾ ਬਖਸ਼ਦੀ ਏ।

ਦੋ ਜਣੇ ਕਿਸੇ ਬਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ- ਇਕ ਆਂਹਦੈ- ਉਹਦੀ ਕੀਹ ਗੱਲ ਕਰਨੈਂ- ਉਹ ਤੇ ਮਹਾਂ ਲਾਲਚੀ ਏ- ਨਾ ਉਹਦਾ ਢਿੱਡ ਰੱਜਦੈ- ਨਾ ਅੱਖਾਂ ਰੱਜਦੀਆਂ ਨੇ। ਦੂਜਾ ਕਹਿੰਦਾ ਏ- ਇਹੋ ਜਿਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਈ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਐ-

ਭੁਖਿਆ ਭੁਖ ਨ ਉਤਰੀ ਜੇ ਬੰਨਾ ਪੁਰੀਆ ਭਾਰ।।੧।।

ਇਕ ਆਹਦੈ- ਮੈਂ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਬੜੀ ਭੱਜ ਦੌੜ ਕੀਤੀ- ਕਈ ਸਿਆਣਿਆਂ ਤੋਂ ਸਲਾਹ ਲਈ- ਖਰਚ ਵੀ ਬੜਾ ਕੀਤਾ-ਪਰ ਕੰਮ ਬਣਿਆ ਨਹੀਂ। ਦੂਜਾ ਕਹਿੰਦੈ- ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਬਚਨ ਹੈ -

ਸਹਸ ਸਿਆਣਪਾ ਲਖ ਹੋਹਿ ਤ ਇਕ ਨ ਚਲੈ ਨਾਲਿ।।੧।।

ਇਕ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਬੜਾ ਬੀਮਾਰ ਸੀ- ਪਹਿਲੋਂ ਨੇੜਿਓਂ ਇਲਾਜ ਕਰਾਇਆ- ਫਿਰ ਕੁੱਝ ਦੂਰੋਂ ਜਿੰਨੀ ਵਾਹ ਲੱਗ ਸਕਦੀ ਸੀ ਲਾਈ, ਕਿਤੋਂ ਮੋੜ ਨਾ ਪਿਆ ਤੇ ਉਹ ਚਲ ਵਸਿਆ। ਬਾਬੇ ਦੀ ਬਾਣੀ ਧੀਰਜ ਦਿੰਦੀ ਏ-

ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਨਾਲਿ।।੧।।

ਦੂਸਰੀ ਪਉੜੀ 'ਚ ਏਸੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਇੰਜ ਸਮਝਾਇਐ-

ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭੁ ਕੋ ਬਾਹਰਿ ਹੁਕਮ ਨਾ ਕੋਇ ।।

ਰੱਬ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਛੱਪਰ ਪਾੜ ਕੇ ਨਿਆਮਤਾਂ ਨਾਲ ਮਾਲਾ ਮਾਲ ਕਰ ਦੇਂਦੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇੰਜ ਆਖਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ-

ਦੇਦਾ ਦੇ ਲੈਦੇ ਥਕਿ ਪਾਹਿ ।।

ਜੋ ਸੋਚਨੇ ਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋਂਦਾ ਜੋ ਕਰਨੇ ਆਂ ਸਿਰੇ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਦਾ- ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਵਾਕ ਚੇਤੇ ਆਏਗਾ-

ਥਾਪਿਆ ਨ ਜਾਇ ਕੀਤਾ ਨ ਹੋਇ ।। ਪਉੜੀ ।।੫ ।।

ਜੇ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਰਾਜ਼ੀ ਰਹਿਕੇ ਚੱਲਦੈ- ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਸਦੀ ਸਿਫ਼ਤ ਕੀਤੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ-

ਮੰਨੇ ਕੀ ਗਤਿ ਕਹੀ ਨਾ ਜਾਇ ।। ਪਉੜੀ ।।੧੨ ।।

ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਦੇ ਤੱਤ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਬੜੇ ਸੰਖੇਪ 'ਚ ਦੱਸਿਆ-

ਧੌਲੁ ਧਰਮੁ ਦਇਆ ਕਾ ਪੂਤੁ ।। ਪਉੜੀ ।।੧੬ ।।

ਸ਼ੰਕਾਲੂ ਕਹਿੰਦੈ- ਦਇਆ ਇਤਨੀ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਹੈ ? ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਭਾਰ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਸਦੇ ਨੇ- ਕੇਵਲ ਇਹ ਧਰਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਰ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਹਨ-

ਧਰਤੀ ਹੋਰੁ ਪਰੈ ਹੋਰੁ ਹੋਰੁ ।। ਪਉੜੀ ।।੧੬ ।।

ਅੱਜ ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਾਲ ਪਤਾ ਕੀਤਾ- ਸੰਸਾਰ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਆਇਐ- ਉਹਦਾ ਨਾਂ ਬਿੱਗਬੈਂਗ ਧਰਿਓ ਨੇਂ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ 500 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਸੀ-

ਕੀਤਾ ਪਸਾਉ ਏਕੋ ਕਵਾਉ ।। ਪਉੜੀ ।।੧੬ ।।।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਵਾਹ ਪਿਆ ਹੋਵੇਗਾ- ਤਾਂ ਹੀ ਆਖਿਐ ਨਾ-

ਅਸੰਖ ਮੂਰਖ ਅੰਧ ਘੋਰ ।।

ਅਸੰਖ ਚੋਰ ਹਰਾਮ ਖੋਰ ।। ਪਉੜੀ ।।੧੭ ।।

ਵੇਖ! ਤੇਰਾ ਕੀਤਾ ਈ ਤੇਰੇ ਅੱਗੇ ਆਇਐ- ਬਾਬੇ ਦਾ ਆਖਿਆ ਭੁੱਲ ਗਿਓਂ! ਹੁਣ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰ-

ਆਪੇ ਬੀਜਿ ਆਪੇ ਹੀ ਖਾਹੁ ।।

ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੀ ਆਵਹੁ ਜਾਹੁ ।।ਪਉੜੀ ।।੨੦।।

ਕਈ ਜਣੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਬੈਠੀਆਂ ਸਨ- ਭਗਵੇਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਾਲਾ ਮੋਢੇ ਝੋਲਾ ਲਟਕਾਈ ਆ ਗਿਆ- ਬੀਬੀਓ !ਅੱਜ ਦਿਨ ਦਿਹਾਰ ਏ – ਜੋਗੀ ਨੂੰ ਖੈਰ ਪਾਓ! ਕਹਿੰਦੀਆਂ –ਖੈਰ ਤੇ ਲੈ ਜਾ- ਦਿਨ ਦਿਹਾਰ ਦਾ ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ – ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੇ ਆਖਿਐ-

ਥਿਤਿ ਵਾਰੁ ਨ ਜੋਗੀ ਜਾਣੈ ।।ਪਉੜੀ ।।੨੧।।

ਉਹ ਵਿਚਾਰਾ ਤਾਂ ਦਾਨਿਆਂ ਦਾ ਬੁੱਕ ਲੈ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਬਾਲ ਮਨ ਬਾਪੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ੰਕਾ ਗ੍ਰਸਤ ਹੋ ਕੇ ਪੁੱਛਦੈ- ਕਈ ਜੋਗੀ ਵਾਹਵਾ ਸਿਆਣੇ ਜਾਪਦੇ ਨੇ – ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਹੋਂਦਾ ? ਬਾਪੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਏਹਦੇ ਅਰਥ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ- ਸਾਰਾ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਏ। ਇਹ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਦੋਂ ਸਾਜੀ ਗਈ ਏ। ਉਹਦੇ ਥਿੱਤ ਵਾਰ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਦਾ।

ਘਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਆਖਣਾ ਐਹ ਚੀਜ ਥੋੜੀ ਏ। ਸਾਡੀ ਜਨਮ ਦਾਤੀ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡੇ ਬੇਬੇ ਭਿੰਡਰ ਜੀ (ਉਹ ਏਨੇ ਚੰਗੇ ਸਨ- ਮਾਤਰ ਮਾਂ ਆਖਣ ਤੇ ਜੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ) ਨੇ ਆਖਣਾ ਥੋੜੀ ਨਾ ਆਖੋ !

ਬਹੁਤਾ ਕਹੀਐ ਬਹੁਤਾ ਹੋਇ ।।

ਬਾਪੂ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ – ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਬਿਅੰਤ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਜਿੰਨਾ ਵੱਡਾ ਆਖ ਲਓ। ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡਾ ਹੈ- ਉਸ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ।

ਇਕ ਸਿੱਖ ਨੇ- ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ- ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਕੁੱਝ ਮਾਇਆ ਲੈ ਲਈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਗਈ- ਜਾਂ ਪੁਛਿਓ ਨੇ- ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ- ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਬਾਣੀ 'ਚ ਲਿਖਿਐ-

ਕੇਤੇ ਲੈ ਲੈ ਮੁਕਰੁ ਪਾਹਿ ।।ਪਉੜੀ ।।੨੫।।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਹਾ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਪੜ੍ਹ !ਕਹਿੰਦਾ ਜੀ- ਮੇਰੇ ਹਿੱਸੇ ਇਕੋ ਪੰਗਤੀ ਔਂਦੀ ਏ! ਅੱਗੋਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਆਖੋ! ਗੱਲ ਹਾਸੇ ਪੈ ਗਈ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਸਮਝਾਇਆ- ਇਹ ਤੁਕ ਭਲੇ ਪੁਰਸ਼- ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ- ਏਹਦਾ ਲਹਿਣਾ ਦੇ ਦੇ। ਕਹਿੰਦਾ- ਸਤਿ ਬਚਨ ਜੀ !

ਕਿਸੇ ਮਾੜੇ ਤੇ ਤਗੜਾ ਵਾਧਾ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ – ਹਰ ਕੋਈ ਆਖੇਗਾ-

ਜਿਸੁ ਹਥਿ ਜੋਰੁ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਸੋਇ ।।ਪਉੜੀ।।੩੩।।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਬੜਾ ਗੰਭੀਰ ਫ਼ਲਸਫ਼ਾ ਬੜੇ ਥੋੜੇ ਸਾਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਬਿਆਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਪਵਣੁ ਗੁਰੂ ਪਾਣੀ ਪਿਤਾ ਮਾਤਾ ਧਰਤਿ ਮਹਤੁ ।।

ਮੇਰੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਆਖਿਆ ਹੈ- ਪਰ ਮਾਤਾ ਵੀ ਧਰਤੀ ਸਮਾਨ ਧੀਰਜ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਏ- ਤਾਂ ਹੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਲ ਸਕਦੀ ਏ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹੈ-

ਕਰਮੀ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਕੇ ਨੇੜੈ ਕੇ ਦੂਰਿ ।।

ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਏਹ ਭਾਵ ਸਮਝ ਆ ਰਿਹੈ- ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ- ਵਰਤਾਂ- ਕਰਤੱਬਾਂ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨੇੜੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਨੇੜੇ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਓ !

ਸ੍ਰੀ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਪਾਠ- ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਪੌਣੀ ਸਦੀ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਜਾਕੇ ਵੀ ਏਹੋ ਸਮਝ ਆਈ ਏ- ਜਪੁ ਸਾਹਿਬ- ਸਾਰੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹਣ ਵਿਚ ਸਰਲ ਪਰ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗੋਹਝ ਹੈ।

ਅੱਗੇ ਸੋ ਦਰੁ- ਸੋ ਪੁਰਖੁ ਅਤੇ ਸੋਹਿਲਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਜੇਹੜੇ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਔਣਗੇ- ਏਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਉਦੋਂਕੇ ਸਮੇਂ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਮਨ ਬਣਿਐ।

ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦੀ ਰਾਗਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਬਿਅੰਤ ਹੈ। ਰਾਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾ ਸਥਾਨ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਆਪਿ ਨਰਾਇਣ- ਸਾਹਿਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵੀ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਤਰਤੀਬ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਥਾਂ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।

ਪ੍ਰਥਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਥਮ ਰਾਗੁ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗੁ ਵਿਚ ਪ੍ਰਥਮ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਜੋ ਜਨ ਜਨ ਦਾ ਧਿਆਨ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਠੀਕ ਵਿਆਖਿਆ ਨਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਏ- ਨਾ ਜਤਨ ਕਰਾਂਗਾ। ਮੂੰਹ ਚੜ੍ਹੀਆਂ ਤੁਕਾਂ- ਪਹਿਲੇ ਅੱਖਰ ਹੀ ਭੇਟ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਹੋਇਗਾ।

ਮੋਤੀ ਤ ਮੰਦਰ ਊਸਰਹਿ ਰਤਨੀ ਤ ਹੋਹਿ ਜੜਾਉ ।।
ਕਸਤੂਰਿ ਕੁੰਗੂ ਅਗਰਿ ਚੰਦਨਿ ਲੀਪਿ ਆਵੈ ਚਾਉ ।।

ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨਾ ਆਵੈ ਨਾਉ ।।
ਧਰਤੀ ਤ ਹੀਰੇ ਲਾਲ ਜੜਤੀ ਪਲਘਿ ਲਾਲ ਜੜਾਉ ।।
ਮੋਹਣੀ ਮੁਖਿ ਮਣੀ ਸੋਹੈ..........
ਸਿਧੁ ਹੋਵਾ ਸਿਧਿ ਲਾਈ ਰਿਧਿ ਆਖਾ ਆਉ ।।
ਗੁਪਤੁ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ ਬੈਸਾ.........
ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ।।
ਸੁਲਤਾਨੁ ਹੋਵਾ ਮੇਲਿ ਲਸਕਰ
ਹੁਕਮੁ ਹਾਸਲੁ ਕਰੀ ਬੈਠਾ ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੧ ਪੰਨਾ ੧੪ ।।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲਾ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਏਸੇ ਲੀਹ 'ਤੇ ਚੱਲਦਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

ਕੋਟਿ ਕੋਟੀ ਮੇਰੀ ਆਰਜਾ ਪਵਣੁ ਪੀਅਣੁ ਅਪਿਆਉ ।।
ਚੰਦੁ ਸੂਰਜੁ ਦੁਇ ਗੁਫੈ ਨ ਦੇਖਾ ਸੁਪਨੈ ਸਉਣ ਨਾ ਥਾਉ ।।
ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ........
ਕੁਸਾ ਕਟੀਆ ਵਾਰ ਵਾਰ ਪੀਸਣਿ ਪੀਸਾ ਪਾਇ ।।
ਅਗੀ ਸੇਤੀ ਜਲੀਆ ਭਸਮ ਸੇਤੀ ਰਲਿ ਜਾਉ ।।
ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ..........
ਪੰਖੀ ਹੋਇ ਕੈ ਜੇ ਭਵਾ ਸੈ ਅਸਮਾਨੀ ਜਾਉ ।।
ਨਦਰੀ ਕਿਸੈ ਨਾ ਆਵਊ ਨਾ ਕਿਛੁ ਪੀਅਨੈ ਖਾਉ ।।
ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ........
ਨਾਨਕ ਕਾਗਦ ਲਖ ਮਣਾ ਪੜਿ ਪੜਿ ਕੀਚੈ ਭਾਉ ।।
ਮਸੂ ਤੋਟਿ ਨਾ ਆਵਈ ਲੇਖਣਿ ਪਉਣੁ ਚਲਾਉ ।।
ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੨, ਪੰਨਾ ੧੫ ।।

ਪਹਿਲੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਤੀਸਰੀ ਤੁਕ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੀ ਏ-

ਮਤ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ।।

ਇੰਜ ਈ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਵੀ ਤੀਸਰੀ ਤੁਕ ਰਾਹੀਂ ਵਿਆਖਿਆ ਹੈ-

ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ।।

ਹੁਣ ਤੀਸਰਾ ਸ਼ਬਦ ਵੇਖੀਏ- ਕੀ ਹੁਕਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਲੇਖੈ ਬੋਲਣੁ ਬੋਲਣਾ ਲੇਖੈ ਖਾਣਾ ਖਾਉ ।।

ਅੱਗੇ ਜਾਕੇ ਆਖਿਐ-

ਨੀਚਾ ਅੰਦਰਿ ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਨੀਚੀ ਹੂ ਅਤਿ ਨੀਚੁ ।।

ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸਾਥਿ ਵਡਿਆ ਸਿਉ ਕਿਆ ਰੀਸ ।।

ਜਿਥੈ ਨੀਚ ਸਮਾਲੀਅਨਿ ਤਿਥੈ ਨਦਰਿ ਤੇਰੀ ਬਖਸੀਸ ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੩, ਪੰਨਾ ੧੫ ।।

ਲਬੁ ਕੁਤਾ ਕੂੜੁ ਚੂਹੜਾ ਠਗਿ ਖਾਧਾ ਮੁਰਦਾਰੁ ।।

ਰਸ ਕਸ ਆਪ ਸਲਾਹਣਾ ਏ ਕਰਮ ਮੇਰੇ ਕਰਤਾਰ ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੪, ਪੰਨਾ ੧੫ ।।

ਅਮਲੁ ਗਲੋਲਾ ਕੂੜ ਕਾ ਦਿੱਤਾ ਦੇਵਣਿ ਹਾਰਿ ।।

ਸਚੁ ਮਿਲਿਆ ਤਿਨ ਸੋਫੀਆ ਰਾਖਣ ਕਉ ਦਰਵਾਰੁ ।।

ਸੋ ਕਿਉ ਮਨਹੁ ਵਿਸਾਰੀਐ ਜਾ ਕੇ ਜੀਅ ਪਰਾਣ ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੫, ਪੰਨਾ ੧੫ ।।

ਨਾਵ ਜਿਨਾ ਸੁਲਤਾਨ ਖਾਨ ਹੋਂਦੇ ਡਿਠੇ ਖੇਹ ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੬, ਪੰਨਾ ੧੬ ।।

ਬਾਬਾ ਹੋਰ ਖਾਣਾ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ ।।

ਜਿਤੁ ਖਾਧੈ ਤਨਿ ਪੀੜੀਐ....

ਜਿਤੁ ਪੈਧੈ ਤਨੁ ਪੀੜੀਐ....

ਜਿਤੁ ਚੜਿਐ ਤਨੁ ਪੀੜੀਐ....

ਜਿਤੁ ਸੁਤੇ ਤਨੁ ਪੀੜੀਐ ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੭, ਪੰਨਾ ੧੭ ।।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ- ਜਿਵੇਂ ਸੋਚਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸਾਹ ਨਹੀਂ ਲੈਣ ਦੇਂਦੇ ਪਏ।

ਜਿਨ ਕਉ ਸਤਿਗੁਰਿ ਥਾਪਿਆ ਤਿਨ ਮੇਟਿ ਨਾ ਸਕੈ ਕੋਇ ।। ਮਹਲਾ੧, ਸ਼ਬਦ ੮, ਪੰਨਾ ੧੭ ।

ਇਹ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀਆਂ ਸਿਫ਼ਤਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿਖ਼ਰਾਂ ਹਨ-

ਗੁਰੁ ਪਉੜੀ ਬੇੜੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੁ ਤੁਲਹਾ ਹਰਿ ਨਾਉ ।।

ਗੁਰ ਸਰੁ ਸਾਗਰੁ ਬੋਹਿਥੋ ਗੁਰੁ ਤੀਰਥੁ ਦਰਿਆਉ ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੯, ਪੰਨਾ ੧੭ ।।

ਆਵਹੁ ਭੈਣੇ ਗਲਿ ਮਿਲਹ ਅੰਕਿ ਸਹੇਲੜੀਆਹ ।।
ਮਿਲਿ ਕੈ ਕਰਹ ਕਹਾਣੀਆ ਸੰਮ੍ਰਥ ਕੰਤ ਕੀਆਹ ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੧੦, ਪੰਨਾ ੧੭ ।।

ਮੰਗਣ ਵਾਲੇ ਕੇਤੜੇ ਦਾਤਾ ਏਕੋ ਸੋਇ ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੧੧, ਪੰਨਾ ੧੮ ।।

ਆਪਿ ਸੁਜਾਣੁ ਨ ਭੁਲਈ ਸਚਾ ਵਡ ਕਿਰਸਾਣੁ ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੧੩, ਪੰਨਾ ੧੯ ।।

ਸਾਇੰਸਦਾਨ ਅਜੇ ਤੱਕ ਮੱਥਾ ਮਾਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ- ਬਾਬਾ ਜੀ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨਿਰਣਾ ਕਰਕੇ ਦੱਸ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਇੰਜ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਇਐ ਸੰਸਾਰ ਅਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਇੰਜੇ ਹੀ ਵਰਤ ਰਿਹੈ-

ਸਾਚੇ ਤੇ ਪਵਨਾ ਭਇਆ ਪਵਨੈ ਤੇ ਜਲੁ ਹੋਇ ।।
ਜਲ ਤੇ ਤ੍ਰਿਭਵਣੁ ਸਾਜਿਆ ਘਟਿ ਘਟਿ ਜੋਤਿ ਸਮੋਇ ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੧੫, ਪੰਨਾ ੧੯ ।।

ਸੁਣਿ ਮਨ ਮਿਤ੍ਰ ਪਿਆਰਿਆ ਮਿਲੁ ਵੇਲਾ ਹੈ ਏਹ ।।
ਜਬ ਲਗੁ ਜੋਬਨਿ ਸਾਸੁ ਹੈ ਤਬ ਲਗੁ ਇਹੁ ਤਨੁ ਦੇਹ ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੧੭, ਪੰਨਾ ੨੦ ।।

ਮਰਣੈ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀ ਜੀਵਣ ਕੀ ਨਹੀ ਆਸ ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੧੮, ਪੰਨਾ ੨੦ ।।

ਸਾਧੂ ਸਤਗੁਰੁ ਜੇ ਮਿਲੈ ਤਾ ਪਾਈਐ ਗੁਣੀ ਨਿਧਾਨੁ ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੧੯, ਪੰਨਾ ੨੧ ।।

ਜੇ ਪਿਆਰਾ ਇਕ ਸਕਿੰਟ ਵੀ ਚੇਤਿਓਂ ਵਿਸਰ ਜਾਵੇ- ਏਦੂੰ ਵੱਡਾ ਰੋਗ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

ਇਕੁ ਤਿਲੁ ਪਿਆਰਾ ਵੀਸਰੈ ਰੋਗੁ ਵਡਾ ਮਨ ਮਾਹਿ ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੨੦, ਪੰਨਾ ੨੧ ।।

ਏਥੇ ਬ ਬਾ ਜੀ ਸਾਨੂੰ ਤਾੜਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਧਨੁ ਜੋਬਨੁ ਅਰੁ ਫੁਲੜਾ ਨਾਠੀਅੜੇ ਦਿਨ ਚਾਰਿ ।।
ਸਜਣ ਮੇਰੇ ਰੰਗੁਲੇ ਜਾਇ ਸੁਤੇ ਜੀਰਾਣਿ ।।

ਹੰ ਭੀ ਵੰਞਾ ਡੁਮਣੀ ਰੋਵਾ ਝੀਣੀ ਬਾਣਿ ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੨੪, ਪੰਨਾ ੨੩ ।।

ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਦੇ ਬਾਬਾ ਜੀ- ਤੂੰ ਹੀ ਤੂੰ ਤੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ - ਸਭ ਕੁੱਝ ਆਪ ਹੀ ਆਪ ਹੈ।

ਆਪੇ ਰਸੀਆ ਆਪਿ ਰਸੁ ਆਪੇ ਰਾਵਣਹਾਰੁ ।।

ਆਪੇ ਮਾਛੀ ਮਾਛੁਲੀ ਆਪੇ ਪਾਣੀ ਜਾਲੁ ।।

ਆਪੇ ਬਹੁਬਿਧਿ ਰੰਗੁਲਾ ਸਖੀਏ ਮੇਰਾ ਲਾਲੁ ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੨੫, ਪੰਨਾ ੨੩ ।।

ਇੰਜ ਲਗਦੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਕਾਜੀ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੋਵੇ।

ਸੋਈ ਮਉਲਾ ਜਿਨਿ ਜਗੁ ਮਉਲਿਆ..... ਮਰਣਾ ਮੁਲਾ ਮਰਣਾ ।। ਭੀ ਕਰਤਾਰਹੁ ਡਰਣਾ ।।..... ਸੋਈ ਕਾਜੀ ਜਿਨਿ ਆਪੁ ਤਜਿਆ ।।.... ਪੰਜ ਵਖਤ ਨਿਵਾਜ ਗੁਜਾਰਹਿ ਪੜਹਿ ਕਤੇਬ ਕੁਰਾਣਾ ।। ਮਹਲਾ੧, ਸ਼ਬਦ ੨੮, ਪੰਨਾ ੨੪ ।।

ਨਿੱਜ ਬਾਰੇ ਸੱਚ ਲਿਖਣ ਦੀ ਜਾਚ- ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਤੋਂ ਸਿਖਣੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜਰੂਰੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵੀ ਬਿਨਾਂ ਕਾਂਟ ਛਾਂਟ ਤੋਂ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਕਮਾਲ ਹਿੰਮਤ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਏਕੁ ਸੁਆਨੁ ਦੋਇ ਸੁਆਨੀ ਨਾਲਿ ।।... ਕੂੜੁ ਛੁਰਾ ਮੁਠਾ ਮੁਰਦਾਰੁ ।। ਧਾਣਕੁ ਰੂਪਿ ਰਹਾ ਕਰਤਾਰ ।। .... ਹਉ ਬਿਗੜੈ ਰੂਪਿ ਰਹਾ ਬਿਕਰਾਲ ।।.... ਪਰ ਘਰੁ ਜੋਹੀ ਨੀਚ ਸਨਾਤਿ ।। .... ਫਾਹੀ ਸੁਰਤਿ ਮਲੂਕੀ ਵੇਸੁ ।। ਹਉ ਠਗਵਾੜਾ ਠਗੀ ਦੇਸੁ ।।.... ਮੈ ਕੀਤਾ ਨ ਜਾਤਾ ਹਰਾਮ ਖੋਰੁ ।। ਹਉ ਕਿਆ ਮੁਹੁ ਦੇਸਾ ਦੁਸਟੁ ਚੋਰ ।। ਨਾਨਕੁ ਨੀਚੁ ਕਹੈ ਬੀਚਾਰੁ ।। ਧਾਣਕ ਰੂਪਿ ਰਹਾ ਕਰਤਾਰ ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ 29, ਪੰਨਾ ੨੪ ।।

ਜਿਵੇਂ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ- ਓਦੋਂ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਵਾਨ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ- ਪਰ ਇਹ ਜਿਉਂ ਦੇ ਤਿਉਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਲਿਖ ਧਰਨ ਦੀ ਕੀਹ ਮਜਬੂਰੀ ਬਣ ਗਈ ? ਸ਼ਾਇਦ ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਅਗਲੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-

ਜੇਹੀ ਸੁਰਤਿ ਤੇਹਾ ਤਿਨ ਰਾਹੁ ॥.... ਜਾਂ ਕਰਣੀ ਬਾਝਹੁ ਘਟੇ ਘਟਿ ॥ ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੩੦, ਪੰਨਾ ੨੫ ॥

ਮੇਰੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਉਪਰਲੇ ਸੁਆਲ ਦੇ ਜੁਆਬ ਰੂਪ ਹੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ।

ਤੂ ਦਰੀਆਉ ਦਾਨਾ ਬੀਨਾ.... ਜੋ ਕਛੁ ਕਰੀ ਸੁ ਤੇਰੈ ਹਦੂਰਿ ॥.... ਤੂ ਦੇਖਹਿ ਹਉ ਮੁਕਰਿ ਪਾਉ ॥ ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੩੧, ਪੰਨਾ ੨੫ ॥

ਅੱਗੇ ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁਕਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਆਪਿ ਬੀਜਿ ਆਪੇ ਹੀ ਖਾਇ ॥ ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੩੨, ਪੰਨਾ ੨੫ ॥

ਕਿਤਨੀ ਵੱਡੀ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ-

ਵਿਚਿ ਦੁਨੀਆ ਸੇਵ ਕਮਾਈਐ ॥

ਤਾਂ ਦਰਗਹ ਬੈਸਣ ਪਾਈਐ ॥ ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੩੩, ਪੰਨਾ ੨੬ ॥

ਇੰਜ ਲੱਗਿਆ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਜਿਵੇਂ ਛਾਂਟਵੇਂ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਗੁ ਦੇ ਮੁੱਢ ਵਿਚ ਇਕੱਤਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹੋਣ। ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਾ ਬਾਰੇ ਤੀਸਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਉਚੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਬਖ਼ਸ਼ਦੀ ਹੈ।

ਸਤਗੁਰੁ ਸੇਵਨਿ ਆਪਣਾ ਤੇ ਵਿਰਲੇ ਸੰਸਾਰਿ ॥ ਮਹਲਾ ੩, ਸ਼ਬਦ ੧, ਪੰਨਾ ੨੬ ॥

ਹੋਰ ਵੇਖੋ-

ਕੁਲੁ ਉਧਾਰਹਿ ਆਪਣਾ ਧੰਨ ਜਣੇਦੀ ਮਾਇ ॥ ਮਹਲਾ ੩, ਸ਼ਬਦ ੫, ਪੰਨਾ ੨੮ ॥

ਅੱਗੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ।

ਜੇਹਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਰਿ ਜਾਣਿਆ ਤੇਹੋ ਜੇਹਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ਮਹਲਾ ੩, ਸ਼ਬਦ ੧੧, ਪੰਨਾ ੩੦ ॥

ਏਸੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦੋਹਰ ਲਾਂਦੇ ਹਨ-

ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵ ਨ ਕੀਨੀ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ਮਹਲਾ ੩, ਸ਼ਬਦ ੧੫, ਪੰਨਾ ੩੨ ॥

ਤੀਸਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਫ਼ੁਰਮਾਣ ਹੈ।

ਧਨੁ ਜਨਨੀ ਜਿਨਿ ਜਾਇਆ ਧੰਨੁ ਪਿਤਾ ਪਰਧਾਨੁ ॥ ਮਹਲਾ ੩,

ਸ਼ਬਦ ੧੬, ਪੰਨਾ ੩੨ ।।

ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸੁਚੇਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਆਪਣੀ ਖੇਤੀ ਰਖਿ ਲੈ ਕੂੰਜ ਪੜੈਗੀ ਖੇਤਿ ।। ਮਹਲਾ ੩, ਸ਼ਬਦ ੨੧, ਪੰਨਾ ੩੪ ।।

ਨਹੀਂ ਤੇ-

ਸੁੰਞੇ ਘਰ ਕਾ ਪਾਹੁਣਾ ਜਿਉ ਆਇਆ ਤਿਉ ਜਾਇ ।। ਮਹਲਾ ੩, ਸ਼ਬਦ ੨੧, ਪੰਨਾ ੩੪ ।।

ਮੈਂ ਤੇ ਬਾਪੂ ਜੀ ਦੁਪੈਹਰੀ ਦੂਸਰੇ ਖੂਹ ਤੇ ਗੇੜਾ ਮਾਰਨ ਚੱਲੇ। ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਜਾਪੇ। ਪੁਛਿਆ ਐਸ ਵੇਲੇ ? ਕਹਿੰਦੇ ਤੀਸਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ।

ਜੇ ਵੇਲਾ ਵਖਤੁ ਵੀਚਾਰੀਐ ਤਾ ਕਿਤੁ ਵੇਲਾ ਭਗਤਿ ਹੋਇ ।। ਮਹਲਾ ੩, ਸ਼ਬਦ ੨੨, ਪੰਨਾ ੩੫ ।।

ਧਰਮ ਰਾਇਨੋ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਬਹਿ ਸਚਾ ਧਰਮੁ ਬੀਚਾਰਿ ।। ਮਹਲਾ ੩, ਸ਼ਬਦ ੩੦, ਪੰਨਾ ੩੮ ।।

ਸਾਡੀ ਹਾਲਤ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਹਮ ਕੀਆ ਹਮ ਕਰਹਗੇ ਹਮ ਮੂਰਖ ਗਾਵਾਰ ।। ਮਹਲਾ ੩, ਸ਼ਬਦ ੩੧, ਪੰਨਾ ੩੯ ।।

ਚੌਥੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ-

ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾ ਮੈ ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ।। ਮਹਲਾ ੪, ਸ਼ਬਦ ੧, ਪੰਨਾ ੩੯ ।।

ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਫਤੁ ਕਰਦੇ ਹਨ-

ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰੁ ਵਡਭਾਗੀ ਨਾਵਹਿ ਆਇ ।। ਮਹਲਾ ੪, ਸ਼ਬਦ ੨, ਪੰਨਾ ੪੦ ।।

ਨਿਰਮਾਣਤਾ ਦੀ ਸਿਖਰ ਸਿਰਜਦੇ ਨੇ-

ਉਇ ਵੇਪਰਵਾਹ ਨ ਬੋਲਨੀ ਹਉ ਮਲਿ ਮਲਿ ਧੋਵਾ ਤਿਨ ਪਾਇ ।। ਮਹਲਾ ੪, ਸ਼ਬਦ ੫, ਪੰਨਾ ੪੧ ।।

ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਫੁਰਮਾਣ ਹੈ-

ਛਤ੍ਰਧਾਰ ਬਾਦਿਸਾਹੀਆ ਵਿਚਿ ਸਹਸੇ ਧਰੀਆ ।। ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੨, ਪੰਨਾ ੪੨ ।।

ਹੋਰ ਹੁਕਮ ਹੈ -

ਪ੍ਰਾਣੀ ਤੂੰ ਆਇਆ ਲਾਹਾ ਲੈਣਿ ।।

ਲਗਾ ਕਿਤੁ ਕੁਫਕੜੇ ਸਭ ਮੁਕਦੀ ਚਲੀ ਰੈਣਿ ।। ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੩, ਪੰਨਾ ੪੩ ।।

ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਤਾੜਦੇ ਹਨ-

ਜਾ ਹੁਕਮੁ ਕਿਰਸਾਣ ਦਾ ਤਾ ਲੁਣਿ ਮਿਣਿਆ ਖੇਤਾਰੁ ।। ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੪, ਪੰਨਾ ੪੩ ।।

ਏਹ ਪੰਗਤੀ ਬਹੁਤ ਬੱਸਾਂ ਟਰੱਕਾਂ ਤੇ ਲਿਖੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ-

ਲਖ ਖੁਸੀਆ ਪਾਤਿਸਾਹੀਆ ਜੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਦਰਿ ਕਰੇਇ ।। ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੬, ਪੰਨਾ ੪੪ ।।

ਬੜਾ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁਕਮ ਹੈ-

ਮਿਹਰ ਕਰੇ ਜਿਸੁ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਤਾ ਕਾਰਜ ਆਵੈ ਰਾਸਿ ।। ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੭, ਪੰਨਾ ੪੪ ।।

ਅਕਿਰਤਘਣਾ ਨੋ ਪਾਲਦਾ ਪ੍ਰਭ ਨਾਨਕ ਸਦ ਬਖਸਿੰਦੁ ।। ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੧੩, ਪੰਨਾ ੪੭ ।।

ਧੰਨ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ।

ਅਖਬਾਰ ਵਿੱਚ ਫੋਟੋ ਥੱਲੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਇਸ ਆਦਮੀ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਤਿੰਨ ਕੁੰਟਲ 30 ਕਿੱਲੋ ਹੈ। ਟਰੱਕਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਕਈ ਨੌਕਰ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਖੁਆਣ-ਪਿਆਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਮਸਾਂ ਨਿਭੌਂਦੇ ਹਨ। ਇਹੋ ਜਹੇ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਲੋਭੀ ਜੰਤੁ ਨ ਜਾਣਈ ਭਖੁ ਅਭਖੁ ਸਭੁ ਜਾਇ ।। ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੨੧, ਪੰਨਾ ੫੦ ।।

ਅਗਲਾ ਸਾਰਾ ਸ਼ਬਦ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਨਾਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਇੰਜ ਸਾਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਗੋਇਲਿ ਆਇਆ ਗੋਇਲੀ... ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੨੨, ਪੰਨਾ ੫੦ ।।

ਸੌਹਰੇ, ਐਸਾ ਵਾਕ ਹੈ , ਜਿੰਦ੍ਹੇ ਕੰਨੀ ਪੈਣ ਨਾਲ ਮਨ ਮਚਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਵਾਕ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਸਿਰਜਦੇ ਹਨ।

ਸਭਨਾ ਸਾਹੁਰੈ ਵੰਞਣਾ.।।ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੨੩, ਪੰਨਾ ੫੦।।

ਬੱਚੇ, ਮਾਪਿਆਂ ਕੋਲ ਚਾਂਭਲਦੇ ਈ ਨੇ, ਜੇਹੜਾ ਚਾਂਭਲਦਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਪੂਰਾ ਤੰਦਰੁਸਤ ਨਹੀਂ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ।

ਤੇਰੈ ਭਰੋਸੈ ਪਿਆਰੇ ਮੈ ਲਾਡ ਲਡਾਇਆ।।ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੨੭, ਪੰਨਾ ੫੧।।

ਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਕੱਖ ਨਾ ਔਂਦਾ ਹੋਵੇ, ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਟਿਕਾਣਾ ਨਾ ਹੋਇਆ।

ਗੁਰੂ ਜਿਨਾ ਕਾ ਅੰਧੁਲਾ,ਚੇਲੇ ਨਾਹੀ ਠਾਉ।।ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੧-੮, ਪੰਨਾ ੫੮।।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਜਾਚ ਦੱਸਦਿਆਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਮਿਸਾਲਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਰੇ ਮਨ ਐਸੀ ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ.... ਕਮਲ ਦੀ ਜਲ ਨਾਲ..ਮੱਛੀ ਦੀ ਪਾਣੀ . ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਦੀ ਮੀਂਹ, ਜਲ ਦੀ ਦੁੱਧ ਨਾਲ, ਚਕਵੀ ਦੀ ਸੂਰਜ ਨਾਲ।।ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੧੧, ਪੰਨਾ ੫੯।।

ਏਹ ਤੁਕ ਮੈਨੂੰ ਦੋ ਅਰਥੀ ਲਗਦੀ ਹੈ।

ਭੁਲਣ ਅੰਦਰਿ ਸਭੁ ਕੋ ਅਭੁਲੁ ਗੁਰੂ ਕਰਤਾਰੁ।।

ਗੁਰੂ ਤੇ ਕਰਤਾਰੁ ਜਾਂ ਗੁਰਕਰਤਾਰ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੧੨, ਪੰਨਾ ੬੧।।

ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ.ਆਪਣੇ ਜੀ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉੱਚ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ

ਸਚਹੁ ਓਰੈ ਸਭੁ ਕੋ ਉਪਰਿ ਸਚੁ ਆਚਾਰੁ।।ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੧੪, ਪੰਨਾ ੬੨।।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਐ। ਅੱਗੇ ਭਗਤੀ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਤਰੀਕੇ ਹਨ ਪਰ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਉੱਤਮ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਭਾਈ ਰੇ ਭਗਤਿ ਹੀਣ ਕਾਹੇ ਜਗਿ ਆਇਆ।।

ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵ ਨ ਕੀਨੀ ।। ਮਹਲਾ ੩, ਸ਼ਬਦ ੧, ਪੰਨਾ ੬੪ ।।

ਸਾਰੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗੌਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪੰਗਤੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰੁਤਬੇ ਦੀ ਸਿਖਰ ਸਿਰਜੀ ਹੈ।

ਨਾਮਾ ਛੀਂਬਾ ਕਬੀਰੁ ਜੋਲਾਹਾ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਤੇ ਗਤਿ ਪਾਈ ।। ਮਹਲਾ ੩, ਸ਼ਬਦ ੫, ਪੰਨਾ ੬੭ ।।

ਪੰਜਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਬੜਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸ਼ਬਦ ਹੈ-ਸਾਰਾ ਸ਼ਬਦ ਇੱਕੋ ਗੱਲ ਨੂੰ ਹੀ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜੇ ਉਹ ਚਿਤ ਆਵੇ ਤਾਂ ।।

ਜਾ ਕਉ ਮੁਸਕਲ ਅਤਿ ਬਣੈ ਢੋਈ ਕੋਇ ਨ ਦੇਇ ।। ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੧, ਪੰਨਾ ੬੭ ।।

ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ ਦਾ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਤੁਕਾਂ ਹੀ ਦਿਆਂਗਾ-ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਏਹਦੇ ਵਿਚ ਤੜ੍ਹੀ ਵੀ ਮਾਰੀ ਹੈ।

ਤੇਰੇ ਹੁਕਮੇ ਸਾਵਣ ਆਇਆ..... ਬੰਨਿ ਆਦੇ ਪੰਜਿ ਸਰੀਕ ਜੀਉ...

ਹਉ ਗੋਸਾਈ ਦਾ ਪਹਿਲਵਾਨੜਾ... ਨਿਹਤੇ ਪੰਜਿ ਜੁਆਨ ਮੈ..।।

ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੨੧ ਪੰਨਾ ੭੩-੭੪ ।।

ਅਗਲੇ ਚਾਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਪਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਕੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦੋ ਸ਼ਬਦ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ, ਇੱਕ ਚੌਥੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ, ਇੱਕ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਢੰਗ ਆਪੋ ਆਪਣਾ, ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਪੰਧ ਸੁਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਵਸੀਲਾ-ਨਿੱਤ ਚਲਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਵਣਜਾਰੇ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਹੈ।

ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਹੀ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ

ਪਹਿਲੇ ਪਹਰੈ ਰੈਣ ਕੈ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ ਹੁਕਮਿ ਪਇਆ ਗਰਭਾਸਿ ।।

ਨਾਮਰਜਾਦੁ ਆਇਆ ਕਲਿ ਭੀਤਰਿ ਬਾਹੁੜਿ ਜਾਸੀ ਨਾਗਾ।

ਦੂਜੈ ਪਹਰੈ... ਹਥੋ ਹਥ ਨਚਾਈਐ... ਜਿਉ ਜਸੁਧਾ ਘਰਿ ਕਾਨੁ ।।

ਤੀਜੈ ਪਹਰੈ... ਧਨ ਜੋਬਨ ਸਿਉ ਚਿਤੁ ।।

ਚਉਥੈ ਪਹਿਰੈ... ਲਾਵੀ ਆਇਆ ਖੇਤੁ ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੧, ਪੰਨਾ ੭੪-੭੫ ।।

ਦੂਸਰਾ ਸ਼ਬਦ–

ਪਹਿਲੈ ਪਹਰੈ ... ਬਾਲਕ ਬੁਧਿ ਅਚੇਤ ।।

ਦੂਜੈ ਪਹਰੈ... ਭਰਿ ਜੋਬਨਿ ਮੈ ਮਤਿ ।।

ਤੀਜੈ ਪਹਰੈ... ਸਰ ਹੰਸ ਉਲਥੜੇ ਆਇ ।।

ਚਉਥੈ ਪਹਿਰੈ... ਬਿਰਧਿ ਭਇਆ ਤਨੁ ਖੀਣੁ ।। ਮਹਲਾ ੧ ਸ਼ਬਦ ੨, ਪੰਨਾ ੭੫-੭੬ ।।

ਪਹਿਲੈ ਪਹਰੈ... ਹਰਿ ਪਾਇਆ ਉਦਰ ਮੰਝਾਰਿ ।।

ਦੂਜੈ ਪਹਰੈ... ਮਨੁ ਲਗਾ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ।।

ਤੀਜੈ ਪਹਰੈ... ਮਨੁ ਲਗਾ ਆਲਿ ਜੰਜਾਲਿ ।।

ਚਉਥੈ ਪਹਰੈ... ਚਲਣ ਵੇਲਾ ਆਦੀ ।.....

ਸਫਲਿਓ ਰੈਣਿ ਭਗਤਾ ਦੀ ।। ਮਹਲਾ ੪, ਸ਼ਬਦ ੪, ਪੰਨਾ ੭੬ ।।

ਪਹਿਲੇ ਪਹਰੈ... ਧਰਿ ਪਾਇ ਤ ਉਦਰੈ ਮਾਹਿ ।।

ਦੂਜੇ ਪਹਰੈ... ਭਰਿ ਜੁਆਨੀ ਲਹਰੀ ਦੇਇ ।।

ਤੀਜੈ ਪਹਰੈ... ਬਿਖੁ ਸੰਚੈ ਅੰਧੁ ਅਗਿਆਨੁ ।।

ਚਉਥੇ ਪਹਰੈ... ਦਿਨੁ ਨੇੜੈ ਆਇਆ ਸੋਇ ।।

ਨਾਨਕ ਭਗਤ ਸੋਹਹਿ ਦਰਬਾਰੇ ।। ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੧, ਪੰਨਾ ੭੭ ।।

ਚੌਥੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਅਗਲੇ ਪੰਜ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, ਕੁਆਰੀ ਲੜਕੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਦਾਜ ਤੱਕ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਕਿਵੇਂ ਬਖਾਨਦੇ ਹਨ।

ਮੁੰਧ ਸਿਆਣੀ ਪੇਈਅੜੈ... ਵੀਆਹੁ ਹੋਆ ਮੇਰੇ ਬਾਬੁਲਾ....ਹਰਿ ਜਨ ਮਿਲਿ ਜੰਞ ਸੁਹੰਦੀ.... ਹਰਿ ਦੇਵਹੁ ਦਾਨੁ ਮੈ ਦਾਜੋ... ਪਿਰ ਮਿਲਿ ਧਨ ਵੇਲ ਵਧੰਦੀ ।। ਹਰਿ ਜੁਗਹ ਜੁਗੋ ਜੁਗ ਜੁਗਹ ਜੁਗੋ ਸਦ ਪੀੜੀ ਗੁਰੂ ਚਲੰਦੀ ।। ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਪੀੜੀ ਚਲੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ।। ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੧, ਪੰਨਾ ੭੮-੭੯ ।।

ਡਖਣੇ ਮ:੫ ਵੱਲੋਂ, ਵੰਨਗੀ ਵੇਖੋ।

ਕਹਤੇ ਪਵਿਤ੍-ਸੁਣਤੇ ਸਭਿ ਧੰਨੁ- ਲਿਖਤੀਂ ਕੁਲੁ ਤਾਰਿਆ ਜੀਉ ।। ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੧-੩, ਪੰਨਾ ੮੧ ।।

ਤੀਸਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਸਿਰੀ ਰਾਗ, ਨੂੰ ਵਡਿਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਰਾਗਾ ਵਿਚਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗੁ ਹੈ (ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਦੀ ਵਾਰ) ਮਹਲਾ ੩, ਸ਼ਬਦ ੧, ਪੰਨਾ ੮੩।।

ਪਹਿਲੀ ਪਤਾਸ਼ਾਹੀ ਫਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ

ਦਾਤੀ ਸਾਹਿਬ ਸੰਦੀਆ... ਇਕ ਜਾਗੰਦੇ ਨਾ ਲਹੰਨਿ ਇਕਨਾ ਸੁਤਿਆ ਦੇਇ ਉਠਾਲਿ।।(ਵਾਰ) ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੧, ਪੰਨਾ ੮੩।।

ਪਿਆਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੀਣ ਨੂੰ ਏਦੂੰ ਮਾਰਮਿਕ ਸ਼ਬਦ ਹੋਰ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਜਿਸੁ ਪਿਆਰੇ ਸਿਉ ਨੇਹੁ ਤਿਸੁ ਆਗੈ ਮਰਿ ਚਲੀਐ।।

ਧ੍ਰਿਗੁ ਜੀਵਣੁ ਸੰਸਾਰਿ ਤਾ ਕੈ ਪਾਛੈ ਜੀਵਣਾ।। (ਵਾਰ) ਮਹਲਾ ੨, ਸ਼ਬਦ ੨, ਪੰਨਾ ੮੩।।

ਵਖਤੁ ਵੀਚਾਰੇ ਸੁ ਬੰਦਾ ਹੋਇ।।ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੧, ਪੰਨਾ ੮੪।।

ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਜਲਿ ਬਲਉ ਜਿਨਿ ਲਿਖਿਆ ਦੂਜਾ ਭਾਉ।।ਮਹਲਾ ੩, ਸ਼ਬਦ ੧, ਪੰਨਾ ੮੪।।

ਗਲੀ ਅਸੀਂ ਚੰਗੀਆ... (ਵਾਰ) ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੨, ਪੰਨਾ ੮੫।।

ਜੋ ਸਿਰ ਸਾਂਈ ਨਾ ਨਿਵੈ ਸੋ ਸਿਰ ਦੀਜੈ ਡਾਰਿ।।

ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਪਿੰਜਰੁ ਮਹਿ ਬਿਰਹਾ ਨਹੀਂ.. ਸ਼ਬਦ ੨, ਪੰਨਾ ੮੯।।

ਕੋਈ ਵੀ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਪੰਗਤੀ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕੀਤਾ ਲੋੜੀਐ ਕੰਮੁ ਸੁ ਹਰਿ ਪਹਿ ਆਖੀਐ। (ਵਾਰ) ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੨੦, ਪੰਨਾ ੯੧।।

ਕਬੀਰ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਸਮਝਾਣ ਦਾ ਢੰਗ ਕੈਸਾ ਹੈ।

ਜਨਨੀ ਜਾਨਤ ਸੁਤੁ ਬਡਾ ਹੋ ਤੁ ਹੈ...।।ਕਬੀਰ।।ਪੰਨਾ ੯੧।।

ਰਵੀਦਾਸ ਜੀ ਵੱਲੋਂ, ਭੁੱਲ ਦੀ ਖਿਮਾਂ ਯਾਚਨਾ ਵਿਚ ਵੀ ਮਟਕ ਹੈ।

ਜਉਪੈ ਹਮ ਨ ਪਾਪ ਕਰੰਤਾ... ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਨਾਮੁ ਕੈਸੇ ਹੁੰਤਾ।। ਰਵਿਦਾਸ, ਸ਼ਬਦ ੩, ਪੰਨਾ ੯੩।।

ਸੱਜਣ ਤੋਂ ਵਿੱਛੜ ਕੇ ਕਿਵੇਂ ਹਾੜੇ ਕੱਢੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ

ਕੋਈ ਆਨਿ ਮਿਲਾਵੈ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ਜੀਵਾਇਆ।।

ਹਉ ਰਹਿ ਨੰ ਸਕਾ ਬਿਨੁ ਦੇਖੇ ਪ੍ਰੀਤਮਾ ਮੈ ਨੀਰੁ ਵਹੇ ਵਹਿ ਚਲੈ

ਜੀਉ ।। ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੪, ਸ਼ਬਦ ੧, ਪੰਨਾ ੯੪ ।।

ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਇਹ ਸ਼ਬਦ-ਚਿੱਠੀਆਂ ਵਾਂਗ ਲਿਖਿਆ, ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਤਨੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸ਼ਬਦ ਵਾਸਤੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੀ ਕਾਫੀ ਹੈ।

ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਲੋਚੈ ਗੁਰ ਦਰਸਨ ਤਾਈ ।। ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੧, ਪੰਨਾ ੯੬ ।।

ਅਗਲੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਆਪਣੀ ਇਜਾਰਾਦਾਰੀ ਤੋਂ ਸਾਫ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਤੂੰ ਸਾਝਾ ਸਾਹਿਬੁ ਬਾਪੁ ਹਮਾਰਾ ।।

ਸਭੇ ਸਾਝੀ ਵਾਲ ਸਦਾਇਨ.... ।। ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੨, ਪੰਨਾ ੯੭ ।।

ਤੀਸਰੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ, ਬੜੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਜੇਹਾ ਡਿਠਾ ਮੈਂ ਤੇਹੋ ਕਹਿਆ ।। ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੩, ਪੰਨਾ -੯੭ ।।

ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸਿਖਿਆ ਤੇ ਸਿਫਤ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ।

ਕਹਿਆ ਕਰਣਾ ਦਿਤਾ ਲੈਣਾ ।।

ਗਰੀਬਾ ਅਨਾਥਾ ਤੇਰਾ ਮਾਣਾ ।।

ਸਭ ਕਿਛੁ ਤੂੰ ਹੈ ਤੂੰ ਹੈ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ.... ।। ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੭, ਪੰਨਾ ੯੮ ।।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਸਮਾਂ ਕਈ ਵਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੀ ਕਰਦੈ ਇਹ ਵਾਕ-ਇਹ ਤੁਕ-ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸੰਗਤ ਦੇ ਭੇਟ ਕੀਤਾ ਜਾਇ। ਜਸ- ਜੀਵਨ, ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਦਿਆਂ- ਸ੍ਰੀ ਵਹਿਮੀ ਜੀ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਮਸਤ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਆਖਣਾ-ਮੈਂ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਹਰਿ ਜੱਸ ਲਿਖਦਾ ਹਾਂ, ਮੇਰਾ ਜਨਮ- ਮਰਨ ਕਟਿਆ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਿਆ--ਇਹ ਪੰਗਤੀਆਂ ਪੜ੍ਹੋ।

ਸੋ ਨੇਤ੍ਰ ਪਰਵਾਣੁ ਜਿਨੀ ਦਰਸਨੁ ਪੇਖਾ ।।

ਸੇ ਕਰ ਭਲੇ ਜਿਨੀ ਹਰਿ ਜਸੁ ਲੇਖਾ ।।

ਸੇ ਚਰਣ ਸੁਹਾਵੇ ਜੋ ਹਰਿ ਮਾਰਗਿ ਚਾਲੇ.... ।। ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੨੨, ਪੰਨਾ ੧੦੩ ।।

ਇਸ ਵੇਲੇ ਮੇਰੀ ਦਸ਼ਾ ਇੰਜ ਦੀ ਹੈ-ਜੇਹੜਾ ਵਗਦੇ ਪਾਣੀ 'ਚ ਪੈਰ ਪਾਣੋ

ਡਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਓਹ ਅਥਾਹ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਜਾ ਵੜੇ। ਹੁਣ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦੇ ਰਚਨਹਾਰੇ, ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਹੀ ਆਸਰਾ ਹੈ।

ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਤੂੰ ਹੈ ਮੇਰਾ ਮਾਤਾ।।
ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਬੰਧਪੁ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਭ੍ਰਾਤਾ।।
ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਰਾਖਾ ਸਭਨੀ ਥਾਈਂ......।। ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੨੪, ਪੰਨਾ ੧੦੩।।

ਏਥੇ ਹੁਣ ਇਉਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਪੰਚਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਬਾਣੀ ਦੀ ਵਰਖਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੋਵੇ। ਇੱਕ ਦੂੰ ਇੱਕ ਵਧਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਮਸਤੀ 'ਚ ਕਦੀ-
ਆਪ, ਕਦੇ ਤੂੰ ਆਖਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜਿਥੇ ਨਾਮੁ ਜਪੀਐ ਪ੍ਰਭ ਪਿਆਰੇ ਸੇ ਅਸਥਲ ਸੋਇਨ ਚਉਬਾਰੇ।।
ਜਿਥੇ ਨਾਮੁ ਨ ਜਪੀਐ ਮੇਰੇ ਗੋਇਦਾ ਸੇਈ ਨਗਰ ਉਜਾੜੀ ਜੀਉ।। ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੩੦, ਪੰਨਾ ੧੦੫।।

ਮੀਹੁ ਪਇਆ ਪਰਮੇਸਰਿ ਪਾਇਆ- ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਭਿ ਸੁਖੀ ਵਸਾਇਆ।। ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੩੨, ਪੰਨਾ ੧੦੫।।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਨਿੰਦਕ ਨੂੰ ਆਤਮਘਾਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਆਤਮਘਾਤੀ ਹੈ ਜਗਤ ਕਸਾਈ।।
ਨਿੰਦਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬਹੁ ਭਾਰ ਉਠਾਵੈ।।
ਬਿਨੁ ਮਜੂਰੀ ਭਾਰੁ ਪਹੁਚਾਵਣਿਆ।। ਮਹਲਾ ੩, ਸ਼ਬਦ ੧੪, ਪੰਨਾ ੧੧੮।।

ਏਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਭਾਰ ਉਠਾਣਾ ਹੀ ਦੱਸਿਐ, ਭਾਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਤੋੜ ਤੱਕ ਪੁਚਾਣਾ ਕਿਹੈ।

ਪਾਠਕ, ਮੈਨੂੰ ਖਿਮਾ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਵਿਤਕਰਾ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰਬਾਣੀ 'ਚ ਬੜਾ ਸਪਸ਼ਟ ਲਿਖਿਆ ਸਾਂਹਵੇਂ ਆਗਿਐ- ਜੇ ਕੋਈ ਵਿਦਵਾਨ ਮੈਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਭਾਵ ਅਰਥ ਸਮਝਾਵੇ- ਬੜਾ ਕ੍ਰਿਤੱਗ ਹੋਵਾਂਗਾ।

ਸਭਨਾ ਉਪਰਿ ਨਦਰਿ ਪ੍ਰਭ ਤੇਰੀ ਕਿਸੈ ਥੋੜੀ ਕਿਸੈ ਹੈ ਘਣੇਰੀ।। ਮਹਲਾ ੩, ਸ਼ਬਦ ੧੯, ਪੰਨਾ ੧੧੯।।

ਹੋਰ ਵੇਖੋ !

ਆਪੇ ਫਰਕ ਕੀਤੋਨੁ ਘਟਿ ਅੰਤਰਿ....।। ਮਹਲਾ ੩, ਸ਼ਬਦ ੨੭, ਪੰਨਾ ੧੨੪।।

ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ ਮਾਂਝ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਅੱਧੀ ਪੰਗਤੀ ਹਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਸੁਣ ਸਕਦੇ ਓ।

ਕਿਰਤਿ ਕਰਮ ਕੇ ਵੀਛੁੜੇ....।। ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੧, ਪੰਨਾ ੧੩੩।।

ਸਾਰੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ, ਹਰ ਇੱਕ ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਚੜੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਕਤਕ ਤੇ ਮਾਘ ਤਾਂ ਅਨਪੜ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਸੁਣ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਕਤਿਕ ਕਰਮ ਕਮਾਵਣੇ... ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੯, ਪੰਨਾ ੧੩੫।।

ਮਾਘਿ ਮਜਨੁ ਸੰਗਿ ਸਾਧੂਆ.........।। ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੧੨, ਪੰਨਾ ੧੩੫।।

ਇੰਜ ਹੀ ਅਖੀਰਲੇ ਸ਼ਬਦ ਵਾਲੀ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਵੀ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ

ਜਿਨਿ ਜਿਨਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ......।। ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੨੪, ਪੰਨਾ ੧੩੬।।

ਮੈਂ ਦੋ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੇ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਬਿਰਧ ਦਾਦੀ ਜੀ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਰੋਜ਼ ਰਾਤ ਨੂੰ ਦੀਵਾ ਜਗਾਣ ਵੇਲੇ, ਇਹ ਪੰਗਤੀ ਸੁਣਦਾ ਰਿਹਾਂ।

ਗੁਰੁ ਦਾਤਾ ਗੁਰੁ ਹਿਵੈ ਘਰੁ ਗੁਰੁ ਦੀਪਕੁ ਤਿਹ ਲੋਇ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੧, ਪੰਨਾ ੧੩੭।।

ਅਗਲੇ ਦੋਹਾਂ ਸਲੋਕਾਂ 'ਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਪੜਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬੜੇ ਵਿਕੋਲਿਤਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚਿਤਰਿਆ ਹੈ, ਪਹਿਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਹੀ ਪੜ੍ਹੋ।

ਪਹਿਲੈ ਪਿਆਰਿ ਲਗਾ ਥਣ ਦੁਧਿ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੨, ਪੰਨਾ ੧੩੭।।

ਦਸ ਬਾਲਤਣਿ ਬੀਸ ਰਵਣਿ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੩, ਪੰਨਾ ੧੩੮।।

ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਤਾਂ ਘਪਲੇ ਆਮ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ, ਓਦੋਂ ਜਾਪਦੈ, ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਇੰਜ ਕਰਦਾ ਹੋਣੈ-

ਅੰਤਰਿ ਬਹਿ ਕੈ ਕਰਮ ਕਮਾਵੈ ਸੋ ਚਹੁ ਕੁੰਡੀ ਜਾਣੀਐ ।। ਮਹਲਾ ੨,

ਸ਼ਬਦ ੨, ਪੰਨਾ ੧੩੮ ।।

ਮਹਾ ਮਾਨਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸੱਚ, ਝੂਠ ਬਾਰੇ ਬੜੇ ਹੀ ਸੁਚੇਤ ਕਰਦੇ ਹਨ-

ਕੂੜੁ ਬੋਲਿ ਮੁਰਦਾਰ ਖਾਇ ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੧, ਪੰਨਾ ੧੩੯ ।।

ਅਗਲੇ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਫਿਰ ਕਰੜੀ ਤਾੜਨਾ ਹੈ।

ਜੇ ਰਤੁ ਲਗੈ ਕਪੜੈ ਜਾਮਾ ਹੋਇ ਪਲੀਤੁ...

ਜੋ ਰਤੁ ਪੀਵਹਿ ਮਾਣਸਾ... ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੧, ਪੰਨਾ ੧੪੦ ।।

ਬਿਗਾਨਾ ਹੱਕ ਖਾਣ ਤੋਂ ਏਦੂੰ ਵੱਧ ਵਰਜਨਾਂ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ -

ਹਕੁ ਪਰਾਇਆ ਨਾਨਕਾ, ਉਸ ਸੂਅਰ ਉਸ ਗਾਇ ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੨, ਪੰਨਾ ੧੪੧ ।।

ਹੋਰ ਵਿਸਥਾਰ ਵਾਸਤੇ ਅਗਲੇ ਪਿਛਲੇ ਸਲੋਕ ਦੇਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ, ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਮੁਤੱਸਬ ਤੇ ਕਰੜੀ ਹਕੂਮਤ ਸੀ। ਕੋਈ ਚੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਇਹੋ ਜਹੇ ਸਮੇਂ 'ਚ ਉਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਏਨੀਆਂ ਸਪਸ਼ਟ ਸਖਤ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਬੜੇ ਦਿਲ ਗੁਰਦੇ ਦਾ ਕੰਮ ਹੋ ਸਕਦੈ। ਇਹ ਸਲੋਕ ਪੜ੍ਹੋ।

ਮੁਸਲਮਾਣ ਕਹਾਵਣੁ ਮੁਸ਼ਕਲ........ ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੧, ਪੰਨਾ ੧੪੧ ।।

ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਏਡੀ ਸਰਲ ਹੈ ਝੱਟ ਮੁਹਾਵਰਾ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹਕੂਮਤ ਵੱਲੋਂ ਹੋਂਦੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਨੂੰ ਕਿੰਨੇ ਕਰੜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਲਲਕਾਰਿਆ ਹੈ।

ਜੇ ਜੀਵੈ ਪਤਿ ਲਥੀ ਜਾਇ ।।

ਸਭੁ ਹਰਾਮੁ ਜੇਤਾ ਕਿਛੁ ਖਾਇ ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੧੦, ਪੰਨਾ ੧੪੨ ।।

ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਅਖਾਣਾ ਵਾਂਗ ਹਨ। ਵੰਨਗੀ-ਹਰ ਇੱਕ ਦੇ ਮੁੱਖੋਂ ਸੁਣ ਸਕਦੇ ਹੋ

ਪੁਤੀ ਗੰਢੁ ਪਵੈ ਸੰਸਾਰਿ.... ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੧੨, ਪੰਨਾ ੧੪੩ ।।

ਮਾਝ ਦੀ ਵਾਰ, ਬਾਣੀ ਰਚਦੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਮਸਤੀ ਮੰਡਲ ਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਏਕ ਤੂਹੀ ਏਕ ਤੂਹੀ ਤੋਂ ਏਕ ਤੁਈ ਏਕ ਤੁਈ ।। ਤੇ ਜਾ ਪੁੱਜਦੇ ਹਨ

ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੨੩, ਪੰਨਾ ੧੪੩ ।।
ਕਰਤੇ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਬਖਾਣ ਕਮਾਲ ਦਾ ਹੈ।

ਸੀਹਾ ਬਾਜਾ ਚਰਗਾ ਕੁਹੀਆ ਏਨਾ ਖਵਾਲੇ ਘਾਹ ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੧੪, ਪੰਨਾ ੧੪੪ ।।

ਅਗੇ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਕਿੱਡੇ ਕਰੜੇ ਬੋਲਾਂ 'ਚ ਨਿੰਦਿਆਂ ਹੈ।

ਕਲਿ ਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ਕਾਸਾਈ.........।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੧੬, ਪੰਨਾ ੧੪੫ ।।

ਏਹ ਸਲੋਕ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੇ ਨਾ ਲਾ ਕੇ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕੀ ਸਮਝਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋਣ। ਮੇਰੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।

ਪਵਣੁ-ਦਿਵਸੁ-ਵਾਚੈ-ਕੇਤੀ-ਛੁਟੀ ਨਾਲਿ ।। ਮਹਲਾ ੧, ਪੰਨਾ ੮ ।।

ਪਉਣੁ-ਦਿਨਸੁ-ਵਾਚੇ- ਹੋਰ ਕੇਤੀ-ਛੁਟੀ ਨਾਲਿ ।। ਮਹਲਾ ੨, ਪੰਨਾ ੧੪੬ ।।

ਦੂਜੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਸੁਚੇਤ ਕਰਦੇ ਹਨ

ਮੰਤ੍ਰੀ ਹੋਇ ਅਠੂਹਿਆ ਨਾਗੀ ਲਗੈ ਜਾਇ ।। ਮਹਲਾ ੨, ਸ਼ਬਦ ੨੨, ਪੰਨਾ ੧੪੮ ।।

ਰੋਗੁ ਦਾਰੂ ਦੋਵੈ ਬੁਝੈ ਤਾ ਵੈਦੁ ਸੁਜਾਣ ।। ਮਹਲਾ ੨, ਸ਼ਬਦ ੨੨, ਪੰਨਾ ੧੪੮ ।।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਘੁੱਟ ਕੇ ਪੱਲੇ ਬੰਨਣ ਵਾਲੀ ਹੈ

ਜਿਥੈ ਬੋਲਣਿ ਹਾਰੀਐ ਤਿਥੈ ਚੰਗੀ ਚੁਪ ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੨੪, ਪੰਨਾ ੧੪੯ ।।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ-

ਗੁਰੂ ਸਮੁੰਦੁ ਨਦੀ ਸਭਿ ਸਿਖੀ.....।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੨੬, ਪੰਨਾ ੧੫੦ ।।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਉੱਚਾ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ-

ਤਿਨ ਕਉ ਕਿਆ ਉਪਦੇਸੀਐ ਜਿਨ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਦੇਉ ।। ਮਹਲਾ ੨, ਸ਼ਬਦ ੨੭, ਪੰਨਾ ੧੫੦ ।।

ਨਿਰਮਾਣਤਾ ਦੀ ਗਹਿਰਾਈ, ਮਾਲਕ ਤੋਂ ਮੇਹਰ ਦੀ ਮੰਗ ਕਮਾਲ ਹੈ -

ਜੇਤਾ ਸਮੁੰਦੁ ਸਾਗਰੁ ਨੀਰਿ ਭਰਿਆ.... ।। ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੫, ਪੰਨਾ ੧੫੬ ।।

ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਥੋੜੇ ਫਰਕਾਂ ਨਾਲ ਦੋ ਜਗ੍ਹਾ ਆਇਆ ਹੈ। ਬਾਣੀ ਤਾਂ ਮਹਲਾ ਪਹਿਲੇ ਦੀ ਹੈ- ਦੋ ਜਗ੍ਹਾ, ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੋਇਐ ਕਿਉਂ ਜੋ ਫਰਕ ਹਨ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ। ਫਰਕ ਵੇਖੋ !

ਸੋਹਿਲਾ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਦੀਪਕੀ-

ਸਿਵਰਿਹੁ ਹਉਵਾਰੀ ਅਸੀਸੜੀਆ ।। ਪੰਨਾ ੧੨ ।।

ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਦੀਪਕੀ-

ਸਿਵਰਹੁ-ਹਉ ਵਾਰੀ ਜਾਉ-ਆਸੀਸੜੀਆ ।। ਪੰਨਾ ੧੫੬ ।।

ਤੀਜੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਣ ਹੈ -

ਜਹ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਹ ਸਤ ਸੰਗਤਿ ਬਣਾਈ ।। ਮਹਲਾ ੩, ਸ਼ਬਦ ੮, ਪੰਨਾ ੧੬੦ ।।

(ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵੇਰਵੇ ਇਸ ਤੋਂ ਉਲਟ ਵੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ) ਚੌਥੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਸਤਿਗੁਰ ਨੂੰ ਹੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ-

ਤੂੰ ਗੁਰੁਪਿਤਾ, ਤੂੰ ਹੈ ਗੁਰੁ ਮਾਤਾ, ਤੂੰ ਗੁਰਬੰਧਪੁ, ਮੇਰਾ ਸਖਾ ਸਖਾਇ ।।...

ਫਿਰ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਮਾਰਦੇ ਹਨ,ਤਾਂ ਇਹ ਵਾਕ ਉਤਰਦਾ ਹੈ।

ਹਮ ਰੁਲਤੇ ਫਿਰਤੇ, ਕੋਈ ਬਾਤ ਨ ਪੂਛਤਾ

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗਿ ਕੀਰੇ ਹਮ ਥਾਪੇ ।। ਮਹਲਾ ੪, ਸ਼ਬਦ ੫, ਪੰਨਾ ੧੬੭ ।।

ਏਥੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਸਬੰਧ, ਮਨ ਦੇ ਪਰਮ ਅਨੰਦ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਹਨ।

ਜਿਸੁ ਮਿਲਿਐ ਮਨਿ ਹੋਇ ਅਨੰਦੁ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਹੀਐ ।। ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੮, ਪੰਨਾ ੧੬੮ ।।

ਚੌਥੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵੀ, ਦੋ ਜਗ੍ਹਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ, ਪੁਨ ਜਾਣਿਆ (ਪੰਨਾ ੧੩)

ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ, ਪੁੰਨ੍ਹ ਜਾਨਿਆ (ਪੰਨਾ ੧੭੧)

ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਣੀ ਕਵਿਤਾ ਉੱਤਰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਇੰਜ ਲਗਦੈ ਸਿਰਫ ਸੰਭਾਲਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਰਵਾਨਗੀ ਵੇਖੋ !

ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਗਜ ਮੀਨ ਕੁਰੰਗਾ॥ ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੩, ਪੰਨਾ ੧੭੬॥

ਏਹ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਕਿੱਡੀ ਸਰਲਤਾ ਨਾਲ ਬਿਆਨਦਾ ਹੈ- **ਗੁਰ ਕਾ ਬਚਨੁ ਸਦਾ ਅਬਿਨਾਸੀ॥**

ਗੁਰ ਕੈ ਬਚਨਿ ਕਟੀ ਜਮ ਫਾਸੀ॥ ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੫, ਪੰਨਾ ੧੭੭॥

ਸਹਿ ਸੁਭਾ ਕਿੱਡੀ ਸਚਾਈ ਆਖੀ ਹੈ।

ਜਿਸ ਕਾ ਰਾਜੁ ਤਿਸੈ ਕਾ ਸੁਪਨਾ॥ ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੫, ਪੰਨਾ ੧੭੯॥

ਆਪ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਲੰਘ ਕੇ ਤੂੰ ਦੀ ਸਰਲ ਅਵਸਥਾ ਵੇਖੋ !

ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਸਖਾ ਤੂੰ ਹੀ ਮੇਰਾ ਮੀਤੁ॥ ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੧੮, ਪੰਨਾ ੧੮੧॥

ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸਾਹਵੇਂ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਗੰਵਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਟੋਕਿਆ।

ਏਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਨਾ ਪੜ੍ਹੋ। ਹੋਰ ਸਿੱਖਾਂ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਜੀ ! ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਈ ਸ਼ਬਦ-ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਸੁਣੀਂਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਮੇਹਰਬਾਨ ਕਵੀ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਹੇਠ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਨਖੇੜਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਬਖਸ਼ੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ- ਜਾਚਿਆ। ਤਾਂ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਏਹ ਸ਼ੁਭ ਸ਼ਬਦ ਰਚ ਕੇ ਭਾਈ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਣਾਇਆ। ਇੰਜ ਬਾਣੀ ਦੀ ਬੀੜ ਸੰਪਾਦਨ ਦਾ ਮੁੱਢ ਬੱਝਾ।

ਹਮ ਧਨਵੰਤ ਭਾਗਠ ਸਚ ਨਾਇ॥

ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵਹ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਪੀਊ ਦਾਦੇ ਕਾ ਖੋਲਿ ਡਿਠਾ ਖਜਾਨਾ॥

ਤਾ ਮੇਰੇ ਮਨਿ ਭਇਆ ਨਿਧਾਨਾ॥੧॥ ਮ. ੫, ਸ਼ਬਦ ੩੧, ਪੰਨਾ ੧੮੫॥

ਇਹ ਪੰਗਤੀਆਂ ਆਮ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਸੁਣ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਵਡੇ ਵਡੇ ਜੋ ਦੀਜਹਿ ਲੋਗ॥

ਤਿਨ ਕਉ ਬਿਆਪੈ ਚਿੰਤਾ ਰੋਗ॥ਮ. ੫, ਸ਼ਬਦ ੪੪, ਪੰਨਾ ੧੮੮॥

ਏਥੇ ਇੰਜ ਲਗਦੈ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ-

ਗਰੀਬਾ ਉਪਰਿ ਜਿ ਖਿੰਜੈ ਦਾੜੀ॥

ਪਰਬ੍ਰਹਮਿ ਸਾ ਅਗਨਿ ਮਹਿ ਸਾੜੀ॥ਮ.੫, ਸ਼ਬਦ ੯੮, ਪੰਨਾ ੧੯੮॥

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲਾ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਓਵੇਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਮਹਜਰੁ ਝੂਠਾ ਕੀਤੋਨੁ ਆਪਿ॥

ਪਾਪੀ ਕਉ ਲਾਗਾ ਸੰਤਾਪੁ॥ਮ.੫, ਸ਼ਬਦ ੯੯-੧੬੮, ਪੰਨਾ ੧੯੯॥

ਏਹ ਸ਼ਬਦ ਬਾਲ ਹਰਿ ਗੁਬਿੰਦ ਜੀ ਦੀ ਸੀਤਲਾ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ-

ਨੇਤ੍ਰ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਕੀਆ ਗੁਰਦੇਵ.... ਸੀਤਲਾ ਤੇ ਰਖਿਆ ਬਿਹਾਰੀ॥ ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੧੦੩, ਪੰਨਾ ੨੦੦॥

ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰੋ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਕਹੇਗਾ

ਥਿਰੁ ਘਰਿ ਬੈਸਹੁ ਹਰਿਜਨ ਪਿਆਰੇ- ਸਤਿਗੁਰਿ ਤੁਮਰੇ ਕਾਜ ਸਵਾਰੇ॥ ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੧੦੮, ਪੰਨਾ ੨੦੧॥

ਏਹ ਦੋ ਸ਼ਬਦ ਮਿਲਨ ਦੀ ਲੋਚਾ ਨਾਲ ਓਤ-ਪ੍ਰੋਤ ਹਨ।

ਕਵਨ ਗੁਨ ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ ਮਿਲਉ ਮੇਰੀ ਮਾਈ...॥ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੧-੧੧੮, ਪੰਨਾ ੨੦੪॥

ਪ੍ਰਭ ਮਿਲਬੇ ਕਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਨਿ ਲਾਗੀ....॥ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੨-੧੧੯, ਪੰਨਾ ੨੦੪॥

ਏਹ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਪੰਨਿਆਂ 'ਤੇ ਦੋ ਜਗ੍ਹਾ ਦੋ ਰੂਪਾਂ 'ਚ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਾਰਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ।

ਪੰਨਾ ੧੩- ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਮਹਲ ੫ ।।

ਕਰਉ ਬੇਨੰਤੀ ਸੁਣਹੁ ਮੇਰੇ ਮੀਤਾ
ਸੰਤ ਟਹਲ ਕੀ ਬੇਲਾ ।।
ਈਹਾ ਖਾਟਿ ਚਲਹੁ ਹਰਿ ਲਾਹਾ ਆਗੈ ਬਸਨੁ ਸੁਹੇਲਾ ।। ੧ ।।
ਅਉਧ ਘਟੈ ਦਿਨ ਸੁ ਰੈਣਾ ਰੇ ।।
ਮਨ ਗੁਰਮਿਲਿ ਕਾਜ ਸਵਾਰੇ ।। ੧ ।। ਰਹਾਉ ।।
ਇਹੁ ਸੰਸਾਰ ਬਿਕਾਰੁ ਸੰਸੇ ਮਹਿ ਤਰਿਓ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ।।
ਜਿਸਹਿ ਜਗਾਇ ਪੀਆਵੈ ਇਹ ਰਸੁ ਅਕਥ ਕਥਾ ਤਿਨ ਜਾਨੀ ।।੨ ।।
ਜਾ ਕਉ ਆਏ ਸੋਈ ਬਿਹਾਝਹੁ ਹਰਿ ਗੁਰ ਤੇ ਮਨਹਿ ਬਸੇਰਾ ।।
ਨਿਜ ਘਰਿ ਮਹਲੁ ਪਾਵਹੁ ਸੁਖ ਸਹਜੇ ਬਹੁਰਿ ਨ ਹੋਇਗੋ ਫੇਰਾ ।।੩ ।।
ਅੰਤਰ ਜਾਮੀ ਪੁਰਖ ਬਿਧਾਤੇ ਸਰਧਾ ਮਨ ਕੀ ਪੂਰੇ ।।
ਨਾਨਕੁ ਦਾਸੁ ਇਹੈ ਸੁਖੁ ਮਾਗੈ ਸੋ ਕਉ ਕਰਿ ਸੰਤਨ ਕੀ ਧੂਰੇ ।। ੪ ।।

ਮਹਲਾ ੫ ।।ਪੰਨਾ ੨੦੫ ।।

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ।। ਅਉਧ ਘਟੈ ਦਿਨ ਸੁ ਰੈਣਾ ਰੇ ।।
ਮਨ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਕਾਜ ਸਵਾਰੇ ।। ੧ ।। ਰਹਾਉ ।।
ਕਰਉ ਬੇਨੰਤੀ ਸੁਨਹੁ ਮੇਰੇ ਮੀਤਾ ਸੰਤ ਟਹਲ ਕੀ ਬੇਲਾ ।।
ਈਹਾ ਖਾਟਿ ਚਲਹੁ ਹਰਿ ਲਾਹਾ ਆਗੈ ਬਸਨੁ ਸੁਹੇਲਾ ।।੧ ।।
ਇਹੁ ਸੰਸਾਰੁ ਬਿਕਾਰੁ ਸੰਸੇ ਮਹਿ ਤਰਿਓ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ।।
ਜਿਸਹਿ ਜਗਾਇ ਪੀਆਏ ਹਰਿ ਰਸੁ ਅਕਥ ਕਥਾ ਤਿਨਿ ਜਾਨੀ ।।੨ ।।
ਜਾ ਕਉ ਆਏ ਸੋਈ ਵਿਹਾਝਹੁ ਰਹਿ ਗੁਰ ਤੇ ਮਨਹਿ ਬਸੇਰਾ ।।
ਨਿਜ ਘਰਿ ਮਹਲੁ ਪਾਵਹੁ ਸੁਖ ਸਹਜੇ ਬਹੁਰਿ ਨਾ ਹੋਇਗੋ ਫੇਰਾ ।।੩ ।।
ਅੰਤਰ ਜਾਮੀ ਪੁਰਖ ਬਿਧਾਤੇ ਸਰਧਾ ਮਨ ਕੀ ਪੂਰੇ ।।
ਨਾਨਕੁ ਦਾਸੁ ਇਹੀ ਸੁਖ ਮਾਗੈ ਸੋ ਕਉ ਕਰੁ ਸੰਤਨ ਕੀ ਧੂਰੇ ।।
੪ ।।੩ ।।ਪੰਨਾ ੧੨੪ ।।

ਕੁਦਰਤ ਅੱਗੇ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਵੁਕਤ ਹੈ ਇਹ ਤੁਕ ਵੇਖੋ।

ਕਾਠ ਕੀ ਪੁਤਰੀ ਕਹਾ ਕਰੈ ਬਪੁਰੀ ਖਿਲਾਵਨ ਹਾਰੋ ਜਾਨੈ ।। ਮਹਲਾ ੫,ਸ਼ਬਦ ੫, ਪੰਨਾ ੨੦੬ ।।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਬਹੁਤ ਸਰਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਹਿ ਸੁਭਾ ਮੂੰਹ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ-

ਸਾਧੋ ਮਨ ਕਾ ਮਾਨੁ ਤਿਆਗਉ ॥ ਮਹਲਾ ੯, ਸ਼ਬਦ ੧, ਪੰਨਾ ੨੧੯ ॥

ਸਾਧੋ ਰਚਨਾ ਰਾਮ ਬਨਾਈ ॥ ਮਹਲਾ ੯, ਸ਼ਬਦ ੨ ਪੰਨਾ ੨੧੯ ॥

ਸਾਧੋ ਗੋਬਿੰਦ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਵਉ ॥ ਮਹਲਾ ੯, ਸ਼ਬਦ ੫, ਪੰਨਾ ੨੧੯ ॥

ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਨੇ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਜਿਹੀ ਤੁਕ ਵਿਚ, ਕਿਤਨੀ ਵੱਡੀ ਸਚਿਆਈ ਉਜਾਗਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਜੈਸਾ ਸੇਵੈ ਤੈਸੋ ਹੋਇ ॥ ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੭, ਪੰਨਾ ੨੨੩ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰਾਂ ਪਦਾਂ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਹੰਕਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲਾਇਨਾਂ ਈ ਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਨੇ। ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਹੈ।

ਬ੍ਰਹਮੈ ਗਰਬੁ ਕੀਆ ਨਹੀਂ ਜਾਨਿਆ ॥ ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੯, ਪੰਨਾ ੨੨੫ ॥

ਬਾਬਾ ਜੀ ਆਂਹਦੇ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੱਤ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋ ਗਿਐ ?

ਸੂਤੇ ਕਉ ਜਾਗਤੁ ਕਹੈ ਜਾਗਤ ਕਉ ਸੂਤਾ ॥
ਜੀਵਤ ਕਉ ਮੂਆ ਕਹੈ ਮੂਏ ਨਹੀਂ ਰੋਤਾ ॥ ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੨-੧੮, ਪੰਨਾ ੨੨੯ ॥

ਬਿਰਧ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਥੋੜੇ ਵਿਚ ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਸਿਆਣੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ

ਅੰਧੇ ਗੁਰੂ ਤੇ ਭਰਮੁ ਨ ਜਾਈ ॥.... ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਤੇ ਸੋਝੀ ਪਾਏ ॥ ਮਹਲਾ ੩, ਸ਼ਬਦ ੬, ਪੰਨਾ ੨੩੨ ॥

ਪੰਜਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਏਹ ਸ਼ਬਦ ਦੁਬਿਧਾ ਬਾਰੇ ਬੜੀ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਜੋ ਇਸੁ ਮਾਰੇ ਸੋਈ ਸੂਰਾ ॥ ਜੋ ਇਸੁ ਮਾਰੇ ਸੋਈ ਪੂਰਾ ॥
ਐਸਾ ਕੋਇ ਜਿ ਦੁਬਿਧਾ ਮਾਰਿ ਗਵਾਵੈ ॥ ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੫, ਪੰਨਾ ੨੩੭ ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਬਾਰੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹੋ !

ਗੁਰ ਕਾ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਜੀਵਾ ॥

ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਣ ਧੋਇ ਧੋਇ ਪੀਵਾ ।।ਮ. ੫, ਸ਼ਬਦ ੮, ਪੰਨਾ ੨੩੯ ।।

ਵਿਛੋੜੇ ਦੇ ਉਦ੍ਰਵੇਂ ਨੂੰ ਕਮਾਲ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਚਿਤਰਿਆ ਹੈ।

ਮਿਲੁ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮਾ ਜੀਉ ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਖਰੀ ਨਿਮਾਣੀ।।

ਮੈ ਨੈਣੀ ਨੀਦ ਨ ਆਵੈ ਜੀਉ ਭਾਵੈ ਅੰਨ ਨ ਪਾਣੀ।। ਮਹਲਾ ੩, ਸ਼ਬਦ ੨, ਪੰਨਾ ੨੪੪ ।।

ਪਰਾਧੀਨਤਾ ਨੂੰ ਕਿੱਡੇ ਕਰੜੇ ਸ਼ਬਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

ਪਰਾਧੀਨ ਸੁਪਨੇ ਸੁਖ ਨਾਹੀ .. ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਚਾਕਰੀ ਵਿਡਾਣੀ ਖਰੀ ਦੁਖਾਲੀ ਆਪੁ ਵੇਚਿ ਧਰਮੁ ਗਵਾਏ ।।ਮਹਲਾ ੩, ਸ਼ਬਦ ੫, ਪੰਨਾ ੨੪੬ ।।

ਜੇਹੜਾ ਮੇਰੇ ਸੱਜਣ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਲਿਆਵੇ ਓਹਦੇ ਤੋਂ ਸਭ ਕੁਝ ਵਾਰਦਿਆਂ।

ਹਉ ਸਿਰੁ ਅਰਪੀ ਤਿਸੁ ਮੀਤ ਪਿਆਰੇ ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਦੇਇ ਸਦੇਸਾ।।ਮਹਲਾ ੫. ਸ਼ਬਦ ੧, ਪੰਨਾ ੨੪੭ ।।

ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਮੋਹਨ ਤੋਂ ਪੋਥੀਆਂ ਲਿਔਣ ਗਏ, ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਹਦੀ ਸਿਫਤ ਵਿਚ ਏਹ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ–

ਮੋਹਨ ਤੇਰੇ ਊਚੇ ਮੰਦਰ ਮਹਲ ਅਪਾਰਾ।।

ਪਰ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਇਹ ਪੰਗਤੀ ਨਖੇੜਾ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਹੀ ਸਿਫਤ ਹੈ।

ਬੇਅੰਤ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ਕਥੇ ਨ ਜਾਹੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖ ਮੁਰਾਰੇ।। ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੨, ਪੰਨਾ ੨੪੮ ।।

ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ. ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਬਚਨ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨੋ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਉਸ ਦੀ ਇਤਨੀ ਮਹਿਮਾ ਕਰਨੀ ਸੋਭਦੀ ਨਹੀਂ।

ਇੱਕ ਚਉਪਦੇ ਵਿਚ, ਕਿੱਥੋਂ ਤੁਰ ਕੇ ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਕਿੱਥੇ ਜਾ ਪੁੱਜਦੀ ਹੈ।

ਸੁਣਿ ਸਖੀਏ ਮਿਲਿ ਉਦਮੁ ਕਰੇਹਾ ਮਨਾਇ ਲੈਹਿ ਹਰਿ ਕੰਤੈ।।

ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਸੁਪਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਆ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਨੀਂਦਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੰਗੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸੁਣਿ ਸਖੀਏ ਮੇਰੀ ਨੀਦ ਭਲੀ ਮੈ ਆਪਨੜਾ ਪਿਰੁ ਮਿਲਿਆ ।। ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੫-੧੧, ਪੰਨਾ ੨੪੯ ।।

ਕਥਾ ਵਾਚਕ 'ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ' ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸਲੋਕ ਦਾ ਅਰਥ ਇੰਜ ਕਰਦੇ ਸੁਣੇ ਕਿ ਪਹਿਲਾ ਗੁਰਦੇਵ ਮਾਤਾ ਹੈ ਦੂਜਾ ਗੁਰਦੇਵ ਪਿਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਏਹ ਪੰਗਤੀ ਨਿਰਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰ ਹੀ ਸਭ ਕੁਛ ਹੈ।

ਗੁਰਦੇਵ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਰ ਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸਰੁ... ।। ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੧, ਪੰਨਾ ੨੫੦ ।।

ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਬਹੁਤੇ ਮੂੰਹ ਚੜ੍ਹੇ ਸਲੋਕ ਹੀ ਭੇਟ ਹੋ ਸਕਣਗੇ।

ਟੂਟੇ ਬੰਧਨ ਜਾਸੁ ਕੇ ਹੋਆ ਸਾਧੂ ਸੰਗ ।। ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੧੦, ਪੰਨਾ ੨੫੨ ।।

ਇਸ ਤੁਕ ਨੂੰ ਇੰਜ ਸਮਝਣਾ ਹੋਇਗਾ ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਧਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਹੋ ਗਈ ਉਸ ਦੇ ਬੰਧਨ ਕੱਟੇ ਗਏ। ਫੇਰ ਉਸ ਨੂੰ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਕੋਈ ਬੇਅਦਬੀ ਨਾਲ ਨਾ ਬੁਲਾ ਸਕੇਗਾ। ਵਧੀਆ ਆਦਰ ਹੋਇਗਾ–

ਰੇ ਰੇ ਦਰਗਹ ਕਹੈ ਨਾ ਕੋਊ ਆਉ ਬੈਠੁ ਆਦਰੁ ਸਭ ਦੇਊ । ਪਉੜੀ ।।

ਆਤਮ ਰਸੁ ਸਹਿਜ ਅਵਸਥਾ ਨਾਲ ਹੀ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਉਹ ਧੰਨਤਾਵਾਂ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਧਨਿ ਧਨਿ ਧੰਨਿ ਜਨ.. ।। ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੧੩, ਪੰਨਾ ੨੫੨ ।।

ਜੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੁਰਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ। ਇਹ ਤੁਕ ਇੰਜ ਆਂਹਦੀ ਹੈ।

ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਕੁਲੀਨ ਚਤੁਰ ਮੁਖਿ ਙਿਆਨੀ ਧਨਵੰਤ ।।

ਮਿਰਤਕ ਕਹੀਅਹਿ ਨਾਨਕਾ ਜਿਹ ਪ੍ਰੀਤ ਨਹੀ ਭਗਵੰਤ ।। ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੧੬, ਪੰਨਾ ੨੫੩ ।।

ਸਾਡੇ ਦਾਦੀ ਜੀ ਨੂੰ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ। ਪਰ ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਕਈ ਪੰਗਤੀਆਂ ਆਂਹਦਿਆਂ ਸੁਣਿਆਂ।

ਛਾਤੀ ਸੀਤਲ ਮਨੁ ਸੁਖੀ ਛੰਤ ਗੁਬਿੰਦ ਗੁਨ ਗਾਇ ।। ਸਲੋਕ ੨੩

ਪੰਨਾ ੨੫੪ ।।
ਸੰਤ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਵਾਰੇ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਸਲੋਕ ਗਾਇਆ ਕਰਨਾ-

ਝਾਲਾਘੇ ਉਠਿ ਨਾਮ ਜਪਿ ।। ਸਲੋਕ ੨੫ ਪੰਨਾ ੨੫੫ ।।

ਕਥਾ ਵਾਚਕ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਸੁਤੇ ਕੋਈ ਧਾਰਮਕ ਪੁਸਤਕ ਖੋਲ੍ਹੇਗਾ, ਤਾਂ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਅਗੇ ਇੰਜ ਨਤ ਮਸਤਕ ਹੋਇਗਾ।

ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ.. ।। ਸਲੋਕ ੨੯, ਪੰਨਾ ੨੫੬ ।।

ਪਤਿਤ ਅਜਾਮਲ ਦੇ ਵਾਕੇ ਵੇਲੇ ਖੁੰਬ ਠਪਾ ਕੇ ਗਏ ਜਮਦੂਤਾਂ ਨੇ ਧਰਮਰਾਜ ਨੂੰ ਜਾ ਦੱਸਿਆ, ਉਹ ਸੁਣ ਕੇ ਏਨਾ ਡਰਿਆ ਕਹਿੰਦਾ ਓ ਭਲਿਓ ! ਤੁਸੀਂ ਕਿਤੇ ਮੇਰੀ ਬੁੱਢੇ ਵਾਰੇ ਅਹੀ ਤਹੀ ਨਾ ਕਰਾ ਦਿਆ ਜੇ !

ਣਾ ਹਉ ਣਾ ਤੂੰ ਣਹ ਛੁਟਹਿ.. ।। ਸਲੋਕ ੩੧, ਪੰਨਾ ੨੫੬ ।।

ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਈ ਹੈ ਪਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਅਨੇਕਾਂ ਨੇ ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਤਾਂ ਅਥੱਕ ਹੈ।

ਦਦਾ ਦਾਤਾ ਏਕੁ ਹੈ.. ਦੇਦੇ ਤੋਟਿ ਨਾ ਆਵਈ। ਪਉੜੀ ੩੫, ਪੰਨਾ ੨੫੭ ।।

ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਜਾਣ ਲੱਗਿਆ ਗੁਰਬਾਣੀ 'ਚੋਂ ਵਾਕ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣ ਦਾ ਬੜਾ ਵਧੀਆ ਦਸਤੂਰ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਵਾਕ ਇੰਜ ਦਾ ਆ ਜਾਇ ਤਾਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ।

ਫਾਹੇ ਕਾਟੇ ਮਿਟੇ ਗਵਨ ਫਤਿਹ ਭਈ ਮਨਿ ਜੀਤ ।। ਸਲੋਕ ੩੮, ਪੰਨਾ ੨੫੮ ।।

ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਝਗੜਾ ਝਾਂਜਾ ਹੋ ਜਾਇ ਤਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਫੁਰਮਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਹੀ ਰੋਸ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਰੋਸੁ ਨ ਕਾਹੂ ਸੰਗ ਕਰਹੁ ਅਪਨ ਆਪੁ ਬੀਚਾਰਿ ।। ਸਲੋਕ ੪੪, ਪੰਨਾ ੨੫੯ ।।

ਜਦੋਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਡੂੰਘੀ ਝਾਤ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਏਹੁ ਤੁਕਾਂ ਸਾਹਵੇਂ ਔਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਲੇਖੈ ਕਤਹਿ ਨ ਛੂਟੀਐ ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ਭੂਲਨ ਹਾਰ. ਬਖਸਨ ਹਾਰ

ਬਖਸ ਲੈ... ।।ਸਲੋਕ ੫੨, ਪੰਨਾ ੨੬੧।।

ਸਾਧ- ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਕਥਾ ਵਾਰਤਾ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਸਮੇਂ ਇਹ ਪਉੜੀ ਜੋ ਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਸਿਫਤ ਅਤੇ ਅਰਦਾਸ ਨਾਲ ਪਰੀ ਪੂਰਨ ਹੈ। ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ-

ਰੇ ਅਚੁਤ ਹੇ ਪਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਅਬਿਨਾਸੀ ਅਘਨਾਸ।। ਪਾਉੜੀ ੫੫, ਪੰਨਾ ੨੬੧।।

ਹਾਂ ਜੀ! ਇਹ 'ਸੁਖਮਨੀ' ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। 'ਜਪੁਜੀ, ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਬਾਣੀ, ਸਰਲ ਤੇ ਸੌਖੀ ਜਾਪਦੀ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਅਸਟ ਪਦੀਆਂ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਸ਼ਬਦ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਈ ਮੁਹਾਵਰੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਫਿਰ ਵੀ ਤੁਕਾਂ ਹੀ ਸਾਹਵੇਂ ਆ ਸਕਣਗੀਆਂ। ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨੂੰ ਨਤ ਮਸਤਕ ਹੋਣ ਬਾਅਦ ਜੋ ਪਹਿਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਸਿਰਜਦੇ ਹਨ ਓਹ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨ ਲਈ ਸਮਰਪਿਤ ਹਨ।

ਸਿਮਰਉ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸੁਖੁ ਪਾਵਉ ।।
ਕਲਿ ਕਲੇਸ ਤਨ ਮਾਹਿ ਮਿਟਾਵਉ ।।ਮਹਲਾ੫ ,ਸ਼ਬਦ੧ ,ਪੰਨਾ ੨੬੨ ।।
ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਗਰਭਿ ਨ ਬਸੈ।।
ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਦੂਖੁ ਜਮੁ ਨਸੈ।।ਮਹਲਾ੫ ,ਸ਼ਬਦ ੨, ਪੰਨਾ ੨੬੨ ।।

ਬਹੁਤੇ ਬੱਸਾਂ, ਟਰੱਕਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਏਹ ਤੁਕ ਬਾਹਰ ਜਾਂ ਅੰਦਰ ਲਿਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਸਿਮਰਨੁ ਸਭ ਤੇ ਊਚਾ।।ਮਹਲਾ੫ ,ਸ਼ਬਦ ੪, ਪੰਨਾ ੨੬੩ ।।

ਇਸ ਬਾਣੀ ਦੀ ਸਰਲਤਾ ਕਮਾਲ ਦੀ ਹੈ-

ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨ ਕਾਰਜ ਪੂਰੇ।।ਸ਼ਬਦ੭, ਅਸ਼ਟਪਦੀ੧, ਪੰਨਾ ੨੬੩ ।।
ਸਭ ਤੇ ਊਤਮ ਹਰਿ ਕੀ ਕਥਾ।।
ਨਾਮੁ ਸੁਨਤ ਦਰਦ ਦੂਖ ਲਥਾ।। ਸ਼ਬਦ੮ ,ਅਸ਼ਟਪਦੀ ੨, ਪੰਨਾ ੨੬੪।।

ਇਸ ਬੰਦ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਰਲਤਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀਆਂ ਸਿਖਰਾਂ ਸਿਰਜੀਆਂ ਨੇ।

ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ਜੇ ਕੋ ਮਾਗੈ।।
ਸਾਧ ਜਨਾ ਕੀ ਸੇਵਾ ਲਾਗੈ।।ਮਹਲਾ ੫ ਸ਼ਬਦ ੩, ਪੰਨਾ ੨੬੬ ।।

ਹੰਕਾਰ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਬੜਾ ਸੌਖਾ ਤੇ ਸਿੱਧਾ ਉਪਾਅ ਸਮਝੌਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ

ਬੜਾ ਔਖਾ ਹੈ।

ਆਪਸ ਕਉ ਜੋ ਜਾਣੈ ਨੀਚਾ।।
ਸੋਊ ਗਨੀਐ ਸਭ ਤੇ ਊਚਾ।। ੬-੩ ਪੰਨਾ ੨੬੬।।

ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਅਰਦਾਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਹੁਤੀ ਥਾਂਈ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਤੂੰ ਠਾਕੁਰੁ ਤੁਮ ਪਹਿ ਅਰਦਾਸਿ....।। ੮-੪ ਪੰਨਾ ੨੬੮।।

ਧੰਨ ਧੰਨ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਜਿੰਨਾਂ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਦੀਆਂ ਲੜੀਆਂ ਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ।

ਜਿਸੁ ਠਾਕੁਰ ਸਿਉ ਨਾਹੀ ਚਾਰਾ।।
ਤਾ ਕਉ ਕੀਜੈ ਸਦ ਨਮਸਕਾਰਾ।। ਸ਼ਬਦ ੧-੫ ਪੰਨਾ ੨੬੮।।
ਬਟਾਊ ਸਿਉ ਜੋ ਲਾਵੈ ਨੇਹ।।
ਤਾ ਕਉ ਹਾਥਿਨ ਆਵੈ ਕੇਹ।। ਸ਼ਬਦ ੩-੫-ਪੰਨਾ ੨੬੮।।

ਮੁੱਢਲੇ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਅਗਲੀ ਅਸਟਪਦੀ ਵਿਚ ਕੀ ਆਵੇਗਾ। ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ-

ਸੁਨਿ ਮੀਤਾ ਨਾਨਕੁ ਬਿਨਵੰਤਾ।।
ਸਾਧ ਜਨ ਕੀ ਅਚਰਜ ਕਥਾ।। ਅਸਟਪਦੀ ੭, ਪੰਨਾ ੨੭੧।।

ਇਹ ਅਸਟਪਦੀ ਸਾਧਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ।

ਸਾਧ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਬੇਦ ਨ ਜਾਨਹਿ।।....
ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਊਚ ਤੇ ਊਚੀ।।...੮-੭ ਪੰਨਾ ੨੭੨।।

ਅੱਠਵੀਂ ਅਸਟਪਦੀ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਦੇ ਲੱਛਣ ਗਿਣੇ ਗਏ ਹਨ।

ਮਨਿ ਸਾਚਾ ਮੁਖਿ ਸਾਚਾ ਸੋਇ।।

ਬਹੁਤ ਹੀ ਦੂਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਇਹ ਲਛਣ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੋਇ।। ਸਲੋਕ ੮ ਪੰਨਾ ੨੭੨।।

ਬੱਸ ਜੀ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸਿਫਤ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ।

ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਆਪਿ ਪਰਮੇਸੁਰ।। ੬-੮ ਪੰਨਾ ੨੭੩।।
ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਆਪਿ ਨਿਰੰਕਾਰ।। ੮-੮ ਪੰਨਾ ੨੭੪।।

ਏਥੇ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਦੀ ਸਿਖਰ ਹੈ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਕਿਸ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਹੈ।

ਤੈਸਾ ਸੁਵਰਨੁ ਤੈਸੀ ਉਸੁ ਮਾਟੀ.... ਤੈਸਾ ਮਾਨੁ ਤੈਸਾ ਅਭਿਮਾਨ।।

੭-੯ ਪੰਨਾ ੨੭੧।।

ਅਗਲੀ ਅਸਟਪਦੀ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਅਨਿਕ ਰੰਗ ਬਖਾਨ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਨਾਨਕ ਰਚਨਾ ਪ੍ਰਭਿ ਰਚੀ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ।। ਸਲੋਕ ੧੦, ਪੰਨਾ ੨੧੪।।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਿਤਨੀ ਵੱਡੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੱਚਾਈ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਕਈ ਜੁਗਤਿ ਕੀਨੋ ਬਿਸਥਾਰ।।

ਕਈ ਬਾਰ ਪਸਰਿਓ ਪਾਸਾਰ।।੭-੧੦ ਪੰਨਾ ੨੭੬।।

ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਮਾਲ ਹੈ ਅਦਭੁਤ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ਬਿਨੁ ਸਾਸ ਤੇ ਰਾਖੈ।ਸਲੋਕ ੨-੨੨, ਪੰਨਾ ੨੭੭।।

ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਸਰੀਰ ਤਿਆਗ ਜਾਇ, ਤਾਂ ਇੰਜ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ- **ਜਿਉ ਜਲੁ ਮਹਿ ਜਲੁ ਆਇ ਖਟਾਨਾ।।**

ਤਿਉ ਜੋਤੀ ਸੰਗਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਨਾ।।ਸਲੋਕ ੮-੧੧, ਪੰਨਾ ੨੭੮।।

ਸਾਖੀ ਔਂਦੀ ਹੈ ਕਿਸੇ ਅੱਤ ਗਰੀਬ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੀ ਬੜੀ ਲੋੜ ਪੈ ਗਈ। ਮਸਕੀਨੀਆਂ ਨਾਂਅ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਪਹਿਲਵਾਨ ਸੀ ਗਰੀਬ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਘੁਲਣ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਤਗੜੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਮਾੜੇ ਤੋਂ ਕੰਡ ਲਵਾ ਗਿਆ ਕਿ ਗਰੀਬ ਦੀ ਲੋੜ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ-

ਸੁਖੀ ਬਸੈ ਮਸਕੀਨੀਆ ਆਪੁ ਨਿਵਾਰਿ ਤਲੇ।।੧੨।।ਪੰਨਾ ੨੭੮।।

ਆਪਸ ਕਉ ਜੋ ਭਲਾ ਕਹਾਵੈ ਤਿਸਹਿ ਭਲਾਈ ਨਿਕਟਿ ਨਾ ਆਵੈ।।

ਹੋਰ ਵੇਖੋ-

ਬਿਨਾ ਸੰਤੋਖ ਨਹੀਂ ਕੋਊ ਰਾਜੈ, ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਆਪੇ ਆਪਿ।।

ਇਹ ਤੁਕਾਂ ਆਮ ਗੱਲਬਾਤ 'ਚ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇੱਕ ਅਸਟਪਦੀ ਸਾਧਾਂ ਬਾਰੇ ਆਈ ਹੈ। ਹੁਣ ਸੰਤਾਂ ਬਾਰੇ ਹੈ-

ਸੰਤ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਨਾਨਕਾ...

ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਪੰਜ ਛੇ ਸ਼ਬਦ ਸੰਤ ਨਿੰਦਕਾਂ ਦੇ ਬੁਰੇ ਹਾਲਾਂ ਬਾਰੇ ਹਨ। ਪਰ ਅੰਤਲੀਆਂ ਪੰਗਤੀਆਂ, ਸੰਤ ਚਾਹੁਣ ਤਾਂ ਨਿੰਦਕ ਵੀ ਤਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ-

ਨਾਨਕ ਸੰਤ ਸੰਗਿ ਨਿੰਦੁਕ ਭੀ ਤਰੈ।।੧।।

ਨਾਨਕ ਸੰਤ ਭਾਵੈ ਤਾ ਉਇ ਭੀ ਗਤਿ ਧਾਹਿ ।।੨।।
ਨਾਨਕ ਸੰਤ ਭਾਵੈ ਤਾ ਉਸ ਕਾ ਭੀ ਹੋਇ ਮੋਖ ।।੩।।
ਨਾਨਕ ਸੰਤ ਭਾਵੈ ਤਾ ਲਏ ਮਿਲਾਇ ।।੪।।
ਨਾਨਕ ਸੰਤ ਭਾਵੈ ਤਾ ਲਏ ਉਬਾਰਿ ।।੫।।
ਨਾਨਕ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਥਿਆ ।।੬।।
ਨਾਨਕ ਜਾਨੈ ਸੱਚਾ ਸੋਇ-ਇੰਜ ਵੀ ਕਿਹੈ ।।੭।।
ਜੈਸਾ ਕਰੇ ਤੈਸਾ ਕੋ ਥੀਆ ।।੧੩, ਪੰਨਾ ੨੭੯/੨੮੦।।

ਸਾਰੀ ਅਸ਼ਟਪਦੀ ਬੜੀ ਹੀ ਸਰਲ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਚੌਧਵੀਂ ਅਸ਼ਟਪਦੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੰਗਤੀ ਹੀ ਇਨਸਾਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਦੀ ਉੱਚਤਾ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਮਾਨੁਖ ਕੀ ਟੇਕ ਬ੍ਰਿਥੀ ਸਭ ਜਾਨੁ ।।੧੪।।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਬਾਣੀ ਰਚਦੇ ਹੋਏ, ਕਵਿਤਾ ਦੀਆਂ ਵੀ ਸਿਖਰਾਂ ਸਿਰਜਦੇ ਹਨ। ਚਾਰ ਵਾਕ, ਅੱਠ ਅੱਖਰਾਂ ਨਾਲ, ਚਲਦੀ ਚੌਪਈ ਦੀ ਚਾਲ ਪੂਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਭਾਵ ਅਰਥ ਵਿਚ ਵੀ ਊਣਤਾਈ ਨਹੀਂ ਔਣ ਦੇਂਦੇ। ਇਸੇ ਸ਼ਬਦ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦਿਓ।

ਮਾਰੈ ਰਾਖੈ ਏਕੋ ਆਪਿ ।।ਮਹਲਾ ੫, ਅਸਟਪਦੀ ੧੪, ਪੰਨਾ ੨੮੧।।

ਸੋਲਵੀ ਅਸ਼ਟਪਦੀ- ਸਲੋਕ, ਇਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਿਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਵਿਚ, ਵਰਨਣ, ਕਿੰਜ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪੰਜਵੇਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕਲਗੀਧਰ, ਵੀ ਇੰਜੇ ਕਿਹੈ -ਦੋਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣ ਢੰਗ ਆਪੋ-ਆਪਣਾ ਹੈ। ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਇੰਜ ਬਖਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਰੂਪੁ ਨ ਰੇਖ ਨਾ ਰੰਗੁ ਕਿਛੁ ਤ੍ਰਿਹ ਗੁਣ ਤੇ ਪ੍ਰਭ ਭਿੰਨ ।।

ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਛਪੈ ਛੰਦ ਇੰਜ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਂਦਾ ਹੈ - ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮੁੱਢ ਹੈ।

ਚਕ੍ਰ ਚਿਹਨ-ਅਰੁਬਰਨ- ਜਾਤਿ ਅਰੁ ਪਾਤਿ ਨਹਿ ਨ ਜਿਹ ।।
ਰੂਪ ਰੰਗ ਅਰੁ ਰੇਖ ਭੇਖ ਕੋਊ ਕਹਿ ਨ ਸਕਤ ਕਿਹ ।।

ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਅੱਠ ਅੱਖਰੀ ਚੌਪਈ ਦਾ ਨਮੂਨਾ, ਫਿਰ ਏਥੇ ਪਰਗਟਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਆਪੇ ਬੀਨਾ ਆਪੇ ਦਾਨਾ॥

ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰੁ ਗਹੀਰੁ ਸੁਜਾਨਾ॥ ਮਹਲਾ ੫, ਅਸਟਪਦੀ ੧੬, ਪੰਨਾ ੨੮੩ ॥

ਦੂਜੀ ਤੁਕ- ਬਾਰਾਂ ਅੱਖਰੀ ਹੈ ਪਰ ਵਜ਼ਨ ਵਿਚ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪਿਆ। ਇਹ ਪੰਗਤੀ ਅਨਪੜ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਵੀ ਸੁਣੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ-

ਹਰਨ ਭਰਨ ਜਾ ਕਾ ਨੇਤ੍ਰ ਫੋਰੁ॥ ਮਹਲਾ ੫, ਅਸਟਪਦੀ ੧੬, ਪੰਨਾ ੨੫੩॥

ਇਸੇ ਅਸਟਪਦੀ ਵਿਚ, ਹੋਰ ਅਖਾਣ ਵੇਖੋ।

ਆਪਿ ਸਤਿ ਕੀਆ ਸਭੁ ਸਤਿ.... ਕਰਤੇ ਮਿਤਿ ਨ ਜਾਨੈ ਕੀਆ॥ ਸਲੋਕ ੭-੧੬, ਪੰਨਾ ੨੮੫॥

ਸਤਾਰਵਾਂ ਸਲੋਕ ਫਿਰ ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਯਾਦ ਸੱਜਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸਲੋਕੁ॥ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ॥

ਹੈਭਿ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭਿ ਸਚੁ॥

ਇਹ ਪੰਗਤੀ ਹਰ ਇੱਕ ਨੂੰ ਕੰਠਾਗਰ ਹੈ-

ਮਾਰੈ ਨ ਰਾਖੈ ਅਵਰੁ ਨਾ ਕੋਇ॥ ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੨੭- ਪੰਨਾ ੨੮੬॥

ਅਠਾਰਵੇਂ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ -

ਸਤਿ ਪੁਰਖੁ ਜਿਨਿ ਜਾਨਿਆ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਉ॥ ੧੮, ਪੰਨਾ ੨੮੬॥

'ਸੁਖਮਨੀ, ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਬਹੁਤੇ ਪਾਠੀਆਂ ਨੂੰ ਕੰਠ ਹੈ ਪਰ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ ਪੰਗਤੀਆਂ, ਇੰਜ ਹਨ, ਵਾਰ-ਵਾਰ ਅੱਗੇ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਸਤਿਗੁਰ ਸਿੱਖ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਕਿਰਪਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸਾਰਾ ਹੀ ਵੇਖੋ-

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਖ ਕੀ ਕਰੈ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ॥

ਸੇਵਕ ਕਉ ਗੁਰੁ ਸਦਾ ਦਇਆਲ॥ ਮਹਲਾ ੫, ਅਸਟਪਦੀ ੧੮, ਪੰਨਾ ੨੮੬॥

ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਬਖਸ਼ਦੇ ਹਨ।

ਮਨੁ ਬੇਚੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਪਾਸਿ ਤਿਸੁ ਸੇਵਕ ਕੇ ਕਾਰਜ ਰਾਸਿ ।।

ਸੇਵਾ ਕਰਤ ਹੋਇ ਨਿਹਕਾਮੀ ਤਿਸ ਕਉ ਹੋਤ ਪਰਾਪਤਿ ਸੁਆਮੀ ।।

੨-੧੮ ਪੰਨਾ ੨੮੬ ।।

ਸੰਤ ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸ ਤੁਕ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਿਆਂ ਕਈ ਘੰਟੇ ਦੀਵਾਨ ਲਾਇਆ-

ਗੁਰ ਕੀ ਮਤਿ ਤੂ ਲੇਹਿ ਇਆਨੇ ।।

ਭਗਤਿ ਬਿਨਾਂ ਬਹੁ ਡੂਬੇ ਸਿਆਨੇ ।। ੬-੧੯, ਪੰਨਾ ੨੮੮ ।।

ਵੀਹਵਾਂ ਸਲੋਕ, ਜਿਵੇਂ ਆਦਮੀ ਫਿਰ ਫਿਰ ਕੇ ਥੱਕ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹੋ ਸਲੋਕ ਆਖੇਗਾ।

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ ।।

ਇੱਕੀਵਾਂ ਸਲੋਕ-

ਸਰਗੁਨ ਨਿਰਗੁਨ ਨਿਰੰਕਾਰ-ਸੁੰਨ ਸਮਾਧੀ ਆਪਿ ।। ਪੰਨਾ ੨੮੯ ।।

ਇਹ ਸਾਰੀ ਅਸ਼ਟਪਦੀ ਇਸੇ ਭਾਵ 'ਤੇ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਤੁਕਾਂ ਹਾਜ਼ਰ ਹਨ।

ਜਬ ਅਕਾਰੁ ਇਹੁ ਕਛੁ ਨਾ ਦ੍ਰਿਸਟੇਤਾ ।।
ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਤਬ ਕਹ ਤੇ ਹੋਤਾ ।।੧ ।।
ਜਬ ਏਕਹਿ ਹਰਿ ਅਗਮ ਅਪਾਰ ।।
ਤਬ ਨਰਕ ਸੁਰਗ ਕਹੁ ਕਉਨ ਅਉਤਾਰ ।।੨ ।।
ਜਹ ਏਕਹਿ ਏਕ ਏਕ ਭਗਵੰਤਾ ।।
ਤਹ ਕਉਨੁ ਅਚਿੰਤੁ ਕਿਸੁ ਲਾਗੈ ਚਿੰਤਾ ।।੬ ।।
ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਤਹ ਭਈ ਕਹਾਵਤ ।। ......
ਖੇਲ ਸੰਕੋਚੈ ਤਉ ਨਾਨਕ ਏਕੈ ।। ੮-੨੧ ।। ਪੰਨਾ ੨੯੧ ।।

ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਸਿਆਣਾ ਕਥਾਕਾਰ ਕਥਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਡੰਡਉਤ ਬੰਦਨ , ਤੋਂ ਬਾਦ ਏਹ ਸਲੋਕ ਜ਼ਰੂਰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਸਲੋਕ-

ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ ਗੁਰਿ ਦੀਆ ਅਗਿਆਨ ਅੰਧੇਰ ਬਿਨਾਸੁ ।। ੨੩ ਪੰਨਾ ੨੯੩ ।।

ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਆਮ ਆਦਮੀ ਇੰਜ ਆਹਦੇ ਸੁਣੀਦੇ ਹਨ-

ਤਉ ਪਰਸਾਦ ਭਰਮ ਕਾ ਨਾਸ ।।

ਨਹੀਂ- ਪੰਗਤੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ-

ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਭਰਮ ਕਾ ਨਾਸੁ ।।

ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਇੱਕੋ ਇੱਕਤਾ ਦੱਸਣ ਵਾਸਤੇ ਇਹੋ ਤੁਕ ਸਾਹਵੇਂ ਔਂਦੀ ਹੈ

ਤਾ ਕੀ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਕਹੀ ਨਾ ਜਾਇ ।।

ਦੂਸਰ ਹੋਇ ਤ ਸੋਝੀ ਪਾਇ ।। ੭ ।। ੨੩ ।।

ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਸਾਰੇ ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਿਆਂ ਮੇਰੀ ਸਮਝ ਅਨੁਸਾਰ 'ਭਾਵੇਂ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ ਪਰ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿਮਰਨ, ਤੇ ਹੀ ਬਹੁਤਾ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦ੍ਰਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਕੁਝ ਤੁਕਾਂ ਵੇਖੋ। ਪਹਿਲੇ ਨਮਸਕਾਰ ਵਾਲੇ ਸਲੋਕ ਬਾਦ, ਸ਼ੁਰੂ ਹੀ ਇੱਥੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ-

ਸਿਮਰਉ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸੁਖੁ ਪਾਵਉ ।।

ਇਸ ਅਸ਼ਟਪਦੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਸਿਮਰਨ ਪ੍ਰਥਾਇ ਹਨ। ਨੌਂਵੀ ਅਸ਼ਟਪਦੀ- ਅਖੀਰਲੀ ਤੁਕ-

ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਨਾਨਕ ਭਏ ਨਿਹਾਲ ।।

ਚੌਧਵਾਂ ਸਲੋਕ-

ਜਾ ਕੈ ਸਿਮਰਨ ਉਧਰੀਐ ।।

ਉਨੀਂਵੀ 'ਚ ਵੇਖੋ-

ਏਕ ਸਿਮਰਿ ਏਕੋ ਮਨ ਆਹਿ ।।

ਵੀਹਵੀਂ 'ਚ ਫਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ-

ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ ।।

ਚੌਵੀਂ -

ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਿਮਰਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ।।

ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਨਾਮੁ ਬਾਰੰਬਾਰ ।।

ਏਹ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਸਿਮਰ, ਸ਼ਬਦ ਵਾਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਹੀ ਲਈਆਂ ਹਨ ਬਾਕੀ ਅਨੇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ-

ਏਹ ਨਿਧਾਨੁ ਜਪੈ ਮਨਿ ਕੋਇ। ੭-੨੪, ਪੰਨਾ ੨੯੬ ।।

ਆਪਣਾ ਮਨ ਵੱਸ ਕਰਨ ਵਾਸੇ ਬਹੁਤ ਸਰਲ ਢੰਗ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਮਨੁ ਬਸਿ ਆਵੈ ਨਾਨਕਾ ਜੇ ਪੂਰਨ ਕਿਰਪਾ ਹੋਇ।। ਸਲੋਕ ੧੦, ਪੰਨਾ ੨੯੮।।

ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਬਾਣੀ ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਉੱਤਰਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਂਦੀ ਹੈ।

ਮਨਿ ਸੰਤੋਖੁ ਸਰਬ ਜੀਅ ਦਇਆ।।

ਇਨ ਬਿਧਿ ਬਰਤੁ ਸੰਪੂਰਨ ਭਇਆ।।ਪਉੜੀ-੧੧, ਪੰਨਾ ੨੯੯।।

ਸਾਡੀ ਕਲਜੁਗੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਆਮ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਕਮਾਲ ਦਾ ਚਿਤਰਿਆ ਹੈ।

ਦਿਨਹਿ ਬਿਕਾਰ ਕਰਤ ਸ੍ਰਮ ਪਾਇਓ।।

ਨੈਨੀ ਨੀਦ ਸੁਪਨ ਬਰੜਾਇਓ।।ਪਉੜੀ ੧੩, ਪੰਨਾ ੨੯੯।।

ਗਉੜੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੪- ਪਹਿਲੀ ਪੰਗਤੀ ਵਿਚ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੀ ਸਿਖਰ, ਸਿਰਜਦੇ ਹਨ।

ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖੁ ਦਇਆਲ ਹੈ ਜਿਸ ਨੋ ਸਮਤੁ ਸਭੁ ਕੋਇ।।

ਏਕ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਕਰ ਦੇਖਦਾ ਮਨ ਭਾਵਨੀ ਤੇ ਸਿਧਿ ਹੋਇ।। ੧।। ਪੰਨਾ ੩੦੦।।

ਅੱਗੇ ਫਿਰ ਓਸੇ ਕਥਨ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਭਨਾ ਦਾ ਭਲਾ ਮਨਾਇਦਾ ਤਿਸ ਦਾ ਬੁਰਾ ਕਿਉ ਹੋਇ।। ੪-੫, ਪੰਨਾ ੩੦੨।।

ਚੌਥੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਵਲੋਂ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਸਮਝਾਈ ਹੈ, ਜੋ ਹਰ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਦੇ ਕੰਠਾਗਰ ਹੈ-ਸਾਰਾ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ, ਕੁਝ ਤੁਕਾਂ ਵੇਖੋ !

ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ।।

ਉਦਮੁ ਕਰੇ ਭਲਕੇ ਪਰਭਾਤੀ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰਿ ਨਾਵੈ।।

ਫਿਰ ਚੜੈ ਦਿਵਸ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਵੈ।।

ਬਹਦਿਆ ਉਠਦਿਆ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ।।ਮਹਲਾ ੪, ਸ਼ਬਦ ੧੧ ਪੰਨਾ ੩੦੫।।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਸਚਿਆਈ ਨੂੰ ਬੜੇ ਸਿੱਧੇ ਸਾਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸਾਹਿਬੁ ਜਿਸ ਕਾ ਨੰਗਾ ਭੁਖਾ ਹੋਵੈ ਤਿਸ ਦਾ ਨਫਰੁ ਕਿਥਹੁ ਰਜਿ

ਖਾਏ ।।੪-੧੨ ਪੰਨਾ ੩੦੬ ।।

ਪਰਤੱਖ ਸਤਿਗੁਰ ਤੋਂ ਵਿਛੜਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਤਾੜਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਚੌਥੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ

ਹੋਦੈ ਪਰਤਖਿ ਗੁਰੂ ਜੋ ਵਿਛੁੜੇ ਤਿਨ ਕਉ ਦਰ ਢੋਈ ਨਾਹੀ ।।੨ ।।

ਅਗਲੇ ਸਲੋਕ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੰਗਤੀ ਵਿਚ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਨਿਰਨਾ ਹੈ।

ਜਿ ਹੋਂਦੈ ਗੁਰੂ ਬਹਿ ਟਿਕਿਆ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ਵਡੀ ਹੋਈ ।।

ਚੌਥੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ, ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਪਿਤਾ, ਕੁਲ, ਨੂੰ ਧੰਨ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਧੰਨ ਕਹਿਣ ਲਗਿਆਂ ਦੋਹਰ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ-

ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਪਿਤਾ ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਕੁਲ ਧਨੁ ਧਨੁ ਸੁ ਜਨਨੀ ਜਿਨਿ ਗੁਰੂ ਜਣਿਆ ਮਾਇ ।। ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੪, ਸ਼ਬਦ ੨੭ ਪੰਨਾ ੩੨੦ ।।

ਨਿਰੰਤਰ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰਦੇ, ਥੱਕਦੇ ਨਹੀਂ

ਜਿਨਾ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਨਾ ਵਿਸਰੈ, ਸੇ ਪੂਰੇ ਪੁਰਖ ਪਰਧਾਨ ।। ਮਹਲਾ ੪-੨-੨੨ ਪੰਨਾ ੩੨੩ ।।

ਚੌਥੇ ਮਹਲੇ ਦੀ ਵਾਰ ਚਲਦੀ ਹੈ -ਸਲੋਕ ਵੀ ਚੌਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਨੇ ਚੌਵੀਵੇਂ ਸਲੋਕ ਬਾਦ-ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਤੀਜੇ ਮਹਲੇ ਦਾ ਬੜਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸਲੋਕ ਜੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਕਰਣ ਹਰ ਸਲੋਕ ਦਾ ਆਪੋ ਆਪਣਾ ਹੈ।

ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਅਤਿ ਅੰਨਾ ਬੋਲਾ ।।

ਸਬਦੁਨ ਸੁਣਈ ਬਹੁ ਰੋਲ ਘਚੋਲਾ ।। ੩-੨-੨੪, ਪੰਨਾ ੩੧੩ ।।

ਅਗਲੀ ਪਉੜੀ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਿਫਤ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ- ਪਹਿਲੀਆਂ ਦੋ ਪੰਗਤੀਆਂ ਪਰਵਾਨ ਕਰੋ।

ਸਾ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਸਫਲ ਹੈ ਜਿਤੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਮਨੁ ਮੰਨੈ ।।

ਜਾ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਮਨੁ ਮੰਨਿਆ ਤਾ ਪਾਪ ਕਸੰਮਲ ਭੰਨੇ ।। ੪-੨੪, ਪੰਨਾ ੩੨੪ ।।

ਮੈਨੂੰ ਇੰਜ ਲਗਦੈ ਚੌਥੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਇਤਿਹਾਸਕ, ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਵਰਤਾਰਾ ਪਰਗਟ ਕਰੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋਣ। ਏਸੇ ਪ੍ਰਕਰਣ ਵਿਚ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਵੀ, ਛੇ ਸਲੋਕ, ਤਿੰਨ ਪੌੜੀਆਂ, ਆਪ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲਈਆਂ ਹਨ। ਕੁਝ ਤੁਕਾਂ ਵੇਖੋ-

ਰਹਦੇ ਖੁਹਦੇ ਨਿੰਦਕ ਮਾਰਿਅਨੁ ਕਰਿ ਆਪੇ ਆਹਰੁ ।।

ਸੇਵਕ ਸਚੇ ਸਾਹ ਕੇ ਸੋਈ ਪਰਵਾਣੁ ।।

ਦੂਜਾ ਸੇਵਨਿ ਨਾਨਕਾ ਸੇ ਪਚਿ ਪਚਿ ਮੂਏ ਅਜਾਣ ।।

ਅਖੀਰ ਏਹ ਤੱਤ ਕੱਢਦੇ ਹਨ-ਬੜੇ ਸਿੱਧੇ ਸਾਦੇ ਸ਼ਬਦ ਹਨ।

ਅਵਖਧ ਸਭੇ ਕੀਤਿਅਨੁ ਨਿੰਦਕ ਕਾ ਦਾਰੂ ਨਾਹਿ ।। ੫-੨੭-੨੮-੨੯, ਪੰਨਾ ੩੨੫ ।।

ਹੁਣ ਏਥੇ ਚੌਥੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ, ਨਾਂ ਲੈ ਕੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਤਪਾ ਨ ਹੋਵੈ ਅੰਦ੍ਰਹੁ ਲੋਭੀ ਨਿਤ ਮਾਇਆ ਨੋ ਫਿਰੈ ਜਜਮਾਲਿਆ ।।

ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਹੈ- ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋ ਸਲੋਕਾਂ ਬਾਅਦ- ਪਉੜੀ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਚ ਕੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲਈ ਹੈ।

ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਕਾ ਰਾਖਾ ਹਰਿ ਆਪਿ ਹੈ ।। ੫-੩੦, ਪੰਨਾ ੩੧੬ ।।

ਚੌਥੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਨੇ ਆਖਰ ਸਾਰ ਸਮਝਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਚੇਤੇ ਰੱਖਣ ਯੋਗ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਮਨਮੁਖਾ ਨਾਲੋ ਤੁਟੀ ਭਲੀ ਜਿਨ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਪਿਆਰ ।।
੪-੧-੩੨, ਪੰਨਾ ੩੨੬ ।।

ਲਉ ਜੀ ਇਸੇ ਵਾਰ ਵਿਚ ੧੨ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਆਈ ਪਉੜੀ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵਾਧੇ ਘਾਟੇ ਕਰਕੇ ਪਉੜੀ ਮ:੫ ਲਿਖ ਕੇ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਫਿਰ ੩੧ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਦਰਜ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਫਰਕ ਵੇਖੋ ! ਕਾਰਨ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ।

੧੨ ਨੰਬਰ -ਸੰਤ ਜਨ, ਪ੍ਰਗਟ ਪਹਾਰਾ ਜਾਪਦਾ ਗੁਣੈ ਨੋ, ਵਿਚਾਰੇ ।।

੩੧ ਨੰਬਰ- ਸੰਤ ਮੁਨਿ ਜਨਾ, ਪਰਗਟ ਪਾਹਾਰੈ ਜਾਪਦੈ, ਗੁਣਾ ਨੋ, ਵੇਚਾਰੇ ।।

੧੨ ਨੰਬਰ - ਵੈਰੁ ਕਰਹਿ-ਪੇਡੁ ਮੁੰਢਾਹੁੰ ।।੪।। ਪੰਨਾ ੩੦੬ ।।

੩੧ ਨੰਬਰ - ਵੈਰੁ ਕਰਨਿ-ਪੇਡੁ ਮੁੰਢਾਹੂ ।।੫।। ਪੰਨਾ ੩੧੬ ।।

ਬਾਪੂ ਜੀ ਬਚਨ ਕਰਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਅਖੌਤ ਹੈ ਕਿ ਭਿੱਖੂ ਬਾਰਿਕ ਭਾਰਜਾ ,ਚੌਥਾ ਲਹਿਣੇ ਦਾਰ। ਆਸਤੀ ਨਾਸਤੀ ਜਾਨੇ ਨਹੀ, ਦੇਹ ਕੀ ਦੇਹ ਪੁਕਾਰ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਫਰਕ ਨਾਲ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਫੁਰਮੌਂਦੇ ਹਨ-

ਖੁਧਿਆ ਵੰਤੁ ਨਾ ਜਾਈ ਲਾਲ ਕੁਲਾਜ ਕੁਬੋਲ ।। ੫-੨-੩੨,

ਪੰਨਾ ੩੨੭॥
ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਅਜੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬਾਪੂ ਜੀ ਤੇ ਹੋਰ ਘਰ ਔਂਦੇ ਸਾਧਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣ ਕੇ ਇਹ ਪੰਜ ਤੁਕਾਂ ਵਾਲੀ ਪਉੜੀ ਕੰਠ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਹੈ ਮਿਲਿ ਪੀਵਹੁ ਭਾਈ ।।੫-੩, ਪੰਨਾ ੩੧੮ ।।

ਦਿਨ ਦੇ ਚੜ੍ਹਾਅ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿੰਨੇ ਸੋਹਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਚਿਤ੍ਰਿਆ ਹੈ।

ਚਿੜੀ ਚੁਹਕੀ ਪਹੁ ਫੁਟੀ ਵਗਨਿ ਬਹੁਤ ਤਰੰਗ ।। ੫-੧-੬, ਪੰਨਾ ੩੧੯ ।।

ਸੰਤ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਮਾਲ ਦੀ ਹੈ।

ਜਿਨਾ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਨ ਵਿਸਰੈ, ਹਰਿ ਨਾਮਾ ਮਨਿਮੰਤੁ ।।
ਧੰਨੁ ਸਿ ਸੇਈ ਨਾਨਕਾ ਪੂਰਨੁ ਸੋਈ ਸੰਤੁ ।।੫-੧-੮, ਪੰਨਾ ੩੧੯ ।।

ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਏਹ ਦੋ ਸਲੋਕ ਜਨ ਜਨ ਦੇ ਮੂੰਹ ਚੜ੍ਹੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਹਨ-

ਜਾਚਕ ਮੰਗੈ ਦਾਨੁ ਦੇਹਿ ਪਿਆਰਿਆ ।।੫-੧ ।।
ਸਿਖਹੁ ਸਬਦੁ ਪਿਆਰਿਹੋ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੀ ਟੇਕ ।। ੫-੨੯, ਪੰਨਾ ੩੨੦ ।।
ਸਾਧਾ ਸਰਨੀ ਜੋ ਪਵੈ ਸੋ ਛੁਟੇ ਬਧਾ ।। ਪਉੜੀ ੧੦, ੩੨੦ ।।

ਸਾਧਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ, ਗੁਣ, ਥਾਂ ਪਰ ਥਾਂ ਵਰਨਣ ਕਰਦੇ ਹਨ-

ਇਹ ਨੀਲਾ ਸਾਧਕੀ ਜਿਸੁ ਭੇਟਤ ਤਰੀਐ ।। ਪਉੜੀ ੧੧,ਪੰਨਾ ੩੨੦ ।।

ਬੁਰੇ ਬੰਦੇ ਬੁਰਾ ਥਾਂ ਵੇਖ ਕੇ ਭੱਜ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕਿੰਨੇ ਕਾਵਿਕ ਅੰਦਾਜ਼ ਨਾਲ ਆਖਿਆ ਹੈ -

ਜਿਥੈ ਡਿੱਠਾ ਮਿਰਤ ਕੋ ਇਲ ਬਹਿਠੀ ਆਇ ।।੫-੨-੧੭, ਪੰਨਾ ੩੨੨ ।।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ, ਭਲੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਗੁਣਵਾਨਾਂ ਦਾ ਜਨਤਕ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇਖ ਕੇ ਜੀ ਕਰਦੈ ਅਸੀਂ ਵੀ ਇੰਜ ਦੇ ਬਣੀਏ, ਪਰ -

ਹੰਸਾ ਹੀਰਾ ਮੋਤੀ ਚੁਗਣਾ... ਚਿਤੁ ਉਲਾਸਹਿ ਕੁਕੜ ਦੀ ਉਡਾਰੀ ।।੫-੨-੧੯ ਪੰਨਾ ੩੨੨ ।।

ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਕੇਹੜਾ ਸ਼ਬਦ ਕੇਹੜੀ ਤੁਕ ਏ ਜੋ ਅਖਾਣ ਨਹੀਂ ਬਣੀ-

ਨਿੱਕੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਅਰਥ ਭਰੇ ਹਨ। ਜੇਹੜੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਦਿਲੋਂ ਹੋ ਕੇ ਕਰੋਗੇ ਉਹ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਇਗਾ।

ਮਨੁ ਮਾਰਣਿ ਕਾਰਣਿ ਬਨ ਜਾਇਐ ।।ਕਬੀਰ ਜੀ ੧, ਪੰਨਾ ੩੨੩।।

ਕਬੀਰ ਜੀ ਪਖੰਡ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਬੜੇ ਬੇਲਿਹਾਜ ਹਨ-

ਨਗਨ ਫਿਰਤ ਜੌ ਪਾਈਐ ਜੋਗੁ ।।

ਬਨ ਕਾ ਮਿਰਗੁ ਮੁਕਤਿ ਸਭ ਹੋਗੁ ।।

ਅਗੇ ਭੇਡਾਂ ਖੁਸਰੇ ਦੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦੇ ਕੇ ਤਾੜਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨਾਲ ਇੱਟ ਖੜੱਕਾ ਚਲਦਾ ਈ ਰਿਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਉਹ ਕੀ ਜਵਾਬ ਦੇਂਦੇ।

ਤਉ ਆਨ ਬਾਟ ਕਾਹੇ ਨਹੀ ਆਇਆ।।

ਜਾਂ ਫਿਰ-

ਹਮਕਤ ਲੋਹੂ ਤੁਮ ਕਤ ਦੂਧ।।੩।।੪-੭।।ਪੰਨਾ ੩੨੪।।

ਕਬੀਰ ਜੀ ਸਵਾਲ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਆਪ ਹੀ ਜਵਾਬ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ-

ਨਾ ਜਾਨਾ ਬੈਕੁੰਠ ਕਹਾ ਹੀ।।

ਤੇ ਆਖੀਰ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਬੈਕੁੰਠੈ ਆਹਿ।।੪-੧੦, ਪੰਨਾ ੩੨੫।।

ਅਗਲੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਅਸਾਰਤਾ ਕਮਾਲ ਦੀ ਚਿਤ੍ਰੀ ਹੈ।

ਨੈਨਹ ਦੇਖਤ ਇਹੁ ਜਗੁਜਾਈ।।੧।।

ਲਾਜ ਨ ਮਰਹੁ ਕਹਹੁ ਘਰੁ ਮੇਰਾ।।

ਚੋਆ ਚੰਦਨੁ ਮਰਦਨ ਅੰਗਾ।।

ਸੋ ਤਨੁ ਜਲੈ ਕਾਠ ਕੈ ਸੰਗਾ।।੩।।੧੧, ਪੰਨਾ ੩੨੫

ਫੇਰ ਆਹਦੇ ਨੇ-

ਅਵਰ ਮੂਏ ਕਿਆ ਸੋਗੁ ਕਰੀਜੈ।।

ਤਉ ਕੀਜੈ ਜਉ ਆਪਨ ਜੀਜੈ।।੧।।੧੨।।ਪੰਨਾ ੨੨੫।।

ਗਿਆਰਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਵਾਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ, ਸੋਲ੍ਹਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਫਿਰ ਦੁਹਰਾਂਦੇ ਹਨ।

ਚੋਆ ਚੰਦਨ ਮਰਦਨ ਅੰਗਾ।।

ਸੋ ਤਨੁ ਜਲੈ ਕਾਠ ਕੈ ਸੰਗਾ ।। ੧੬ ।।ਪੰਨਾ ੩੨੬ ।।

ਔਂਕੜ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ। ਜਿਉਣ ਮਰਨ ਤੇ ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਯਾਰ ਨਾਲ ਇੱਕ ਮਿਕ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਛੋਹ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ਪਰ ਉਹਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹਿੰਗਾ ਮੁੱਲ ਤਾਰਦੇ ਨੇ।

ਕੰਚਨ ਸਿਉ ਪਾਈਐ ਨਹੀ ਤੋਲਿ ।।
ਮਨੁ ਦੇ ਰਾਮੁ ਲੀਆ ਹੈ ਮੋਲਿ ।।੧ ।।

ਕਿਸੇ ਪਿੱਛੇ ਤਨੁ ਦੇ ਦੇਣਾ ਸੌਖੇ ਜਾਨ ਦੇ ਦੇਣੀ ਵੀ ਸੌਖ ਏ ਪਰ ਜ਼ਰਾ ਠਹਿਰ ਕੇ ਸੋਚੋ। ਮਨ ਦੇਣਾ ਸੋਚਿਆ ਝੁਰ ਝੁਰੀਆ ਜਾਂਦੀ ਏ ਤਾਂ ਹੀ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ।

ਅਬ ਮੋਹਿ ਰਾਮ ਅਪੁਨਾ ਕਰਿ ਜਾਨਿਆ ।। ੧੯ ।।ਪੰਨਾ ੩੨੭ ।।

ਆਹ ! ਸੰਤ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਾਲੇ ਵਾਰੇ ਸਾਕਾਰ ਹੋ ਗਏ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਅੰਤਰਾ ਚੁੱਕਣਾ। ਸ੍ਰੋਤਿਆ ਦੇ ਪੁਲਕਾਵਲੀ ਆ ਜਾਣੀ, ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਪੜ੍ਹੋ !

ਲਾਗੀ ਹੋਇ ਸੁ ਜਾਨੈ ਪੀਰੁ ।।
ਰਾਮ ਭਗਤਿ ਅਨੀਆਲੇ ਤੀਰ ।।੧ ।। ੨੧, ਪੰਨਾ ੩੨੭ ।।

ਪਿੱਛੇ ਇੱਕ ਥਾਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਿਹੈ-

ਮਨੁ ਮਾਰਣਿ ਕਾਰਣਿ ਬਨ ਜਾਈਐ ।।

ਹੁਣ ਫਿਰ ਥੋੜ੍ਹੇ ਫਰਕ ਨਾਲ ਉਜੇਹੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਮਨ ਮਾਰੇ ਬਿਨ ਭਗਤਿ ਨਾ ਹੋਈ ।। ੨-੨੮ ਪੰਨਾ ੩੨੯ ।।

ਕਬੀਰ ਦੀਆਂ ਇਹ ਤੁਕਾਂ ਵੀ ਹਰ ਇੱਕ ਦੇ ਨੂੰ ਕੰਠਾਗਰ ਹਨ।

ਇੱਕ ਦਿਨ ਮੈਨੂੰ ਦੋ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਦਸਤਾਰ ਲਾਹ ਕੇ ਬੰਨ੍ਹਣੀ ਪਈ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਤੁਕਾਂ ਚੇਤੇ ਆਈਆਂ -

ਜਿਹ ਸਿਰਿ ਰਚਿ ਰਚਿ ਬਾਧਤ ਪਾਗ ।।
ਸੋ ਸਿਰੁ ਚੁੰਚ ਸਵਾਰਹਿ ਕਾਗ ।। ੩੫, ਪੰਨਾ ੩੩੦ ।।
ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਕਾਹੇ ਨਾ ਦ੍ਰਿੜੀਆ ।।੧ ।।

ਕਬੀਰ ਜੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤਾੜਦੇ ਨੇ -

ਕਹਤ ਕਬੀਰ ਸੁਨਹੁ ਮਨ ਮੇਰੇ ।।
ਇਹੀ ਹਵਾਲ ਹੋਹਿਗੇ ਤੇਰੇ ।। ੩੫,ਪੰਨਾ ੩੩੦ ।।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਜਾਣਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪੰਗਤੀਆਂ ਸਦਾ ਚੇਤੇ ਰੱਖਣੀਆਂ

ਚਾਹੀਦਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅਨਪੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਮਝਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਨੇ-

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ - ਸੁਖੁ ਮਾਂਗਤ ਦੁਖ ਆਗੈ ਆਵੈ ।।

ਸੋ ਸੁਖ ਹਮਹੁ ਨਾ ਮਾਗਿਆ ਭਾਵੈ ।।੧ ।। ੩੬, ਪੰਨਾ ੩੩੦ ।।

ਕਬੀਰ ਜੀ ਥੋੜ੍ਹਾ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਸਮਝਾ ਰਹੇ ਨੇ-

ਰੇ ਜੀਅ ਨਿਲਜ ਲਾਜ ਤੋਹਿ ਨਾਹੀ ।।

ਹਰਿ ਤਜਿ ਕਤ ਕਾਹੂ ਕੇ ਜਾਹੀ ।।੧ ।। ਰਹਾਉ ।।

ਜਾ ਕੋ ਠਾਕੁਰੁ ਊਚਾ ਹੋਈ ।।

ਸੋ ਜਨੁ ਪਰ ਘਰ ਜਾਤ ਨ ਸੋਹੀ ।।੧ ।।

ਪੰਡਤਾਂ ਨਾਲ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਝਗੜੇ ਆਮ ਗੱਲ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

ਜਨਮੇ ਸੂਤਕ ਮੂਏ ਫੁਨਿ ਸੂਤਕੁ ਸੂਤਕ ਪਰਜ ਬਿਗੋਈ ।।੧ ।।

ਕਹੁ ਰੇ ਪੰਡੀਆ ਕਉਨ ਪਵੀਤਾ ।। ੪੧ ।। ਪੰਨਾ ੩੩੧ ।।

ਹੁਣ ਰਾਮ ਨਾਲ ਝਗੜਾ ਪਾ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਲਗਦੈ ਕਾਫੀ ਝਗੜੇ ਖੋਰ ਸਨ।

ਝਗਰਾ ਏਕੁ ਨਿਬੇਰਹੁ ਰਾਮ ।। ਜਉ ਤੁਮ ਅਪਨੇ ਜਨ ਸੌਕਾਮੁ ।।

ਸਾਰਾ ਸ਼ਬਦ ਸਵਾਲ ਦਰ ਸਵਾਲ ਹੈ। ਪਰ ਅਗਲੇ ਸ਼ਬਦ 'ਚ ਹਨੇਰੀਆ ਗਈ ਹੈ।

ਦੇਖੌ ਭਾਈ ਗਿਆਨ ਗਨ ਕੀ ਆਈ ਆਂਧੀ ।। ੪੩ ।। ਪੰਨਾ ੩੩੧ ।।

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਮਾਲ ਦੇ ਬੰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਖਿਝ ਕੇ ਆਖੀਦੈ, ਇਹੋ ਜਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਆਖਾਂ-

ਐਸੇ ਲੋਗਨ ਸਿਉ ਕਿਆ ਕਹੀਐ ।। (ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ)

ਆਪਿ ਨ ਦੇਹਿ ਚੁਰੂ ਭਰਿ ਪਾਨੀ ।।

ਤਿਹ ਨਿੰਦਹਿ ਜਿਹ ਗੰਗਾ ਆਨੀ ।।

ਅਖੀਰ ਆਖਿਐ-

ਅਵਰਨ ਹਸਤ ਆਪ ਹਹਿ ਕਾਂਨੇ ।।

ਤਿਨ ਕਉ ਦੇਖਿ ਕਬੀਰ ਜਾਨੇ ।। ੬-੪੪, ਪੰਨਾ ੩੩੨ ।।

ਜਿਹੜੇ ਜੀਂਦੇ ਜੀ ਬੁੜ੍ਹਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਂਭਦੇ ਨਹੀਂ। ਫਿਰ ਮੇਲੇ ਕਰਦੇ ਵੇਖ ਕੇ ਇਹੋ ਆਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਏ-

ਜੀਵਤ ਪਿਤਰ ਨਾ ਮਾਨੈ ਕੋਊ ਮੂਏਂ ਸਿਰਾਧ ਕਰਾਹੀ ।। ੧-੪੫,

ਪੰਨਾ ੩੩੨ ।।
ਏਥੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਾਂਸ਼ੀ 'ਚ ਅਖੀਰ ਵੇਲੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਹੋ ਈ ਜਾਂਦਾ ਏ-

ਜਿਉ ਕਾਸੀ ਉਪਦੇਸ ਹੋਇ ਮਾਨਸ ਮਰਤੀ ਬਾਰ ।। ੩ ।। ੪-੫੫, ਪੰਨਾ ੩੩੫ ।।

ਪਿੱਛੇ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਏਥੇ ਓਥੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਿੰਨੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਨੇ

ਪੇਵਕੜੈ ਦਿਨ ਚਾਰਿ ਹੈ ਸਾਹੁਰੜੈ ਜਾਣਾ ।। ੫-੬-੫੦, ਪੰਨਾ ੩੩੩ ।।

ਵੋਟ ਮੰਗਣ ਵਾਲੇ ਨੇਤੇ ਆਖਣਗੇ ਸਾਨੂੰ ਸੇਵਾ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿਓ । ਪਰ ਕਬੀਰ ਜੀ ਆਂਹਦੇ ਨੇ-

ਜੋ ਸੁਖੁ ਪ੍ਰਭ ਗੋਬਿੰਦ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸੋ ਸੁਖੁ ਰਾਜਿ ਨਾ ਲਹੀਐ ।। ੧-੭-੫੮, ਪੰਨਾ ੩੩੬ ।।

ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠਿਆਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਖੀਏ ਕੋਈ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਾ। ਤਾਂ ਉਹ ਪਹਿਲੋਂ ਆਖੇਗਾ ਕੋਈ ਔਂਦਾ ਨਹੀਂ ਜੇ ਫਿਰ ਵੀ ਆਖੀਏ ਤਾਂ ਆਖੇਗਾ ਲਓ ਸੁਣੋ।

ਰਾਮ ਜਪਉ ਜੀਅ ਐਸੇ ਐਸੇ ।। ੨-੧੦-੬੧, ਪੰਨਾ ੩੩੭ ।।

ਕਿਸੇ ਤੇ ਕੋਈ ਮੁਸੀਬਤ ਪੈ ਜਾਇ ਤਾਂ ਸਿਆਣੇ ਸਮਝਾਣ ਵਾਲੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀਆਂ ਇਹ ਪੰਗਤੀਆਂ ਸੁਣਾ ਕੇ ਧੀਰਜ ਦੇਣਗੇ-

ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ-

ਸੰਪੈ ਦੇਖਿ ਨ ਹਰਖੀਐ ਬਿਪਤਿ ਦੇਖਿ ਨ ਰੋਇ ।।
ਜਿਉ ਸੰਪੈ ਤਿਉ ਬਿਪਤਿ ਹੈ ਬਿਧ ਨੇ ਰਚਿਆ ਸੋ ਹੋਇ ।। ੧-੧੨-੬੩, ਪੰਨਾ ੩੩੭ ।।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਅਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਬਿਆਨਦਿਆਂ ਇੰਜ ਦੱਸਿਆ ਹੈ-

ਬਿਰਖ ਬਸੇਰੋ ਪੰਖਿ ਕੋ ਤੈਸੋ ਇਹੁ ਸੰਸਾਰੁ ।। ੨-੧੩-੬੪, ਪੰਨਾ ੩੩੭ ।।

ਜਾਪਦਾ ਏ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਵਿਛੋੜਾ ਹੰਢਾ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਹੈ।

ਪੰਥੁ ਨਿਹਾਰੈ ਕਾਮਨੀ ਲੋਚਨ ਭਰੀਲੇ ਉਸਾਸਾ ।। ੧-੨੪-੬੫, ਪੰਨਾ ੩੩੭ ।।

ਏਥੇ ਇਓ ਪਤਾ ਲੱਗਦੈ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨਿਰਗੁਣ ਤੋਂ ਸਰਗੁਣ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਗਤ ਹੋ

ਗਏ ਨੇ -

ਜਾ ਕਾ ਠਾਕੁਰੁ ਤੁਹੀ ਸਾਰਿੰਗ ਧਰ ਮੋਹਿ ਕਬੀਰਾ ਨਾਊ ਰੇ ।। ੨-੧੫-੬੬, ਪੰਨਾ ੩੩੮ ।।

ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ-

ਡਗ ਮਗ ਛਾਡਿ ਰੇ ਮਨ ਬਉਰਾ ।।

ਅਬ ਤਉ ਜਰੇ ਮਰੇ ਸਿਧਿ ਪਾਈਐ ਲੀਨੋ ਹਾਥਿ ਸੰਧਉਰਾ ।। ੨-੧੭-੬੮, ਪੰਨਾ ੩੩੮ ।।

ਹੁਣ ਫਿਰ ਨਿਰਗੁਣ ਦੀ ਸਿਖਰ ਸਿਰਜਦੇ ਹਨ-

ਤੁਮ੍ਹ ਜੁ ਕਹਤ ਹਉ ਨੰਦ ਕੋ ਨੰਦਨੁ ਨੰਦ ਸੁ ਨੰਦਨੁ ਕਾ ਕੋ ਰੇ ।।੧ ।।। ੧੯-੭੦, ਪੰਨਾ ੩੩੮ ।।

ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਨਿੰਦਾ-ਅਲੋਚਨਾ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਲੱਗਦੀ ਏ ਸਾਰਾ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹੋ-

ਨਿੰਦਾ ਕਰੈ ਸੁ ਹਮਰਾ ਮੀਤੁ । ੨੦-੭੦ ਪੰਨਾ ੩੩੯ ।।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਹੀ ਏਹ ਆਖਿਐ- **'ਪੜਿਆ ਮੂਰਖ ਆਖੀਐ'**

ਪਰ ਕਬੀਰ ਜੀ ਆਂਹਦੇ ਨੇ-

ਮਨ ਸਮਝਾਵਨ ਕਾਰਨੇ ਕਛੂਅਕ ਪੜੀਐ ਗਿਆਨ ।। ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ।। ੫ ।।, ਪੰਨਾ ੩੪੦ ।।

ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਸਮਝਾਇਐ-

ਤਜਿ ਚਿਤ੍ਰੈ ਚੇਤਹੁ ਚਿਤਕਾਰੀ ।। ੧੨ ।।ਪੰਨਾ ੩੪੦ ।।

ਆਪਣੇ ਮਨ ਨਾਲ ਈ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ।

ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਸਿਉ ਕਹੈ ਕਬੀਰਾ ਮਨ ਸਾ ਮਿਲਿਆ ਨਾ ਕੋਇ ।। ੩੨,ਪੰਨਾ ੩੪੨ ।।

ਹੋਰ ਸੁਣੋ-

ਉਹ ਰਸੁ ਪੀਆ ਇਹ ਰਸੁ ਨਹੀ ਭਾਵਾ ।। ੩੫, ਪੰਨਾ ੩੪੨ ।।

ਨਿਰੰਕਾਰ ਬਾਰੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ-

ਹੈ ਤਉ ਸਹੀ ਲਖੈ ਜਉ ਕੋਈ ।। ੪੨ ।।

ਅਖੀਰ ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਨੇ-

ਜਾ ਕੈ ਜੀਅ ਜੈਸੀ ਬੁਧਿ ਹੋਈ ।।

ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਜਾਨੈਗਾ ਸੋਈ।।੪੫, ਪੰਨਾ ੩੪੩।।

ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਅਖਾਣਾ ਦਾ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ।

ਗਨਿਕਾ, ਕਬਜਾ, ਬਿਆਧ, ਬਿਦਰ, ਆਦਿਕ, ਦੇਵਾ ਧਾਰਨ ਤਾਰੀਅਲੇ।।ਰਾਮ ਕਹਤ ਜਨ ਕਸ ਨ ਤਰੇ।।੧।।ਪੰਨਾ ੩੪੫।।

ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਤਰਲੇ ਕਰਦੇ ਨੇ।

ਮੋਹਿ ਨਾ ਬਿਸਾਰਹੁ ਮੈ ਜਨੁ ਤੇਰਾ।।੧੧।।ਪੰਨਾ ੩੪੫।।

ਪਰ ਜਦੋਂ ਹੱਥ ਪੈ ਗਿਆ ਫਿਰ -

ਮੋਹ ਜਮ ਡੰਡੁ ਨ ਲਾਗਈ...

ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਚੌਹਾਂ ਜੁਗਾਂ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਬੜੇ ਸੰਖੇਪ ਜਹੇ 'ਚ ਦੱਸਦੇ ਨੇ-

ਸਤਿਜੁਗਿ ਸਤੁ, ਤੇਤਾ ਜਗੀ, ਦੁਆਪਰਿ ਪੂਜਾ ਚਾਰ।।

ਤੀਨੌ ਜੁਗ ਤੀਨੌ ਦਿੜੇ ਕਲਿ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਅਧਾਰ।।੧।। ਪੰਨਾ ੩੪੬।।

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੈ- ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਬਦ ਪਹਿਲੇ ਮਹਲੇ ਦਾ 'ਸੋ ਦਰੁ' ਹੈ ਪਹਿਲੀ ਪੰਗਤੀ ਭੇਟ ਕਰਾਂਗਾ, ਨਿਤਨੇਮ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤਿਆਂ ਕੰਠ ਹੈ।

ਸੋ ਦਰੁ ਤੇਰਾ ਕੇਹਾ ਸੋ ਘਰੁ ਕੇਹਾ ਜਿਤ ਬਹਿ ਸਰਬ ਸਮਾਲੇ।।੧।। ਪੰਨਾ ੩੪੭।।

ਦੂਜਾ ਸ਼ਬਦ ਚੌਥੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਹੈ, ਨਿਤਨੇਮ ਦੀ ਬਾਣੀ 'ਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਵੀ ਸਾਰਾ ਕੰਠ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਪੰਗਤੀ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ।

ਸੋ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਹਰਿ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਹਰਿ ਅਗਮਾ ਅਗਮ ਅਪਾਰਾ।।੨।।ਪੰਨਾ ੩੪੮।।

ਅੱਗੇ ਫਿਰ ਪਹਿਲੇ ਮਹਲੇ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ- ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਤਰਤੀਬ ਕਿਓਂ ਬਦਲੀ ਹੈ ?

ਸੁਣਿ ਵਡਾ ਆਖੈ ਸਭ ਕੋਈ।।

ਕੇਵਡੁ ਵਡਾ ਡੀਠਾ ਹੋਈ।।੧।।ਪੰਨਾ ੩੪੯।।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲਾ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਇੰਜ ਹੈ-

ਆਖਾ ਜੀਵਾ ਵਿਸਰੈ ਮਰਿ ਜਾਉ।।

ਆਖਣਿ ਅਉਖਾ ਸਾਚਾ ਨਾਉ ।।੨।।ਪੰਨਾ ੩੪੯ ।।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸ਼ਬਦ ਸਿੱਖਿਆ ਭਰਿਆ ਹੈ ਪਹਿਲੀਆਂ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਹੀ ਆਮ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਔਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮੋਹ ਕੁਟੰਬੁ ਮੋਹੁ ਸਭ ਕਾਰ ।।
ਮੋਹ ਤੁਮ ਤਜਹੁ ਸਗਲ ਵੇਕਾਰ ।।੨੩।।ਪੰਨਾ ੩੫੬ ।।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਤੁਕ ਆਮ ਵਰਤੋਂ 'ਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਵਿਦਿਆ ਵੀਚਾਰੀ ਤਾਂ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ।।੨੪।।ਪੰਨਾ ੩੫੬ ।

ਅੱਗੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਮੇਰਾ ਸਹੁ ਜਾਗੈ ਹਉ ਨਿਸਿ ਭਰਿ ਸੋਵਾ ।।੨੬ ।। ੩੫੬ ।।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੱਸਿਐ।

ਸੂਰਜੁ ਏਕੋ ਰੁਤਿ ਅਨੇਕ ।।੩੦ ਪੰਨਾ ੩੫੭ ।।

ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਂਦੇ ਹਨ-

ਲਖ ਮੜਿਆ ਕਰਿ ਏਕਠੇ ਏਕ ਰਤੀ ਲੇ ਭਾਹਿ ।। ੨ ।।ਪੰਨਾ ੩੫੮ ।।

ਏਹ ਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ।

ਬੰਦੀ ਅੰਦਰਿ ਸਿਫਤਿ ਕਰਾਏ ਤਾ ਕਉ ਕਹੀਐ ਬੰਦਾ ।। ੨-੩੬ ।। ਪੰਨਾ ੩੫੯ ।।

ਅਸਲੀ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਸਾਕਾਰ ਕੀਤੀ ਹੈ -

ਦਰ ਦਰਸਨ ਕਾ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਹੋਵੈ ਮੁਕਤਿ ਬੈਕੁੰਠੈ ਕਰੈ ਕਿਆ ।।੪-੩੮, ਪੰਨਾ ੩੬੦ ।।

ਖੁਰਾਸਾਨ ਖਸਮਾਨਾ ਕੀਆ... ਮਹਲਾ ੧, ੫-੩੯ ਪੰਨਾ ੩੬੦ ।।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰੱਬ ਨੂੰ ਉਲਾਂਮਾ ਤੇ ਸਕਤੇ ਨੂੰ ਤਗੜਾ ਹੋਕੇ ਟੱਕਰਣ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਵੀ ਔਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਰਾ ਹੀ ਪੜ੍ਹਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਤੀਸਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹੇ ਵਿਚ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਿਰੂਪਣ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੇ ਸੁ ਆਪੇ ਆਪਿ ।।
ਏਕ ਘੜੀ ਮਹਿ ਥਾਪਿ ਉਥਾਪਿ ।।ਮਹਲਾ ੩,੧੧-੫੦, ਪੰਨਾ ੩੬੪ ।।

ਏਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਚੌਥੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਇੰਜ ਆਂਹਦੇ ਨੇ-

ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਸਚਿਆਰੁ ਮੈਡਾ ਸਾਂਈ ॥

ਜੋ ਤਉ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਥੀਸੀ ॥ ਮਹਲਾ੪, ੧-੫੩, ਪੰਨਾ ੩੬੫ ॥

ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਫਿਰ-

ਤੂ ਆਪੇ ਕਰਤਾ ਤੇਰਾ ਕੀਆ ਸਭੁ ਹੋਇ ॥ ੧-੫੩, ਪੰਨਾ ੩੬੫ ॥

ਏਹ ਸਾਰਾ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਮਿੱਤਰ- ਪੁੱਤਰ- ਭਰਾ- ਕੁੜਮ- ਜਵਾਈ- ਅਫਸਰ- ਲੀਡਰ ਆਦਿ ਗਿਣ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-

ਮਿਥਿਆ ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਧੜੇ ਬਹਿ ਪਾਵੈ ॥........

ਜੈਸਾ ਬੀਜੈ ਤੈਸਾ ਖਾਵੈ ॥ ਮਹਲਾ ੪, ੨-੫੪, ਪੰਨਾ ੩੬੬ ॥

ਜੇਹੜੇ ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਭਰੇ ਹੋਏ ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਚਲਦੇ ਓਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਫਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ-

ਜਿਉ ਕੁੰਚਰੁ ਨਾਇ ਖਾਕੁ ਸਿਰ ਛਾਣੈ ॥ ੪-੭-੫੯, ਪੰਨਾ ੩੬੭ ॥

ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਖੜੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਕਿਸੇ ਔਖੇ ਸਮੇਂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ-

ਪ੍ਰਥਮੇ ਮਤਾ ਜਿ ਪਤ੍ਰੀ ਚਲਾਵਉ ॥

ਦੁਤੀਏ ਮਤਾ ਦੁਇ ਮਾਨੁਖ ਪਹੁਚਾਵਉ ॥

ਤ੍ਰਿਤੀਏ ਮਤਾ ਕਿਛੁ ਕਰਉ ਉਪਾਇਆ ॥

ਪਰ ਆਖਰ ਸਲਾਹਾਂ ਰੱਦ ਕਰਕੇ-

ਮੈ ਸਭ ਕਿਛੁ ਛੋਡਿ ਪ੍ਰਭ ਤੁਹੀ ਧਿਆਇਆ । ਮਹਲਾ ੫, ਸਬਦ ੫, ਪੰਨਾ ੩੭੧ ॥

ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਗੱਲ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਇੰਜ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਸ਼ਿਆ-

ਅਵਰ ਉਪਦੇਸੈ ਆਪਿ ਨ ਬੂਝੈ ॥

ਐਸਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਕਹੀ ਨ ਸੀਝੈ ॥

ਮੂਰਖ ਬਾਮਣ ਪ੍ਰਭੂ ਸਮਾਲਿ ॥

ਦੇਖਤ ਸੁਨਤ ਤੇਰੈ ਹੈ ਨਾਲਿ ॥ ਮਹਲਾ ੫, ਸਬਦ ੮, ਪੰਨਾ ੩੭੨ ॥

ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠੀਆਂ ਵਾਰਤਾ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਬੰਨ ਧਰੀਆਂ ਹਨ।

ਅਰੜਾਵੈ ਬਿਲਲਾਵੈ ਨਿੰਦਕੁ ।।

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਬਿਸਰਿਆ ਅਪਣਾ ਕੀਤਾ ਪਾਵੈ ਨਿੰਦਕੁ । ਮਹਲਾ ੫, ਸਬਦ ੧੦, ਪੰਨਾ ੩੭੩ ।।

ਇਹ ਤੁਕਾਂ ਸਰਬ ਕਾਲਿਕ ਹਨ। ਸਤਸੰਗ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਅਕੂਤ ਬਖਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਖੋਜਤ ਖੋਜਤ ਸੁਨੀ ਇਹ ਸੋਇ ।।

ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਬਿਨ ਤਰਿਓ ਨਾ ਕੋਇ ।। ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੧੧, ਪੰਨਾ ੩੭੩ ।।

ਇਹ ਤੁਕਾਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਮੁਹਾਵਰੇ ਵਾਂਗ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਰਾ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੋਚਿਆ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੱਲ ਕਿੱਧਰ ਜਾਂਦੀ ਏ - ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਹੈ-

ਅਵਰਿ ਜੋਨਿ ਤੇਰੀ ਪਨਿਹਾਰੀ ।।

ਇਸੁ ਧਰਤੀ ਮਹਿ ਤੇਰੀ ਸਿਕਦਾਰੀ ।। ਮਹਲਾ ੫, ੧੨ ਪੰਨਾ ੩੭੪ ।।

ਅਤਿ ਸੁੰਦਰਿ ਬਿਚਖਨਿ ਤੂੰ ।।

ਇਹ ਅੰਤਲੀ ਤੁਕ ਹੈ।

ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਅਟੱਲ ਸੱਚਾਈਆਂ ਬਖਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਊਚਾ ਚੜੈ ਸੁ ਪਵੈ ਪਇਆਲਾ ।।

ਧਰਨਿ ਪੜੈ ਤਿਸੁ ਲਗੈ ਨਾ ਕਾਲਾ ।। ਮਹਲਾ ੫-੧੩, ਪੰਨਾ ੩੭੪ ।।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਹੁਕਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਤੀਨ ਸੇਰ ਕਾ ਦਿਹਾੜੀ ਮਿਹਮਾਨੁ ।।

ਅਵਰ ਵਸਤੁ ਤੁਝ ਪਾਹਿ ਅਮਾਨ ।। ੫-੧੪, ਪੰਨਾ ੩੭੪ ।।

ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਿਛੋੜੇ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ-

ਇਕ ਘੜੀ ਦਿਨਸੁ ਮੋ ਕਉ ਬਹੁਤੁ ਦਿਹਾਰੇ ।।

ਮਨੁ ਨਾ ਰਹੈ ਕੈਸੇ ਮਿਲਉ ਪਿਆਰੇ ।।੧।।.....

ਚਾਰਿ ਪਹਰ ਚਹੁ ਜੁਗਹ ਸਮਾਨੇ ।।

ਰੈਣਿ ਭਈ ਤਬ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਨੈ ।। ੫-੧੫, ਪੰਨਾ ੩੭੫ ।।

ਹੁਣ ਜੀਵਨ ਦੀ ਅਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਕੇ ਬਖਾਨਿਆ ਹੈ।

ਜੈਸੇ ਕਿਰਸਾਣੁ ਬੋਵੈ ਕਿਰਸਾਨੀ ।।

ਕਾਚੀ ਪਾਕੀ ਬਾਢਿ ਪਰਾਨੀ ।।੧।।

ਜੋ ਜਨਮੈ ਸੋ ਜਾਨਹੁ ਮੂਆ ।। ੫-੧੯, ਪੰਨਾ ੩੭੫ ।।

ਏਥੇ ਬੜਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਹ ਸਰੀਰ ਘੜੀ ਮੁੜੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਣਾ **ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ ।।**

ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ।। ੫-੨੯ ।।ਪੰਨਾ ੩੭੮ ।।

ਜੇਹੜੇ ਸਮਝਦੇ ਨੇ ਸਾਡੇ ਹੱਥ ਬੜਿਆਂ ਦਾ ਜੀਣ ਮਰਨ ਹੈ ਜਦੋਂ ਹੁਕਮ ਆ ਗਿਆ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਚੱਲਣਾ-

ਹਉ ਮਾਰਉ ਹਉ ਬੰਧਉ ਛੋਡਉ ਮੁਖ ਤੇ ਏਵ ਬਬਾੜੇ ।।

ਆਇਆ ਹੁਕਮੁ ਪਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਛੋਡਿ ਚਲਿਆ ਏਕ ਦਿਹਾੜੇ ।।੫-੩੮, ਪੰਨਾ ੩੮੦ ।।

ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆ ਨੂੰ ਬੜੇ ਕਰੜੇ ਸ਼ਬਦੀਂ ਤਾੜਿਆ ਹੈ।

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਮਲੁ ਧੋਵੈ ਪਰਾਈ ਆਪਣਾ ਕੀਤਾ ਪਾਵੈ......

ਨਿੰਦਕਿ ਅਹਿਲਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ... ।।

ਜੋ ਜੋ ਨਿੰਦ ਕਰੇ ਸੰਤਨ ਕੀ ਤਿਉ ਸੰਤਨ ਸੁਖੁ ਮਾਨਾ ।।

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੰਤ ਹਰਿ ਰਾਖੇ ਨਿੰਦਕ ਦੀਏ ਰੁੜਾਈ ।। ੫-੪੧ ।। ਪੰਨਾ ੩੮੧ ।।

ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਮਸਤਾਨਾ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ।

ਤੇਰਾ ਜਨੁ ਨਿਰਤਿ ਕਰੇ ਗੁਨ ਗਾਵੈ ।।੫-੪੩, ਪੰਨਾ ੩੮੧ ।।

ਏਥੇ ਕਮਾਲ ਦੀ ਨਿਰਮਾਣਤਾ ਦਰਸਾਈ ਹੈ।

ਤੂੰ ਵਿਸਰਹਿ ਤਾਂ ਸਭੁ ਕੋ ਲਾਗੂ ।।......

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਭ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ਕੋਈ ਨਾਉ ਨਾ ਜਾਣੈ ਮੇਰਾ ।।੫-੧੦-੪੯, ਪੰਨਾ ੩੮੩ ।।

ਜ਼ਿਦ ਛੱਡਣੀ ਬੜੀ ਔਖੀ ਹੈ। ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ।

ਦਾਵਾ ਅਗਨਿ ਬਹੁਤੁ ਤ੍ਰਿਣ ਜਾਲੇ ਕੋਈ ਹਰਿਆ ਬੂਟੁ ਰਹਿਓ ਰੀ ।।੫-੧੨-੫੧,ਪੰਨਾ ੩੮੪ ।।

ਅੰਦਰਲੇ ਬਾਹਰਲੇ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਦਾ ਬੜਾ ਸਰਲ ਉਪਾਅ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਪਰ ਕਾ ਬੁਰਾ ਨ ਰਾਖਹੁ ਚੀਤ ।।
ਤੁਮ ਕਉ ਦੁਖੁ ਨਹੀਂ ਭਾਈ ਮੀਤ ।।੫-੧੧-੬੨, ਪੰਨਾ ੩੮੬ ।।

ਨਾਮ ਅਤੇ ਸਾਧ ਸੰਗ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨਾਲ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ ਸਾਰਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਦੇਖੋ।

ਜਿਸੁ ਨੀਚ ਕਉ ਕੋਈ ਨਾ ਜਾਨੈ ।।
ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਉਹੁ ਚਹੁ ਕੁੰਟ ਮਾਨੈ ।। ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੧੨-੬੩, ਪੰਨਾ ੩੮੬ ।।

ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਜਹਾਂਗੀਰੀ ਬਿਪਤਾ ਵਿਚ ਵੀ ਆਪਣੇ ਇਸ ਬਚਨ 'ਤੇ ਪੂਰੇ ਉਤਰੇ-

ਤੇਰਾ ਕੀਆ ਮੀਠਾ ਲਾਗੈ ।।
ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਨਾਨਕ ਮਾਂਗੈ ।।੫-੪੨-੯੩, ਪੰਨਾ ੩੯੪ ।।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਸਮੇਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਚੈ ਦੀਆ ਭੇਜਿ ।। ....
ਉਦਰੈ ਮਾਹਿ ਆਇ ਕੀਆ ਨਿਵਾਸੁ ।। ......
ਜੰਮਿਆ ਪੂਤੁ ਭਗਤੁ ਗੋਵਿੰਦ ਕਾ ।। ......
ਵਧੀ ਵੇਲਿ ਬਹੁ ਪੀੜੀ ਚਾਲੀ ।। ....
ਗੁਝੀ ਛੰਨੀ ਨਾਹੀ ਬਾਤ ।।ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੭-੧੦੧, ਪੰਨਾ ੩੯੬ ।।

ਸਗਨ ਸਵਾਰਥਾ ਤੋਂ ਬਚਾ ਦਾ ਬੜਾ ਸਿੱਧਾ ਉਪਾਅ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਜੇ ਕੋਈ ਕਰ ਸਕੇ ਤਾਂ -

ਸਗੁਨ ਅਪਸਗੁਨ ਤਿਸ ਕਉ ਲਗਹਿ ਜਿਸੁ ਚੀਤਿ ਨਾ ਆਵੈ ।। ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੧੮-੧੨੦, ਪੰਨਾ ੪੦੧ ।।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਯਮਾਂ 'ਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਕਰੜਾ ਹੁਕਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਜੈਸਾ ਸੰਗੁ ਬਿਸੀਅਰ ਸਿਉ ਹੈ ਰੇ ਤੈਸੋ ਹੀ ਇਹੁ ਪਰਗ੍ਰਿਹਿ ।।ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੫-੧੨੭, ਪੰਨਾ ੪੦੩ ।।

ਜੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਦਾ ਹੋ ਰਵੇ ਆਪੇ ਉਹਦੀ ਨੇੜੇ ਹੋ ਕੇ ਸੁਣਦਾ ਹੈ।

ਅਪੁਨੇ ਸੇਵਕ ਕੀ ਆਪੇ ਰਾਖੈ...

ਜਹ ਜਹ ਕਾਜ ਕਿਰਤਿ ਸੇਵਕ ਕੀ ਤਹਾ ਤਹਾ ਉਠਿ ਧਾਵੈ ।।੧।।

ਸੇਵਕ ਕਉ ਨਿਕਟੀ ਹੋਇ ਦਿਖਾਵੈ ।। ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੭-੧੨੯, ਪੰਨਾ ੪੦੩ ।।

ਫੁਰਮੌਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਪੰਜ ਮਾਰ ਲਏ ਭਾਵ ਜਿੱਤ ਲਏ ਹੈ ਕੋਈ ਏਡਾ ਤਾਕਤਵਰ, ?

ਜਿਨਿ ਮਿਲਿ ਮਾਰੇ ਪੰਚ ਸੂਰਬੀਰ ਐਸੋ ਕਉਨੁ ਬਲੀ ਰੇ ।। ਮਹਲਾ੫, ਸ਼ਬਦ ੩-੧੩੨, ਪੰਨਾ ੪੦੪ ।।

ਪਹਿਲੇ ਤਿੰਨ ਜੁੱਗਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਲਯੁੱਗ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿਓਂ ?

ਅਹਿ ਕਰੁ ਕਰੇ ਸੁ ਅਹਿ ਕਰੁ ਪਾਏ ਕੋਈ ਨ ਪਕੜੀਐ ਕਿਸੈ ਥਾਇ ।। ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੫-੧੪੦, ਪੰਨਾ ੪੦੬ ।।

ਆਸਾ ਰਾਗੁ ਘਰੁ ੧ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਸ ਵਿਚ ਘਰੁ ੧੭ ਤੱਕ ਵਰਤੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਬਖਸ਼ਦੇ ਹਨ।

ਬਿਰਥਾ ਕਹਉ ਕਉਨ ਸਿਉ ਮਨ ਕੀ ।।

ਲੋਭਿ ਗ੍ਰਸਿਓ ਦਸਹੂ ਦਿਸ ਧਾਵਤ ।। ਮਹਲਾ ੯, ਸ਼ਬਦ ੧-੨੩੩, ਪੰਨਾ ੪੧੧ ।।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-

ਸੋ ਰੋਵੈ ਜਿਸੁ ਬੇਦਨ ਹੋਇ ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੪, ਪੰਨਾ ੪੧੩ ।।

ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਗਲੇ ਦੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠੇ ਹਾਲਾਤ, ਸਿੱਖਿਆ, ਬਾਬਰ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਬਿਆਨ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਜਿਨ ਸਿਰਿ ਸੋਹਨਿ ਪਟੀਆ ਮਾਂਗੀ ਪਾਇ ਸੰਧੂਰੁ ।।

ਸੇ ਸਿਰ ਕਾਤੀ ਮੁਨੀਅਨਿ ਗਲ ਵਿਚਿ ਆਵੈ ਧੂੜਿ ।। ....

ਧਨੁ ਜੋਬਨ ਦੁਇ ਵੈਰੀ ਹੋਏ ਜਿਨੀ ਰਖੇ ਰੰਗੁ ਲਾਇ ।।....

ਬਾਬਰ ਵਾਣੀ ਫਿਰਿ ਗਈ ਕੁਇਰੁ ਨ ਰੋਟੀ ਖਾਇ ।।....

ਰਾਮੁ ਨ ਕਬਹੂ ਚੇਤਿਓ ਹੁਣਿ ਕਹਣਿ ਨ ਮਿਲੈ ਖੁਦਾਇ ।।...

ਇਕਨਾ ਏਹੋ ਲਿਖਿਆ ਬਹਿ ਬਹਿ ਰੋਵਹਿ ਦੁਖ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੧੧, ਪੰਨਾ ੪੧੭।।

ਇਸੁ ਜਰ ਕਾਰਣਿ ਘਣੀ ਵਿਗੁਤੀ ਇਨਿ ਜਰ ਘਣੀ ਖੁਆਈ।।
ਪਾਪਾ ਬਾਝਹੁ ਹੋਵੈ ਨਾਹੀ ਮੁਇਆ ਸਾਥਿ ਨ ਜਾਈ।।....
ਕੋਟੀ ਹੂ ਪੀਰ ਵਰਜਿ ਰਹਾਏ ਜਾ ਮੀਰੁ ਸੁਣਿਆ ਧਾਇਆ।। ...
ਕੋਈ ਮੁਗਲ ਨ ਹੋਆ ਅੰਧਾ ਕਿਨੈ ਨ ਪਰਚਾ ਲਾਇਆ।।...
ਜਿਨ ਕੀ ਚੀਰੀ ਦਰਗਹ ਪਾਟੀ ਤਿਨਾ ਮਰਣਾ ਭਾਈ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੧੨, ਪੰਨਾ ੪੧੭/੪੧੮।।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਖਿੱਚ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵੱਲ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਹੈ।

ਜਾਗਹੁ ਜਾਗਹੁ ਸੂਤਿਹੋ ਚਲਿਆ ਵਣਜਾਰਾ।।੧।। ਰਹਾਉ।
ਤੁਮ ਰੋਵਹੁਗੇ ਓਸ ਨੋ ਤੁਮ ਕਉ ਕਉਣੁ ਰੋਈ।।
ਜਿਉ ਲਾਹਾ ਤੋਟਾ ਤਿਵੈ ਵਾਟ ਚਲਦੀ ਆਈ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੧੩, ਪੰਨਾ ੪੧੮।।

ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਬਾਰੇ ਵੀ ਪੂਰਾ ਤਰਜ਼ਬਾ ਨਜ਼ਰ ਔਂਦਾ ਹੈ-

ਕਲਰਿ ਖੇਤੀ ਬੀਜੀਐ ਕਿਉ ਲਾਹਾ ਪਾਵੈ।।......
ਲਾਲਚੁ ਛੋਡਹੁ ਅੰਧਿਹੋ ਲਾਲਚਿ ਦੁਖੁ ਭਾਰੀ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੧੫, ਪੰਨਾ ੪੧੯।।

ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਅਨੰਤ ਸੱਤਾ ਦਾ ਇੰਜ ਬਖਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਚਾਰੇ ਵੇਦ ਬ੍ਰਹਮੇ ਕਉ ਦੀਏ ਪੜਿ ਪੜਿ ਕਰੇ ਵੀਚਾਰੀ।।....
ਜੁਗਹ ਜੁਗਹ ਕੇ ਰਾਜੇ ਕੀਏ ਗਾਵਹਿ ਕਰਿ ਅਵਤਾਰੀ।।.....
ਤਿਨ ਭੀ ਅੰਤ ਨ ਪਾਇਆ ਤਾ ਕਾ............।।ਮਹਲਾ ੩, ਸ਼ਬਦ ੧-੨੩, ਪੰਨਾ ੪੨੩।।

ਤੀਸਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਬੜਾ ਫਿਰ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਸੀ, ਤਜਰਬੇ ਤੋਂ ਫਰਮੌਂਦੇ ਹਨ-

ਇਹ ਮਾਇਆ ਕੀ ਸੋਭਾ ਚਾਰਿ ਦਿਹਾੜੇ ਜਾਦੀ ਬਿਲਮੁ ਨ ਹੋਇ।। ਮਹਲਾ ੩, ਸ਼ਬਦ ੧੩-੩੫, ਪੰਨਾ ੪੨੯।।

ਜੋ ਸੁਖੁ ਦਰਸਨੁ ਪੇਖਤੇ ਪਿਆਰੇ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਇ।। ਮਹਲਾ

੫, ਸ਼ਬਦ ੩, ਸ਼ਬਦ ੪੩੧ ।।
ਗਉੜੀ ਰਾਗ ਵਿਚ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਬਾਵਨ ਅੱਖਰੀਆਂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਅਸੀਂ ਪੜ੍ਹ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ- ਅੱਗੇ ਆਸਾ ਰਾਗ ਵਿਚ ਪੱਟੀ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਤਰਤੀਬ ਦੇ ਮਾਲਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਹਨ। ਮੂੰਹ ਚੜ੍ਹੇ ਸਲੋਕ ਭੇਂਟ ਹਨ। ਸ਼ੁਰੂ ਏਥੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸਮੈ ਸੋਇ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਜਿਨਿ ਸਾਜੀ ।।

ਸਭਨਾ ਸਾਹਿਬੁ ਏਕੁ ਭਇਆ ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੧, ਪੰਨਾ ੪੩੨ ।।

ਈੜੀ- ਊੜਾ- ਛੱਡੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੱਕਾ- ਖੱਖਾ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਅਜੋਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੱਲ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਦਦੈ ਦੋਸੁ ਨ ਦੇਊ ਕਿਸੈ ਦੋਸੁ ਕਰੰਮਾ ਆਪਣਿਆ ।।

ਜੋ ਮੈ ਕੀਆ ਸੋ ਮੈ ਪਾਇਆ ਦੋਸੁ ਨ ਦੀਜੈ ਅਵਰ ਜਨਾ ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੨੧, ਪੰਨਾ ੪੩੩ ।।

ਸਮਝ ਕੇ ਮਨ ਸੌਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਵਡਉਮਰੇ ਤੀਸਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਟੀ ਲਿਖੀ ਹੈ ਕਈ ਥਾਂਈ ਇੱਕ ਤੁਕ ਵਿਚ ਦੋ ਅੱਖਰ ਕਹਿ ਕੇ ਬੜੀ ਸੰਖੇਪਤਾ ਵਰਤੀ ਹੈ। ਏਥੇ ਨਹੀਂ।

ਸਸੈ ਸੰਜਮੁ ਗਇਓ ਮੂੜੇ ਏਕੁ ਦਾਨੁ ਤੁਧੁ ਕੁਥਾਇ ਲਇਆ ।।

ਸਾਈ ਪੁਤ੍ਰੀ ਜਜਮਾਨ ਕੀ ਸਾ ਤੇਰੀ ਏਤੁ ਧਾਨਿ ਖਾਧੈ ਤੇਰਾ ਜਨਮੁ ਗਇਆ ।। ਮਹਲਾ ੩, ਸ਼ਬਦ ੬, ਪੰਨਾ ੪੩੫ ।।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਰਾਗ ਆਸਾ ਵਿਚ ਛੰਦ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਪੰਗਤੀ ਤੋਂ ਛੰਤ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਤੇ ਸਮਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਖਾਣਾਂ ਜਹੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਭੇਂਟ ਹਨ-

ਤੂੰ ਸਭਨੀ ਥਾਈ ਜਿਥੈ ਹਉ ਜਾਈ ਸਾਚਾ ਸਿਰਜਣ ਹਾਰ ਜੀਓ ।।੧ ।1 ਪੰਨਾ ੪੩੮ ।।

ਤੂੰ ਸੁਣਿ ਹਰਣਾ ਕਾਲਿਆ ਕੀ ਵਾੜੀਐ ਰਾਤਾ ਰਾਮ ।। ੧:੧ ।। ਪੰਨਾ ੪੩੮ ।।

ਭਵਰਾ ਫੂਲਿ ਭਵੰਤਿਆ ਦੁਖੁ ਅਤਿ ਭਾਰੀ ਰਾਮ ।। ੧ ।।੨ ।।

ਮੇਰੇ ਜੀਅੜਿਆ ਪਰਦੇਸੀਆ ਕਿਤੁ ਪਵਹਿ ਜੰਜਾਲੇ ਰਾਮ ।। ੧ ।।੩ ।।

ਮਛੁਲੀ ਵਿਛੁੰਨੀ ਨੈਣ ਰੁੰਨੀ ਜਾਲੁ ਬਧਿਕਿ ਪਾਇਆ ।। ੧ ।।੩ ।।

ਨਦੀਆ ਵਾਹ ਵਿਛੁੰਨਿਆ ਮੇਲਾ ਸੰਜੋਗੀ ਰਾਮ ।। ੧ ।। ੪ ।। ਪੰਨਾ ੪੩੯ ।।

ਬਿਰਧ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਛੰਤ ਵੇਖੋ।

ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣੁ ।। ੩ ।।੫ ।।

ਮਨ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਤਾੜਿਆ ਹੈ।

ਮਨ ਤੂੰ ਗਾਰਬਿ ਅਟਿਆ ਗਾਰਬਿ ਲਦਿਆ ਜਾਹਿ ।। ੩ ।।੬ ।।

ਮਨ ਤੂੰ ਮਤ ਮਾਣੁ ਕਰਹਿ ਜਿ ਹਉ ਕਿਛੁ ਜਾਣਦਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਮਾਣਾ ਹੋਹੁ ।। ੩:੭, ਪੰਨਾ ੪੪੧ ।।

ਸਚੇ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬਾ ਸਚੀ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ।। ੩ ।।੧੦, ਪੰਨਾ ੪੪੨ ।।

ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁਰੂ ਹੈ ਨਾਨਕ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ ।। ੪:੧-੮, ਪੰਨਾ ੪੪੨ ।।

ਝਿਮਿ ਝਿਮੇ ਝਿਮਿ ਝਿਮਿ ਵਰਸੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰਾ ਰਾਮ ।। ਪੰਨਾ ੪੪੨ ।।

ਜਨ ਕੀ ਪੈਜ ਰਖੈ ਰਾਮ ਨਾਮਾ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਉਧਾਰਿ ਤਰਾਏ ।।ਪੰਨਾ ੪੪੩ ।।

ਗੁਰੂ ਸਿਖੁ ਸਿਖੁ ਗੁਰੂ ਹੈ ਏਕੋ ਗੁਰਉਪਦੇਸੁ ਚਲਾਏ ।। ਪੰਨਾ ੪੪੪ ।।

ਚੌਥੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਚਾਰ ਜੁੱਗਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਵੇਰਵਾ ਇੰਜ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸਤਜੁਗਿ ਸਭੁ ਸੰਤੋਖ ਸਰੀਰਾ ਪਗ ਚਾਰੇ ਧਰਮੁ ਧਿਆਨੁ ਜੀਉ ।। ਮਹਲਾ ੪ ।।੧ ।। ਤੇਤਾ ਜੁਗੁ ਆਇਆ ਅੰਤਰਿ ਜੋਰੁ ਪਾਇਆ ਜਤੁ ਸੰਜਮ ਕਰਮ ਕਮਾਇ ਜੀਉ ।। ਪਗੁ ਚਉਥਾ ।। ਖਿਸਿਆ ਤ੍ਰੈ ਪਗ ਟਿਕਿਆ ਮਨਿ ਹਿਰਦੈ ਕ੍ਰੋਧੁ ਜਲਾਇ ਜੀਉ ।। ੪ ।।੨ ।। ਜੁਗੁ ਦੁਆਪੁਰੁ ਆਇਆ ਭਰਮਿ ਭਰਮਾਇਆ ਹਰਿ ਗੋਪੀ ਕਾਨੑੁ ਉਪਾਇ ਜੀਉ ।।

ਕਿਰਿਆ ਕਰਮ ਕਮਾਇਆ ਪਗ ਦੁਇ ਖਿਸਕਾਇਆ ਦੁਇ ਪਗ ਟਿਕੈ ਟਿਕਾਇ ਜੀਉ ।।ਮਹਲਾ ੪, ਸ਼ਬਦ ੩, ਪੰਨਾ ੪੪੫ ।।

ਕਲਿਜੁਗੁ ਹਰਿ ਕੀਆ ਪਗ ਤ੍ਰੈ ਖਿਸਕੀਆ ਪਗੁ ਚਉਥਾ ਟਿਕੈ ਟਿਕਾਇ ਜੀਉ।। ਕਲਿਜੁਗਿ ਬੀਜੁ ਬੀਜੇ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਸਭੁ ਲਾਹਾ ਮੂਲੁ ਗਵਾਇਆ ।। ਮਹਲਾ ੪, ਸ਼ਬਦ ੪-੨੨, ਪੰਨਾ ੪੪੬ ।।

ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਮਨ ਏਥੇ ਹੋ ਕੇ ਅਰਦਾਸਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਸੁਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਮੋਹ ਚੀਕੜਿ ਫਾਥੇ ਨਿਘਰਤ ਹਮ ਜਾਤੇ ਹਰਿ ਬਾਹ ਪ੍ਰਭੂ ਪਕਰਾਇ ਜੀਉ ।। ਮਹਲਾ ੪, ਸ਼ਬਦ ੫-੧੨, ਪੰਨਾ ੪੪੬ ।।

ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀਆਂ ਚੌਵੀ ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ। ਸਲੋਕ ਦੁੱਗਣੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇੰਜ ਲਗਦੈ ਚੌਥੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਵਾਰ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਇਹ ਚੌਵੀ ਛੱਕੇ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹੋਣ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਪੜ੍ਹੀਦੇ ਹਨ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਪੰਗਤੀਆਂ ਭੇਂਟ ਕਰਾਂਗਾ।

ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਿੰਨੇ ਲੋਇਣਾ ਮਨੁ ਪ੍ਰੇਮ ਰਤੰਨਾ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ।। ਮਹਲਾ ੪, ਸ਼ਬਦ ੧, ਪੰਨਾ ੪੪੮ ।।

ਜਿਸ ਲਾਗੀ ਪੀਰ ਪਿਰੰਮ ਕੀ ਸੋ ਜਾਣੈ ਜਰੀਆ ।।੨ ।।.....

ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਹਰਿ ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਇਕ ਮੰਗਾ ।।੩ ।।.....

ਭਗਤ ਵਛਲ ਹਰਿਬਿਰਦੁ ਹੈ ਹਰਿ ਲਾਜ ਰਖਾਇਆ ।। ਮਹਲਾ ੪, ਸ਼ਬਦ ੪-੮-੧੫, ਪੰਨਾ ੪੪੯ ।। ....

ਧੁਰਿ ਭਾਗ ਵਡੇ ਹਰਿ ਪਾਇਆ ਨਾਨਕ ਰਸਿ ਗੁਧਾ ।।੧ ।। ....

ਪੰਥੁ ਦਸਾਵਾ ਨਿਤ ਖੜੀ ਮੁੰਧ ਜੋਬਨਿ ਬਾਲੀ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ।।੨ ।। ....

ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਿਆਰੇ ਆਇ ਮਿਲੁ ਮੈ ਚਿਰੀ ਵਿਛੁੰਨੇ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ।। ....

ਹਉ ਮੂਰਖ ਕਾਰੇ ਲਾਈਆ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਕੰਮੇ ।। ....

ਗੁਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਿੰਨੀ ਦੇਹੁਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬੁਰ ਕੇ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ।।ਮਹਲਾ੪,੪-੯-੧੯, ਪੰਨਾ ੪੪੯ ।।

ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਗਤਿ ਭੰਡਾਰ ਹੈ ਸਚੁ ਸਾਹੁ ਹਮਾਰ ਤੂੰ ਧਣੀ ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਵਣਜਾਰਾ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ।।੨ ।। .... ਜੋ ਪਾਵਹਿ ਭਾਂਡੇ ਵਿਚ ਵਸਤੁ ਸਾ ਨਿਕਲੇ ਕਿਆ ਕੋਈ ਕਰੇ ਵੇਚਾਰਾ ।। ੨ ।।

ਹਮਕਿਆ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ਵਿਥਰਹ ਸੁਆਮੀ ਤੂੰ ਅਪਾਰ ਅਪਾਰੋ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ।। ਹਮ ਮੂਰਖ ਕਿਛੂਅ ਨਾ ਜਾਣਹਾ ਕਿਵ ਪਾਵਹ ਪਾਰੋ ।।੩ ।।

ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਉ ਰਾਖਿ ਲੈ ਹਮ ਸਰਣਿ ਪ੍ਰਭ ਆਏ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ।। ਮਹਲਾ ੪, ੧੮-੧੭, ਪੰਨਾ ੪੫੦ ।।

ਜਿਨ ਮਸਤਕਿ ਧੁਰਿ ਹਰਿ ਲਿਖਿਆ ਤਿਨਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ।।

ਅਗਿਆਨ ਅੰਧੇਰਾ ਕਟਿਆ ਗੁਰਗਿਆਨੁ ਘਟਿ ਬਲਿਆ ।।੧ ।।
ਹੁਣਿ ਵਤੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨਾ ਬੀਜਿਓ ਅਗੈ ਭੁਖਾ ਕਿਆ ਖਾਏ ।।੨ ।।
ਕਿਛੁ ਹਾਥਿ ਕਿਸੈ ਦੇ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਸਭਿ ਚਲਹਿ ਚਲਾਏ ।।੩ ।।
ਜਿੰਨਾ ਅੰਤਰਿ ਕਪਟੁ ਵਿਕਾਰੁ ਹੈ ਤਿਨਾ ਰੋਇ ਕਿਆ ਕੀਜੈ ।।ਮਹਲਾ੪, ੪-੨੨-੧੮, ਪੰਨਾ ੪੫੦ ।।

ਜੇ ਬਾਹਰਹੁ ਭੁਲਿ ਚੁਕਿ ਬੋਲਦੇ ਭੀ ਖਰੇ ਹਰਿ ਭਾਣੇ ।।੧ ।।
ਜਿਥੈ ਜਾਇ ਬਹੈ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੋ ਥਾਨੁ ਸੁਹਾਵਾ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ।।੨ ।।
ਗੁਰ ਸਿਖਾ ਕੀ ਭੁਖ ਸਭ ਗਈ ਤਿਨ ਪਿਛੈ ਹੋਰ ਖਾਇ ਘਨੇਰੀ ।। ੩ ।।
ਗੁਰਸਿਖਾ ਮਨਿ ਵਾਧਾਈਆ ਜਿਨ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਡਿਠਾ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ।। ਮਹਲਾ ੪, ੪-੧੨-੧੯, ੪੫੧ ।।

ਤਿਸ ਕੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਭੁਖ ਸਭ ਉਤਰੈ ਜੋ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ।।੧ ।।
ਜਿਨਾ ਨਾਨਕੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟਿਆ ਤਿਨ੍ਾ ਮਿਲਿਆ ਹਰਿ ਸੋਈ ।।੨ ।।
ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਹਰਿ ਰਖਣਹਾਰਾ ।।੩ ।।
ਹਰਿ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਭਗਤ ਉਪਾਇਆ ।।
ਪੈਜ ਰਖਦਾ ਆਇਆ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ।।
ਹਰਣਾਖਸੁ ਦੁਸਟੁ ਹਰਿ ਮਾਰਿਆ ਪ੍ਰਹਲਾਦੁ ਤਰਾਇਆ ।।
ਅਹੰਕਾਰੀਆ ਨਿੰਦਕਾ ਪਿਠਿ ਦੇਇ ਨਾਮ ਦੇਉ ਮੁਖਿ ਲਾਇਆ ।।
ਜਨ ਨਾਨਕ ਐਸਾ ਹਰਿ ਸੇਵਿਆ ਅੰਤਿ ਲਏ ਛਡਾਇਆ ।।੪ ।। ੪: ੧੩-੨੦, ਪੰਨਾ ੪੫੧ ।।

ਇਹਨਾਂ ਛੱਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਆਪਣੇ ਮਨੋ ਸੌਖੀਆਂ ਪੰਗਤੀਆਂ ਹੀ ਭੇਂਟ ਕਰ ਸਕਿਆਂ। ਅੰਤਲਾ ਛੱਕਾ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਹੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਜਾਣਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕੰਠ ਹੋਂਦਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੋ ਸ਼ਬਦ ਵੈਰਾਗ ਭਿੱਜੇ ਕਹਿਣ ਬਾਦ ਸੋਨ ਸੁਨਹਿਰੀ ਰੁੱਤ ਚੇਤਰ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਚੜਿ ਚੇਤੁ ਬਸੰਤੁ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਭਲੀਅ ਰੁਤੇ ।। ਮਹਲਾ ੪:੪-੧੪-੨੧, ਪੰਨਾ ੪੫੨ ।।

ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਮਿਲਨ ਦਾ ਆਨੰਦ ਕਿੰਜ ਮਖਮੂਰ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਪੰਗਤੀ ਪੜ੍ਹੋ।

ਅਨਦੋ ਅਨਦੁ ਘਣਾ ਮੈ ਪ੍ਰਭੁ ਡੀਠਾ ਰਾਮ ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਲਾਵਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬੰਨਦੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ।

ਆਪੇ ਜਾਞੀ ਆਪੇ ਮਾਞੀ ਆਪਿ ਸੁਆਮੀ ਆਪਿ ਦੇਵਾ ॥.....

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਹੁ ਘਰ ਮਹਿ ਬੈਠਾ ਸੋਹੇ ਬੰਕ ਦੁਆਰੇ ॥੨॥.....

ਮਿਲੇ ਨਰਾਇਣ ਆਪਣੇ ਮਾਨੋਰਥੋ ਪੂਰਾ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥......

ਢਾਠੀ ਭੀਤਿ ਭਰੰਮ ਕੀ ਭੇਟਤ ਗੁਰੁ ਸੂਰਾ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥ ੫ : ੧-੩, ਪੰਨਾ ੪੫੪ ॥

ਗਿਆਨ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਭਰ ਕੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨਿਮਰਤਾ ਮਨ ਨੂੰ ਝਕਝੋਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ।

ਜੇਤੀ ਪ੍ਰਭੂ ਜਨਾਈ ਰਸਨਾ ਤੇਤ ਭਨੀ ॥ ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੨-੫, ਪੰਨਾ ੪੫੬ ॥

ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਉੱਦਮ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰੇਰਦੇ ਹਨ।

ਉਦਮੁ ਕਰਹੁ ਵਡਭਾਗੀਹੋ ਸਿਮਰਹੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਾਇ ॥ ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੧, ਪੰਨਾ ੪੫੬ ॥

ਅੱਗੇ ਫਿਰ ਉਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸਲਾਹੁਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ –

ਭਿੰਨੀ ਰੈਨੜੀਐ ਚਾਮਕਨਿ ਤਾਰੇ ॥

ਜਾਗਹਿ ਸੰਤ ਜਨਾ ਮੇਰੇ ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ। ਮਹਲਾ ੫ ॥੧। ਪੰਨਾ ੪੫੯ ॥

ਹੁਣ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਤਾੜਦੇ ਹਨ। ਐ ਮੁਸਫਰ ਛੇਤੀ ਤਿਆਰ ਹੋ ਚਿਰ ਨਾਂ ਲਾ।

ਉਠਿ ਵੰਞੁ ਵਟਾਊੜਿਆ ਤੈ ਕਿਆ ਚਿਰੁ ਲਾਇਆ ॥

ਮੁਹਲਤਿ ਪੁਨੜੀਆ ਕਿਤੁ ਕੂੜਿ ਲੋਭਾਇਆ ॥ ਮਹਲਾ ੫, ੧-੧੧, ਪੰਨਾ ੪੫੯ ॥

ਜੀਂਦੀ ਜਾਗਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਕੇ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਮਿਠੈ ਮਖੁ ਮੁਆ ਕਿਉ ਲਏ ਓਡਾਰੀ ॥

ਹਸਤੀ ਗਰਤਿ ਪਇਆ ਕਿਉ ਤਰੀਐ ਤਾਰੀ। ਮਹਲਾ ੫, ੧-੧੧, ਪੰਨਾ ੪੬੦ ॥

ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਸਮਝਾਂਦੇ ਹਨ- ਕਿੱਡਾ ਵਿਲੱਖਣ ਢੰਗ ਵਰਤਿਐ-

ਵੰਞੁ ਮੇਰੇ ਆਲਸਾ ਹਰਿ ਪਾਸ ਬੇਨੰਤੀ ॥

ਰਾਵਉ ਸਹੁ ਆਪਨੜਾ ਪ੍ਰਭ ਸੰਗਿ ਸੋਹੰਤੀ ॥੧॥

ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਪਿਆਰਾ ਮਿਲਣ ਔਂਦਾ ਹੈ- ਤਾਂ ਕੁਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾੜਨਾ ਕਰਦੇ ਨੇ-

ਨਸਿ ਵੰਞਹੁ ਕਿਲ ਵਿਖਹੁ ਕਰਤਾ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥

ਦੂਤਹ ਦਹਨੁ ਭਇਆ ਗੋਵਿੰਦ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ॥ ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੨-੧੨, ਪੰਨਾ ੪੬੦ ॥

ਨਿਤਨੇਮ ਵਾਲੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਜਪੁ ਜੀ, ਰਹਿਰਾਸ, ਸੋਹਿਲਾ, ਸੁਖਮਨੀ, ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਆਦਿ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਕੰਠ ਵਰਗੀਆਂ ਹਨ। ਫਿਰ ਵੀ ਬਹੁਤੀਆਂ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਔਣ ਵਾਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਭੇਂਟ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਾਂਗਾ।

ਬਲਿਹਾਰੀ ਗੁਰ ਆਪਣੇ ਦਿਉ ਹਾੜੀ ਸਦ ਵਾਰ ॥

ਜਿਨਿ ਮਾਣਸ ਤੇ ਦੇਵਤੇ ਕੀਏ ਕਰਤ ਨਾ ਲਗੀ ਵਾਰ ॥ ਮਹਲਾ ੧, ਸਲੋਕ ੧, ਪੰਨਾ ੪੬੨ ॥

ਜੇ ਸਉ ਚੰਦਾ ਉਗਵਹਿ ਸੂਰਜ ਚੜਹਿ ਹਜਾਰ ॥

ਏਤੇ ਚਾਨਣ ਹੋਦਿਆਂ ਗੁਰਬਿਨੁ ਘੋਰ ਅੰਧਾਰ ॥ ਮਹਲਾ ੨, ਸ਼ਬਦ ੨, ਪੰਨਾ ੪੬੩ ॥

ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਨਾ ਚੇਤਨੀ ਮਨਿ ਆਪਣੈ ਸੁਚੇਤ ॥

ਛੁਟੇ ਤਿਲ ਬੂਆੜ ਜਿਉ ਸੁੰਞੇ ਅੰਦਰਿ ਖੇਤ ॥ ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੩, ਪੰਨਾ ੪੬੩ ॥

ਸਚੇ ਤੇਰੇ ਖੰਡ ਸਚੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ॥

ਸਚੀ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ॥ ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੧-੨, ਪੰਨਾ ੪੬੩ ॥

ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ਜਾ ਵਡਾ ਨਾਉ ॥

ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ਜਾ ਸਚੁ ਨਿਆਉ ॥ ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੨, ਪੰਨਾ ੪੬੩ ॥

ਇਹ ਜਗੁ ਸਚੈ ਕੀ ਹੈ ਕੋਠੜੀ ਸਚੇ ਕਾ ਵਿਚਿ ਵਾਸੁ ॥ ਮਹਲਾ ੨,

ਸ਼ਬਦ ੩, ਪੰਨਾ ੪੬੩ ।।

ਉਥੈ ਸਚੇ ਹੀ ਸਚਿ ਨਿਬੜੈ ਚੁਣਿ ਵਖਿ ਕਢੇ ਜਜਮਾਲਿਆ ।।
ਥਾਉ ਨ ਪਾਇਨਿ ਕੂੜਿਆਰ ਮੁਹ ਕਾਲੈ ਦੋਜਕਿ ਚਾਲਿਆ ।।
ਵਿਸਮਾਦੁ ਰੂਪ ਵਿਸਮਾਦੁ ਰੰਗ ।।
ਵਿਸਮਾਦ ਨਾਗੇ ਫਿਰਹਿ ਜੰਤ ।। ਮਹਲਾ ੧, ੪-੧, ਪੰਨਾ ੪੬੩ ।।
ਕੁਦਰਤਿ ਨੇਕੀਆ ਕੁਦਰਤਿ ਬਦੀਆ ਕੁਦਰਤਿ ਮਾਨੁ ਅਭਿਮਾਨੁ੦ ।।
ਵਡਾ ਹੋਆ ਦੁਨੀਦਾਰੁ ਗਲਿ ਸੰਗਲੁ ਘਤਿ ਚਲਾਇਆ ।। ਮਹਲਾ ੧,

ਸ਼ਬਦ ੨, ਪੰਨਾ ੪੬੩ ।।

ਭੈ ਵਿਚ ਸੂਰਜੁ ਭੈ ਵਿਚਿ ਚੰਦੁ ।।
ਕੋਹ ਕਰੋੜੀ ਚਲਤ ਨ ਅੰਤੁ ।।
ਨਾਨਕ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਹੋਰਿ ਕੇਤੇ ਰਾਮ ਰਵਾਲ ।। ਮਹਲਾ ੧,

ਸ਼ਬਦ ੨, ਪੰਨਾ ੪੬੪ ।।

ਲਖ ਟਕਿਆ ਕੇ ਮੁੰਦੜੇ ਲਖ ਟਕਿਆ ਕੇ ਹਾਰ ।।
ਜਿਤੁ ਤਨਿ ਪਾਈਅਹਿ ਨਾਨਕਾ ਸੇਤਨ ਹੋਵਹਿ ਛਾਰ ।। ਮਹਲਾ ੧,

ਸ਼ਬਦ ੪, ਪੰਨਾ ੪੬੪ ।।

ਵਾਇਨਿ ਚੇਲੇ ਨਾਚਨਿ ਗੁਰ ।।
ਉਡਿ ਉਡਿ ਰਾਵਾ ਝਾਟੈ ਪਾਇ ।।
ਵੇਖੈ ਲੋਕੁ ਹਸੈ ਘਰਿ ਜਾਇ ।।
ਰੋਟੀਆ ਕਾਰਣਿ ਪੂਰਹਿ ਤਾਲ ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੫, ਪੰਨਾ ੪੬੫ ।।

ਅੱਖੀ ਡਿੱਠਾ ਵਰਤਾਰਾ ਕਮਾਲ ਦਾ ਬੰਣ੍ਹਿਆ ਹੈ ।

ਬੰਦੇ ਸੇ ਜਿ ਪਵਹਿ ਵਿਚਿ ਬੰਦੀ ਵੇਖਣ ਕਉ ਦੀਦਾਰੁ ।।
ਹਿਦੂ ਸਾਲਾਹੀ ਸਾਲਾਹਨਿ ਦਰਸਨਿ ਰੂਪਿ ਅਪਾਰੁ ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ

੬, ਪੰਨਾ ੪੬੫ ।।

ਮਿਟੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੀ ਪੇੜੈ ਪਈ ਕੁਮਿਆਰ ।।
ਘੜਿ ਭਾਂਡੇ ਇਟਾ ਕੀਆ ਜਲਦੀ ਕਰੇ ਪੁਕਾਰ ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ

੬, ਪੰਨਾ ੪੬੬ ।।

ਹਉ ਵਿਚਿ ਆਇਆ ਹਉ ਵਿਚਿ ਗਇਆ ।।

ਹਉ ਵਿਚਿ ਜੰਮਿਆ ਹਉ ਵਿਚਿ ਮੁਆ ।।.......

ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੀ ਲਿਖੀਐ ਲੇਖੁ ।।

ਜੇਹਾ ਵੇਖਹਿ ਤੇਰਾ ਵੇਖੁ ।। ਮਹਲਾ੧, ਸਲੋਕ ੭, ਪੰਨਾ ੪੬੬ ।।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਹਉਮੈ ਬਾਰੇ ਆਖੇ ਲੰਬੇ ਸਲੋਕ ਬਾਅਦ ਦੂਸਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਓਚਾਰਿਆ ਹਉਮੈ ਬਾਰੇ ਸਲੋਕ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਢੁਕਦਾ ਜਾਣ ਕੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਹਉਮੈ ਏਹਾ ਜਾਤਿ ਹੈ ਹਉਮੈ ਕਰਮ ਕਮਾਹਿ ।।

ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਜੇ ਆਪਣੀ ਤਾ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਮਾਹਿ ।। ਮਹਲਾ ੨, ਸ਼ਬਦ ੭, ਪੰਨਾ ੪੬੬ ।।

ਪਉੜੀ ਫਿਰ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਹੈ।

ਸੇਵ ਕੀਤੀ ਸੰਤੋਖੀਈਂ ਜਿਨੀ ਸਚੋ ਸਚੁ ਧਿਆਇਆ ।।......

ਓਨੀ ਦੁਨੀਆ ਤੋੜੇ ਬੰਧਨਾ ਅੰਨੁ ਪਾਣੀ ਥੋੜਾ ਖਾਇਆ ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੭, ਪੰਨਾ ੪੬੭ ।।

ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਗੱਡੀ ਲੱਦਣ, ਬੇੜੀਆਂ ਭਰਨ ਤੇ ਟੋਏ ਖਾਤੇ ਪੂਰਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ-

ਨਾਨਕ ਲੇਖੈ ਇਕ ਗਲ ਹੋਰੁ ਹਉਮੈ ਝਖਣਾ ਝਾਖ ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੮, ਪੰਨਾ ੪੬੭ ।।

ਅਗਲੇ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਜੀ ਗਿਣ ਗਿਣ ਕੇ ਝਾੜਾਂ ਪਾਈਆਂ ਨੇ ਸਾਰਾ ਪੜ ਕੇ ਵੇਖੋ।

ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਪੜਿਆ ।। ਤੇਤਾ ਕੜਿਆ ।।

ਬਹੁ ਤੀਰਥ ਭਵਿਆ ।। ਤੇਤੋ ਲਵਿਆ ।।

ਬਹੁ ਭੇਖ ਕੀਆ ਦੇਹੀ ਦੁਖ ਦੀਆ ।। ਮਹਲਾ ੧ ।। ੯ ।। ਪੰਨਾ ੪੬੭ ।।

ਦਸਵੇਂ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਸਭ ਕੂੜੋ ਕੂੜ ਕਹਿਕੇ- ਕਿਸੁ ਨਾਲਿ ਕੀਚੈ ਦੋਸਤੀ ।। ਦੂਜੇ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਸਚੁ ਤਾ ਪਰੁ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਰਿਦੈ ਸਚਾ ਹੋਇ ।।

ਕੂੜ ਕੀ ਮਲੁ ਉਤਰੈ...ਦਇਆ ਜਾਣੈ ਜੀਅ ਕੀ... ।।

ਸਚੁ ਸਭਨਾ ਹੋਇ ਦਾਰੂ ਪਾਪ ਕਢੈ ਧੋਇ ।।

ਨਾਨਕ ਵਖਾਣੈ ਬੇਨਤੀ ਜਿਨ ਸਚੁ ਪਲੈ ਹੋਇ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੧੦, ਪੰਨਾ ੫੬੮।।

ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਫਲੁ ਤੇਵੇਹੋ ਪਈਐ ਜੇਵੇਹੀ ਕਾਰ ਕਮਾਈਐ...।।

ਅੱਗੇ ਹੋਰ ਵੀ-

ਮਤਿ ਥੋੜੀ ਸੇਵ ਗਵਾਈਐ।।ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੧੦, ਪੰਨਾ ੪੬੮।।

ਕੰਮ ਕੋਈ ਵੀ- ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨਾ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇ ਜੇ- ਚੱਜ ਨਾਲ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ-

ਜਤੀ ਸਦਾਵਹਿ ਜੁਗਤਿ ਨ ਜਾਣਹਿ ਛਡਿ ਬਹਹਿ ਘਰ ਬਾਰੁ।।ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੧੧, ਪੰਨਾ ੪੬੯।।

ਅਜੋਕੇ ਭਾਂਡਿਆਂ ਦੀ ਨਹੀਂ- ਉਦੋਂ ਜਾਪਦੈ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਵੀ ਬਹੁਤੇ ਹੋਣਗੇ।

ਕੁੰਭੇ ਬਧਾ ਜਲੁ ਰਹੈ ਜਲ ਬਿਨੁ ਕੁੰਭੁ ਨਾ ਹੋਇ।।

ਗਿਆਨ ਕਾ ਬਧਾ ਮਨ ਰਹੈ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਗਿਆਨੁ ਨਾ ਹੋਇ।।ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੧੨ ਪੰਨਾ ੪੬੯।।

ਪੜਿਆ ਹੋਵੈ ਗੁਨਹਗਾਰੁ ਤਾ ਓਮੀ ਸਾਧੁ ਨ ਮਾਰੀਐ।।ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੧੦, ਪੰਨਾ ੪੬੯।।

ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕਰਿ ਨੀਚੁ ਸਦਾਏ।।

ਤਉ ਨਾਨਕ ਮੋਖੰਤਰੁ ਪਾਏ।।।ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੧੩, ਪੰਨਾ ੪੭੦।।

ਮਿਠਤੁ ਨੀਵੀ ਨਾਨਕਾ ਗੁਣ ਚੰਗਿਆਈਆਂ ਤਤੁ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੧੪, ਪੰਨਾ ੪੭੦।।

ਸੀਸਿ ਨਿਵਾਇਐ ਕਿਆ ਥੀਐ ਜਾ ਰਿਦੈ ਕੁਸੁਧੇ ਜਾਹਿ।।ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੧੪, ਪੰਨਾ ੪੭੦।।

ਵਿਣ ਸਤਿਗੁਰ ਵਾਟ ਨਾ ਪਾਵੈ।।ਮਹਲਾ ੧।।੧੪।।ਪੰਨਾ ੪੭੦।।

ਬਾਬ ਜੀ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਰਹੇ ਨੇ।

ਦਇਆ ਕਪਾਹ ਸੰਤੋਖੁ ਸੂਤੁ ਜਤੁ ਗੰਢੀ ਸਤੁ ਵਟੁ।।

ਜੇ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੰਞੂ ਨਹੀਂ ਪਾਂਦਾ ਤਾਂ-

ਹੋਇ ਪੁਰਾਣਾ ਸੁਟੀਐ ਭੀ ਫਿਰਿ ਪਾਈਐ ਹੋਰੁ ।।

ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਦੱਸਿਐ ਜੇ ਓਵੇਂ ਦਾ ਪਾਵੇਂ -

ਨਾਨਕ ਤਗੁਨ ਤੁਟਈ ਜੇ ਤਗੁ ਹੋਵੈ ਜੋਰ... ਵੇ ਤਗਾ ਆਪੇ ਵਤੈ ।।

ਵਟਿ ਧਾਗੇ ਅਵਰਾ ਬਤੈ ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੧੫ ਪੰਨਾ ੪੭੧ ।।

ਅਗਲੇ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਗੱਲ ਚਲਦੀ ਹੈ

ਗਊ ਬਿਰਾਹਮਣ ਕਉ ਕਰੁ ਲਾਵਹੁ ਗੋਬਰਿ ਤਰਣੁ ਨਾ ਜਾਈ ।।

ਮਥੈ ਟਿਕਾ ਤੇੜਿ ਧੋਤੀ ਕਥਾਈ ।।

ਹਥਿ ਛੁਰੀ ਜਗਤ ਕਾਸਾਈ ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੧੬, ਪੰਨਾ ੪੭੧ ।।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਅਗਵਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸੁਚੇਤ ਵਰਗ ਏਹੀ ਏ

ਜੇ ਇਹੀ ਸਿੱਧੇ ਰਾਹੇ ਪੈ ਜਾਇ- ਸਾਰਾ ਸਮਾਜ ਸੁਧਰ ਜਾਇਗਾ।

ਦੇ ਕੈ ਚਉਕਾ ਕਢੀ ਕਾਰ ।। ਉਪਰਿ ਆਇ ਬੈਠੇ ਕੂੜਿਆਰ ।।

ਤਨਿ ਫਿਟੈ ਫੇੜ ਕਰੇਨਿ ।। ਮਨਿ ਜੂਠੇ ਚੁਲੀ ਭਰੇਨਿ ।।

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਚੁ ਧਿਆਈਐ ।। ਸੁਚਿ ਹੋਵੈ ਤਾ ਸਚੁ ਪਾਈਐ ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੧੬, ਪੰਨਾ ੪੭੨ ।।

ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਦੀ ਬੇਪ੍ਰਵਾਹ, ਬੇਅੰਤ ਲੀਲ੍ਹਾ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ-

ਨਦਰਿ ਉਪਠੀ ਜੇ ਕਰੇ ਸੁਲਤਾਨਾ ਘਾਹੁ ਕਰਾਇਦਾ ।।

ਪੰਡਤਾਂ ਨਾਲ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚ ਦੇ ਨਾਲ ਸਰੀਰਕ ਸਿੱਖਿਆ ਵੀ ਬਖਸ਼ਦੇ ਹਨ-

ਜਿਉ ਜੋਰੂ ਸਿਰਨਾ ਵਣੀ ਆਵੈ ਵਾਰੋ ਵਾਰ ।।

ਜੂਠੇ ਜੂਠਾ ਮੁਖਿ ਵਸੈ ਨਿਤਿ ਨਿਤਿ ਹੋਇ ਖੁਆਰੁ ।।

ਸੂਚੇ ਸੇਈ ਨਾਨਕਾ ਜਿਨ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸੋਇ ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੧੭, ਪੰਨਾ ੪੭੨ ।।

ਧੂਣੀ ਖਨਨ ਨਿਆਇ, ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਲਗਾਤਾਰ, ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇ ਕੇ ਪੰਡਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝੌਂਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਫਰਮੌਂਦੇ ਹਨ ਸੂਤਕ ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਕਿੱਥੇ ਨਹੀਂ-

ਗੋਹੇ ਅਤੈ ਤੇ ਲਕੜੀ ਅੰਦਰਿ ਕੀੜਾ ਹੋਇ ।।

ਜੇਤੇ ਦਾਣੇ ਅੰਨ ਕੇ ਜੀਆ ਬਾਝੁ ਨ ਕੋਇ ॥

ਨਾਨਕ ਸੂਤਕੁ ਏਵ ਨ ਉਤਰੈ ਗਿਆਨੁ ਉਤਾਰੇ ਧੋਇ ॥ ਮਹਲਾ੧ ॥

ਮਨ ਕਾ ਸੂਤਕੁ ਲੋਭੁ ਹੈ ਜਿਹਵਾ ਸੂਤਕੁ ਕੂੜੁ ॥

ਅਖੀ ਸੂਤਕ ਵੇਖਣਾ ਪਰਤ੍ਰਿਅ ਪਰ ਧਨ ਰੂਪੁ ॥

ਅਖੀਰ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਨਾਨਕ ਜਿਨੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੁਝਿਆ ਤਿਨਾ ਸੂਤਕੁ ਨਾਹਿ ॥ ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੧੮, ਪੰਨਾ ੪੭੨ ॥

ਪੰਡਤਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਸੋਝੀ ਦੇ ਰਹੇ ਨੇ-

ਪਹਿਲਾ ਸੁਚਾ ਆਪ ਹੋਇ... ਸੁਚੇ ਅਗੈ ਰਖਿਓਨ ॥

ਅੰਨ ਦੇਵਤਾ ਪਾਣੀ ਦੇਵਤਾ ਬੈਸੰਤਰੁ ਦੇਵਤਾ ਲੂਣੁ ॥

ਪੰਜਵਾ ਪਾਇਆ ਘਿਰਤੁ ॥

ਤਾ ਹੋਆ ਪਾਕੁ ਪਵਿਤੁ ॥ ....

ਜਿਤ ਮੁਖ ਨਾਮੁ ਨ ਊਚਰਹਿ ॥

ਅਗਲਾ ਸਲੋਕ ਵੀ ਪੰਡਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ।

ਭੰਡਿ ਜੰਮੀਐ ਭੰਡਿ ਨਿੰਮੀਐ ਭੰਡਿ ਮੰਗਣੁ ਵੀਆਹੁ ॥ ....

ਸੋ ਕਿਉ ਮੰਦਾ ਆਖੀਐ ਜਿਤੁ ਜੰਮਹਿ ਰਾਜਾਨ ॥

ਭੰਡਹੁ ਹੀ ਭੰਡੁ ਊਪਜੈ ਭੰਡੈ ਬਾਝੁ ਨ ਕੋਇ ॥

ਜੋ ਕੋਈ ਵਿੱਦਿਆ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਤੁਕਾਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਚੇਤੇ ਰੱਖਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮੰਦਾ ਕਿਸੈ ਨ ਆਖੀਐ ਪੜਿ ਅਖਰੁ ਏਹੋ ਬੁਝੀਐ ॥

ਮੂਰਖੈ ਨਾਲਿ ਨ ਲੁਝੀਐ ॥ ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੧੯, ਪੰਨਾ ੪੭੩ ॥

ਕਿਸੇ ਰਸਤੇ ਨੇੜੇ ਕੋਈ ਹਲ ਵਾਹ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਬਲਦਾਂ ਨੂੰ ਇੰਜ ਦੀਆਂ ਗਾਲਾਂ ਕੱਢ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਤੇਰਾ ਸਾਂਈ ਮਰੇ, ਤੇਰੇ ਸਾਈਂ ਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ, ਭੈਣ ਨੂੰ, ਕੋਲੋਂ ਲੰਘਦਾ ਰਾਹੀ ਖਲੋ ਕੇ ਪੁੱਛਦੈ ਭਲੇ ਲੋਕਾ ! ਏਹ ਬਲਦ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਮੰਗ ਕੇ ਲਿਆਂਦੇ ਹੋਏ ਨੀਂ ? ਹਾਲੀ ਕਹਿੰਦਾ ਤੈਨੂੰ ਕਿਸ ਦੱਸਿਆ ? ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਨੇ। ਰਾਹੀ ਕਹਿੰਦਾ ਤੇਰੀਆਂ ਗਾਲਾਂ ਤੋਂ ਲਗਦਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਇਹ ਗਾਲਾਂ ਕਿਨੂੰ ਆਈਆਂ ਹਾਲੀ ਕਹਿੰਦਾ ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ। ਰਾਹੀ ਜਾਂਦਾ

ਹੋਇਆ ਸੋਚਦੈ- ਮੈਂ ਬਾਬੇ ਦਾ ਬਚਨ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਮੂਰਖੇ ਨਾਲ ਵਾਲੇ ਬੋਲ ਸੁਣੇ ਨੇ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਗਲੇ ਸਲੋਕ ਵੀ ਏਹਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਹੀ ਆਖਿਐ-

ਨਾਨਕ ਫਿਕੈ ਬੋਲਿਐ ਤਨੁ ਮਨੁ ਫਿਕਾ ਹੋਇ ।।

ਤੇ ਅਗੇ ਨਤੀਜਾ ਵੀ ਦੱਸਿਐ -

ਫਿਕਾ ਮੂਰਖੁ ਆਖੀਐ ਪਾਣਾ ਲਹੈ ਸਜਾਇ ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੨੦, ਪੰਨਾ ੪੭੩ ।।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਕਮਾਲ ਦਾ ਫ਼ੁਰਮਾਣ ਹੈ-

ਜਿਨ ਪਟੁ ਅੰਦਰਿ ਬਾਹਰ ਗੁਦੜ ਤੇ ਭਲੇ ਸੰਸਾਰਿ ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੨੦, ਪੰਨਾ ੪੭੩ ।।

ਮਰਨਾ ਸੱਚ ਜਿਉਣਾ ਝੂਠ ਬਾਬਾ ਜੀ ਇੰਜ ਆਂਹਦੇ ਨੇ -

ਜੋ ਆਇਆ ਸੋ ਚਲਸੀ ਸਭ ਕੋਈ ਆਈ ਵਾਰੀਐ ।।

ਅਗੇ ਬੜੇ ਸਪਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਹੁਕਮ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਆਸਰੇ ਨਾ ਤੱਕੋ-

ਆਪਣ ਹਥੀ ਆਪਣਾ ਆਪੇ ਹੀ ਕਾਜੁ ਸਵਾਰੀਐ ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੨੦, ਪੰਨਾ ੪੭੪ ।।

ਇਕੀਵੇਂ ਸਲੋਕ ਤੋਂ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੇ ਫ਼ੁਰਮਾਣ ਹਨ। ਜੋ ਇੱਕ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਤੱਕਦੇ ਹਨ।

ਏਹ ਕਿਨੇ ਹੀ ਆਸਕੀ ਦੂਜੈ ਲਗੈ ਜਾਇ .. ।। ਮਹਲਾ ੨, ਸ਼ਬਦ ੨੭, ਪੰਨਾ ੪੭੪ ।।

ਫਿਰ ਦੂਸਰੇ ਸਲੋਕ 'ਚ ਸਿਖਿਆ ਹੈ -

ਸਲਾਮੁ ਜਬਾਬੁ ਦੋਵੈ ਕਰੇ ਮੁੰਢਹੁ ਘੁਥਾ ਜਾਇ ।। ਮਹਲਾ ੨, ਸ਼ਬਦ ੨੭, ਪੰਨਾ ੪੭੪ ।।

ਏਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਫਲ ਤਜ਼ਰਬੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅਗੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਵੀ ਇਸੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਜਿਤੁ ਸੇਵੀਐ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ਸੋ ਸਾਹਿਬੁ ਸਦਾ ਸਮਾਲੀਐ ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੨੧, ਪੰਨਾ ੪੭੪ ।।

ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆ ਅੰਦਰੋਂ ਅਵਾਜ਼ ਔਂਦੀ ਏ। ਜੇ

ਸੁਣਕੇ ਰੁਕ ਜਾਇ ਨਹੀਂ ਤੇ ਫਲ ਭੁਗਤਣਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਏ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਏ।

ਜਿਤੁ ਕੀਤਾ ਪਾਈਐ ਆਪਣਾ ਸਾਘਾਲ ਬੁਰੀ ਕਿਉ ਘਾਲੀਐ ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੨੧, ਪੰਨਾ ੪੭੪ ।।

ਏਹ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਹੀ ਸਨ ਜਿੰਨਾਂ ਸੰਸਾਰ ਭਰਮਣ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਦੇ ਸੰਗੀ ਸਾਥੀਆਂ ਬੜੇ ਸੁਲਝੇ ਹੋਏ ਪੁੱਤਰਾਂ ਕੋਲੋਂ ਖਿੱਚ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅੱਗੇ ਨਿਓਣ ਤੇ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਏਹਨਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨਿੱਜੀ ਤਜ਼ਰਬੇ 'ਚੋਂ ਕੁਠਾਲੀ ਵਾਂਗ ਤਪਕੇ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ। ਨੌਕਰ ਤਨਖਾਹਦਾਰ ਹੋਂਦੇ ਨੇ ਪਰ ਚਾਕਰ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੁਝ ਵੀ ਮਿਲਣ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਆਸ ਨਹੀਂ ਹੋਂਦੀ। ਚਾਕਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਿਆ ਬਖਸ਼ਦੇ ਨੇ।

ਆਪੁ ਗਵਾਏ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਤਾ ਕਿਛੁ ਪਾਏ ਮਾਨੁ ।। ਮਹਲਾ ੨ ਸ਼ਬਦ ੨੨, ਪੰਨਾ ੪੭੪ ।।

ਅਗੇ ਹੋਰ ਗਹਿਰੀ ਸਿਖਿਆ ਹੈ।

ਬੀਜੇ ਬਿਖੁ ਮੰਗੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਵੇਖਹੁ ਏਹੁ ਨਿਆਉ ।।

ਅਗਲੇਰੇ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਅੰਞਾਣਾਂ ਨਾਲ ਵਰਤਣ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਹਨ।

ਨਾਲਿ ਇਆਣੇ ਦੋਸਤੀ ਕਦੇ ਨਾ ਆਵੈ ਰਾਸਿ ।
ਜੇਹਾ ਜਾਣੈ ਤੇਹੋ ਵਰਤੈ ਵੇਖਹੁ ਕੋ ਨਿਰਜਾਸਿ ।।
ਨਾਲਿ ਇਆਣੇ ਦੋਸਤੀ ਵਡਾਰੂ ਸਿਉ ਨੇਹੁ ।।

ਭਾਵ ਬਹੁਤੀਆਂ ਫੜਾਂ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਦੋਸਤੀ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਮਾੜੀ ਹੈ। ਤਾਂ ਹੀ ਅੱਗੇ ਆਖਿਆ ਹੈ।

ਪਾਣੀ ਅੰਦਰਿ ਲੀਕ ਜਿਉ ਤਿਸ ਦਾ ਥਾਉ ਨਾ ਥੇਹੁ ।।

ਜੇ ਇਆਣਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਰਦੈ ਤਾਂ ਬੜਾ ਸਪਸ਼ਟ ਆਖਿਆ ਹੈ-

ਹੋਇ ਇਆਣਾ ਕਰੇ ਕੰਮ ਆਣਿ ਨਾ ਸਕੈ ਰਾਸਿ ।।
ਜੇ ਇਕ ਅਧ ਚੰਗੀ ਕਰੇ ਦੂਜੀ ਭੀ ਵੇਰਾਸਿ ।। ਮਹਲਾ ੨, ਸ਼ਬਦ ੨੨, ਪੰਨਾ ੪੭੪ ।।

ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨ ਕਲਾ ਨੂੰ ਸਲਾਮ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਚਾਰੀ ਹੋਈ ਪਉੜੀ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਲੋਕ ਐਨ

ਢੁਕਦੇ ਜਾਣ ਕੇ ਦਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਪਉੜੀ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਪੰਗਤੀਆਂ ਵੇਖੋ।

ਚਾਕਰੁ ਲਗੈ ਚਾਕਰੀ ਜੇ ਚਲੈ ਖਸਮੈ ਭਾਇ ।।

ਵਜਹੁ ਗਵਾਏ ਅਗਲਾ ਮੁਹੇ ਮੁਹਿ ਪਾਣਾ ਖਾਇ ।।

ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੁ ਨ ਚਲਈ ਨਾਲਿ ਖਸਮ ਚਲੈ ਅਰਦਾਸਿ ।। ਮਹਲਾ ੧ ਸ਼ਬਦ ੨੨, ਪੰਨਾ ੪੭੪ ।।

ਦੂਜੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਚਾਕਰਾਂ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਹੁਕਮ ਵੇਖੋ।

ਏਹ ਕਿਨੇਹੀ ਦਾਤਿ ਆਪਸ ਤੇ ਜੋ ਪਾਈਐ ।।

ਨਾਨਕ ਸਾ ਕਰਮਾਤਿ ਸਾਹਿਬ ਤੁਠੈ ਜੋ ਮਿਲੈ ।।

ਏਹ ਕਿਨੇਹੀ ਚਾਕਰੀ ਜਿਤੁ ਭਉ ਖਸਮ ਨ ਜਾਇ ।।

ਨਾਨਕ ਸੇਵਕੁ ਕਾਢੀਐ ਜਿ ਸੇਤੀ ਖਸਮ ਸਮਾਇ ।।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ-

ਆਪੇ ਭਾਂਡੇ ਸਾਜਿਅਨੁ ਆਪੇ ਪੂਰਣੁ ਦੇਇ ।।

ਇਕਨੀ ਦੁਧੁ ਸਮਾਈਐ ਇਕਿ ਚੁਲ੍ਹੈ ਰਹਨ੍ਹਿ ਚੜੇ ।। ੧ ।।੨੪ ।।੪੭੫ ।।

ਅਗੇ ਦੂਜੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵੀ ਉਸੇ ਲਾਈਨ 'ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਆਪੇ ਸਾਜੇ ਕਰੇ ਆਪਿ ਜਾਈ ਭਿ ਰਖੈ ਆਪਿ ।।

ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਜੰਤ ਉਪਾਇ ਕੈ ਦੇਖੈ ਥਾਪਿ ਉਥਾਪਿ ।।

ਕਿਸਨੋ ਕਹੀਐ ਨਾਨਕਾ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਆਪੇ ਆਪਿ ।। ਮਹਲਾ ੨, ਸ਼ਬਦ ੨੪, ਪੰਨਾ ੪੭੫ ।।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਪਉੜੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਅੱਗੇ ਹਥਿਆਰ ਸੁੱਟ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

ਵਡੇ ਕੀਆ ਵਡਿਆਈਆ ਕਿਛੁ ਕਹਣਾ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਇ ।।

ਸੋ ਕਰੇ ਜਿ ਤਿਸੈ ਰਜਾਇ ।। ਮਹਲਾ ੧, ਸ਼ਬਦ ੨੪, ਪੰਨਾ ੪੭੫ ।।

ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਆਢਾ ਪਖੰਡੀਆਂ ਪੰਡਤਾਂ ਨਾਲ ਲਗਾਤਾਰ ਲਗਦਾ ਰਿਹੈ। ਉਹ ਬੜੇ ਕਰੜੇ ਹੱਥੀਂ ਏਹਨਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਝਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਦੱਸ ਕੇ-

ਓਇ ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਨਾ ਆਖੀਅਹਿ ਬਾਨਾਰਸਿ ਕੇ ਠਗ ।। ੧ ।।

ਐਸੇ ਸੰਤ ਨ ਮੋਕਉ ਭਾਵਹਿ ।। ਡਾਲਾ ਸਿਉ ਪੇਡਾ ਗਟਕਾਵਹਿ ।।

ਕਬੀਰ ਜੀ, ਸ਼ਬਦ ੨, ਪੰਨਾ ੪੭੬ ।।

ਹੁਣ ਕਬੀਰ ਜੀ ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਸਿੱਝਦੇ ਹਨ।

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਸੰਤਨ ਕੀ ਬੈਰਨਿ ਤੀਨਿ ਲੋਕ ਕੀ ਪਿਆਰੀ।। ਕਬੀਰ ਜੀ ਸ਼ਬਦ ੪, ਪੰਨਾ ੪੭੬।।

ਅੱਗੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਕਾਜੀਆਂ ਨਾਲ ਦਸਤ ਪੰਜਾ ਪੈ ਗਿਐ। ਕਹਿਦੇ ਨੇ-

ਸੁੰਨਤਿ ਕੀਏ ਤੁਰਕੁ ਜੇ ਹੋਇਗਾ ਅਉਰਤ ਕਾ ਕਿਆ ਕਰੀਐ।।

ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਦਾ ਖ਼ਤਾਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਜੁਲਮ ਕਰਤ ਹੈ ਭਾਰੀ।। ਕਬੀਰ, ਸ਼ਬਦ ੮, ਪੰਨਾ ੪੭੭।।

ਅੱਗੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝੌਤੇ ਹਨ।

ਘਟ ਫੂਟੇ ਕੋਊ ਬਾਤ ਨਾ ਪੂਛੈ ਕਾਢਹੁ ਕਾਢਹੁ ਹੋਈ ।। ਕਬੀਰ ।। ਸ਼ਬਦ ੯, ਪੰਨਾ ੪੭੮।।

ਹਰ ਕੰਮ ਰਾਮ ਨਾਲ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ।

ਸਹਜਿ ਬਿਲੋਵਹੁ ਜੈਸੇ ਤਤੁ ਨ ਜਾਈ।।ਕਬੀਰ।।੧੦।।ਪੰਨਾ ੪੭੮।।

ਪ੍ਰਮੇਸਸ਼ਰ ਨਾਲ ਪਿਤਾ ਪੁੱਤਰ ਵਾਲਾ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

ਸੁਤੁ ਅਪਰਾਧ ਕਰਤ ਹੈ ਜੇਤੇ।।
ਜਨਨੀ ਚੀਤਿ ਨ ਰਾਖਸਿ ਤੇਤੇ।।
ਰਾਮਈਆ ਹਉ ਬਾਰਿਕੁ ਤੇਰਾ।।

ਫਿਰ ਸਹਿਜ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ-

ਸਹਜਿ ਸਹਜਿ ਗੁਣ ਰਵੈ ਕਬੀਰਾ।।ਕਬੀਰ ।।੧੧।।ਪੰਨਾ ੪੭੮।।

ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਸਾਮਣੇ ਜੋ ਵੀ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਵੀ ਗਲਤ ਕਰਦਾ ਨਜ਼ਰੀ ਪਿਆ ਖੂਬ ਤਾੜਿਐ

ਭੂਲੀ ਮਾਲਨੀ ਹੈ ਏਉ।।
ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਾਗਤਾ ਹੈ ਦੇਉ।।

ਮੂਰਤ ਪੂਜਾ ਨੂੰ ਕਰੜੇ ਹੱਥੀਂ ਲਿਆ ਹੈ।

ਪਾਖਾਨ ਗਢਿ ਕੈ ਮੂਰਤਿ ਕੀਨੀ ਦੇ ਕੈ ਛਾਤੀ ਪਾਉ।।
ਜੇ ਏਹ ਮੂਰਤਿ ਸਾਚੀ ਹੈ ਤਉ ਗੜਨਹਾਰੇ ਖਾਉ।। ਕਬੀਰ।। ਸ਼ਬਦ ੧੨, ਪੰਨਾ ੪੭੮।।

ਅੱਗੇ ਫਿਰ ਮਾਇਆ ਦੀ ਗੱਲ ਆਈ ਹੈ -

ਸੁਪਨੀ ਸੁਪਨੀ ਕਿਆ ਕਹਹੁ ਭਾਈ ।।
ਜਿਨਿ ਸਾਚੁ ਪਛਾਨਿਆ ਤਿਨਿ ਸੁਪਨੀ ਖਾਈ ।। ਕਬੀਰ ।। ਸ਼ਬਦ ੧੯, ਪੰਨਾ ੪੮੦ ।।

ਕਬੀਰ ਜੀ ਲੋਈ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਂਦੇ ਨੇ -

ਲੰਕਾ ਸਾ ਕੋਟੁ ਸਮੁੰਦ ਸੀ ਖਾਈ ।।
ਤਿਹ ਰਾਵਨ ਘਰ ਖਬਰਿ ਨਾ ਪਾਈ ।।
ਇਕ ਲਖੁ ਪੂਤ ਸਵਾ ਲਖੁ ਨਾਤੀ ।।
ਤਿਹ ਰਾਵਨ ਘਰ ਦੀਆ ਨਾ ਬਾਤੀ ।। ਕਬੀਰ ੨੧, ਪੰਨਾ੪੮੧ ।।

ਸਹਿਜ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਵੀ ਮਨੋਦਸ਼ਾ ਬਦਲਦੀ ਰਹਿਦੀ ਹੈ ਕਿਤੇ ਰਾਮ ਦੇ ਬਾਲਕ ਬਣੇ ਹਨ। ਏਥੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤੀ ਮੰਨ ਕੇ ਵਿਆਹ ਕਰਾ ਲੈਂਦੇ ਨੇ-

ਰਮਿਆ ਰਾਮ ਨਹੀਂ ।। ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਨੂੰ ਪਤੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।
ਗਾਉ ਗਾਉ ਰੀ ਦੁਲਹਨੀ ਮੰਗਲ ਚਾਰਾ ।।
ਮੇਰੇ ਗ੍ਰਿਹ ਆਏ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਭਤਾਰਾ ।।
ਰਾਮ ਰਾਇ ਸੋ ਦੂਲਹੁ ਪਾਇਓ... ।।
ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਮੋਹਿ ਬਿਆਹਿ ਚਲੇ ਹੈ ।।ਕਬੀਰ ।।੨੪, ਪੰਨਾ ੪੮੨ ।।

ਹੁਣ ਫਿਰ ਪੰਡਤਾਂ ਨਾਲ ਪੰਗਾ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ।

ਤੂ ਬਾਮਨ ਮੈ ਕਾਸੀ ਕਾ ਜੁਲਹਾ ।। ਕਬੀਰ ।। ੨੬, ਪੰਨਾ ੪੮੨ ।।

ਏਥੇ ਕਾਜੀ ਕਾਬੂ ਆ ਗਿਐ-

ਰੋਜਾ ਧਰੈ ਮਨਾਵੈ ਅਲਹੁ ਸੁਆਦਤਿ ਜੀਅ ਸੰਘਾਰੈ ।। ਕਬੀਰ ।। ਸ਼ਬਦ ੨੯, ਪੰਨਾ ੪੮੩ ।।

ਫਿਰ ਪਤਨੀ ਰੂਪ 'ਚ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ-

ਕੀਓ ਸਿੰਗਾਰੁ ਮਿਲਨ ਕੇ ਤਾਈ ।। ......
ਹਰਿ ਮੇਰੋ ਪਿਰ ਹਉ ਹਰਿ ਕੀ ਬਹੁਰੀਆ ।।
ਰਾਮ ਬਡੇ ਮੈ ਤਨਕ ਲਹੁਰੀਆ ।। ਕਬੀਰ ।। ੮-੩੦ ।। ਪੰਨਾ ੪੮੩ ।।

ਪਰ ਨਿਰਗੁਣ ਰਾਮ ਦੀ ਪਤਨੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਦੇ ਨੇ।

ਮੇਰੀ ਬਹੁਰੀਆ ਕੋ ਧਨੀਆ ਨਾਉ ।।
ਲੇ ਰਾਖਿਓ ਰਾਮ ਜਨੀਆ ਨਾਉ ।।

ਇਨ ਮੁੰਡੀਅਨ ਮੇਰਾ ਘਰ ਧੁੰਧਰਾਵਾ।।ਕਬੀਰ।।੩੩।।ਪੰਨਾ ੪੮੪।।

ਇੰਜ ਲਗਦੈ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੂੰਹ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਰਹੇ ਨੇ।

ਰਹੁ ਰਹੁ ਬਹੁਰੀਆ ਘੂੰਘਟੁ ਜਿਨਿ ਕਾਢੈ।।

ਘੂੰਘਟੁ ਕਾਢਿ ਗਈ ਤੇਰੀ ਆਗੈ।।

ਉਨ ਕੀ ਗੈਲਿ ਤੋਹਿ ਜਿਨਿ ਲਾਗੈ।।ਕਬੀਰ।।੩੪।।ਪੰਨਾ ੪੮੪।।

ਰੁੱਸੇ ਮਾਹੀ ਨੂੰ ਮਨਾ ਰਹੇ ਨੇ।

ਕਰਵਤੁ ਭਲਾ ਨ ਕਰਵਟ ਤੇਰੀ ।।

ਲਾਗੁ ਗਲੇ ਸੁਨੁ ਬਿਨਤੀ ਮੇਰੀ।।ਕਬੀਰ।।ਸ਼ਬਦ ੩੫, ਪੰਨਾ ੪੮੪।।

ਸਰਬ ਸਾਂਝਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ।

ਅੰਤਰਿ ਮੈਲੁ ਜੇ ਤੀਰਥ ਨਾਵੈ ਤਿਸੁ ਬੈਕੁੰਠ ਨਾ ਜਾਨਾ।। ......

ਜਲ ਕੈ ਮਜਨਿ ਜੇ ਗਤਿ ਹੋਵੈ ਨਿਤ ਤਿਨ ਮੇਂਡੁਕ ਨਾਵੈ।।

ਮਨਹੁ ਕਠੋਰੁ ਮਰੈ ਬਾਨਾਰਿਸ ਨਰੁਕ ਨਾ ਬਾਂਚਿਆ ਜਾਈ।।ਕਬੀਰ।। ਸ਼ਬਦ ੩੭, ਪੰਨਾ ੪੮੪।।

ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬੜੀ ਮੂੰਹ ਚੜ੍ਹੀ ਪੰਗਤੀ ਹੈ।

ਸਭੁ ਗੋਬਿੰਦ ਹੈ ਸਭੁ ਗੋਬਿੰਦ ਹੈ ਗੋਬਿੰਦੁ ਬਿਨ ਨਹੀ ਕੋਈ।।ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ।।ਸ਼ਬਦ ੧, ਪੰਨਾ ੪੮੫।।

ਮਨੁ ਮੇਰੋ ਗਜੁ ਜਿਹਬਾ ਮੇਰੀ ਕਾਤੀ।।

ਮਪਿ ਮਪਿ ਕਾਟਉ ਜਮ ਕੀ ਫਾਸੀ।।.........

ਸੁਇਨੇ ਕੀ ਸੂਈ ਰੁਪੇ ਕਾ ਧਾਗਾ।।

ਨਾਮੇ ਕਾ ਚਿਤੁ ਹਰਿ ਸਉ ਲਾਗਾ।।ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ।।੩।।ਪੰਨਾ ੪੮੫।।

ਰਵੀਦਾਸ ਜੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਲੱਗ ਕੇ ਮੈਂ ਵੀ ਉੱਤਮ ਹੋ ਗਿਆ।

ਤੁਮ ਚੰਦਨ ਹਮ ਇਰੰਡ ਬਾਪੁਰੇ ਸੰਗਿ ਤੁਮਾਰੇ ਬਾਸਾ।। ਰਵੀਦਾਸ ਜੀ।।ਸ਼ਬਦ ੩, ਪੰਨਾ ੪੮੬।।

ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਾਇਆ ਪਿੱਛੇ ਭੱਜਣਾ ਸਾਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਮਾਟੀ ਕੋ ਪੁਤਰਾ ਕੈਸੇ ਨਚਤ ਹੈ।।

ਦੇਖੈ ਦੇਖੈ ਸੁਨੈ ਬੋਲੈ ਦਉਰਿਓ ਫਿਰਤੁ ਹੈ।। ਰਵੀਦਾਸ ਜੀ।। ਸ਼ਬਦ

੬, ਪੰਨਾ ੪੮੭।।

ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਧੰਨੇ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰ ਕੇ ਕਈ ਭਗਤਾਂ ਬਾਰੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ ਸੰਗਿ ਨਾਮ ਦੇਉ ਮਨੁ ਲੀਣਾ।।

ਆਢ ਦਾਮ ਕੋ ਛੀਪਰੋ ਹੋਇਓ ਲਾਖੀਣਾ।। ਮਹਲਾ ੫, ਸ਼ਬਦ ੨, ਪੰਨਾ ੪੮੭।।

ਇੰਜ ਹੀ ਕਬੀਰ, ਰਵੀਦਾਸ, ਸੈਨ ਨਾਈ, ਤੱਕ ਗਿਣ ਕੇ ਧੰਨੇ ਨੂੰ ਵਡਭਾਗਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਫਰੀਦ ਜੀ ਖੈਰ ਮੰਗਦੇ ਨੇ ਬੰਦਗੀ ਦਾ।

ਤੇਰੀ ਪਨਹ ਖੁਦਾਇ ਤੂ ਬਖਸੰਦਗੀ।।

ਸੇਖ ਫਰੀਦੈ ਖੈਰੁ ਦੀਜੈ ਬੰਦਗੀ।।

ਅਗਲੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਫਰੀਦ ਜੀ ਨੇ ਬੜੇ ਪੱਖ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਖਾਣਾਂ ਵਰਗੀਆਂ ਪੰਗਤੀਆਂ ਪੇਸ਼ ਹਨ।

ਬੋਲੀਐ ਸਚੁ ਧਰਮੁ ਝੂਠੁ ਨਾ ਬੋਲੀਐ।। ....

ਸੇਖ ਹੈਯਾਤੀ ਜਗਿ ਨ ਨਾ ਕੋਈ ਥਿਰੁ ਰਹਿਆ।।

ਸੀਆਲੇ ਸੋਹੰਦੀਆ ਪਿਰ ਗਲਿ ਬਾਹੜੀਆਂ....।।

ਗੰਢੇਦਿਆਂ ਛਿਅ ਮਾਹ ਤੁੜੰਦਿਆਂ ਹਿਕੁ ਖਿਨੋ।। ....

ਜਾਲਣ ਗੋਰਾਂ ਨਾਲਿ ਉਲਾਮੇ ਜੀਅ ਸਹੇ।। ਫਰੀਦ ਜੀ।। ਸ਼ਬਦ ੨, ਪੰਨਾ ੪੮੮।।

-----o----

ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਕਿਸਾਨ

ਇਸੇ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚੋਂ

ਅਖਾਣ -ਕਹਾਵਤ- ਮੂੰਹਚੜ੍ਹੀ- ਲੋਕੋਕਤੀ- ਲੋਕਬੋਲੀ- ਉਕਤੀ- ਜ਼ਰਬੁਲਮਿਸਲ ਆਦਿ- ਇਸ ਦੇ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਨਾਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਨੇ। ਏਹ ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਨੇ ਜੇਹੜੀਆਂ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲੋੜ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਨੇ। ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਗੱਲ ਕਰ ਦੇਂਦੇ- ਜੋ ਬੜੀ ਸਟੀਕ -ਵੇਲੇ ਨਾਲ ਢੁੱਕਦੀ ਹੋਵੇ- ਤਾਂ ਉਹ ਅਖਾਣ ਪ੍ਰਮਾਣ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਏ।

ਵੈਸੇ ਇਹ ਕੰਮ ਕਿਸੇ ਬੜੇ ਧੁਰੰਦਰ ਵਿਦਵਾਨ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਕਿਸੇ ਕੀਤਾ ਵੀ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਕੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਏ- ਜਿਵੇਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਕਰਾਇਆ ਪਾਠਕ ਵੇਖ ਲੈਣਗੇ।

ਗੁਰਬਾਣੀ 'ਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਹਿਲਾ ਅੱਖਰ-ਸ਼ਬਦ ੴ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਤਨਾ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਕੰਮ- ਕੋਈ ਲਿਖਤ- ਕੋਈ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖ ਸਮਾਗਮ ਆਰੰਭ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਤਸਵੀਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ, ਸਿਰਸਾ